

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Čeští zemští patroni ve výtvarném umění - okres Ústí nad Orlicí

Veronika Chládková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Chládková**
Osobní číslo: **H09541**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Čeští zemští patroni ve výtvarném umění - okres Ústí nad Orlicí**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude orientována na kult českých zemských patronů na území okresu Ústí nad Orlicí od středověku až do současnosti. Bude vycházet z průzkumu památkového fondu (patrocinia, oltáře, relikvie, sbírky muzeí, morové sloupy, sochařská díla v exteriéru apod.), z písemných pramenů, z etnografického materiálu, ze stavebně-historických průzkumů. V této souvislosti bude sledovat dobovou zbožnost a její reflexi v hudbě, v kázáních, v modlitbách, v lidových zvycích aj. Text práce se zaměří na charakteristiku území z hlediska historického a umělecko-historického vývoje a na kult českých zemských patronů v našich zemích s odkazem na ikonografii a její proměny a na životopisy světců.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bohemia sancta: životopisy českých světců a přátel Božích, 2. vydání, Praha: Zvon, 1989 CIBULKA, Josef - SOKOL, Jan, Soupis památek historických a uměleckých v Republice Československé: A. Země česká, XLVII., Okres Lanškrounský, Praha: Archeologická komise ČAVU, 1935 KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin, Řím: Křesťanská akademie, 1987 PRACNÝ, Petr, Český kalendář světců, Praha, 1994, ISBN 80-85764-05-9 RULÍŠEK, Hynek, Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie, 2. upravené vydání, České Budějovice, 2006, ISBN 80-239-7434-3 WIRTH, Zdeněk, Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století, díl 16, Politický okres Vysokomýtský, Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Vladimír Hrubý

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2013

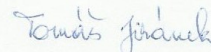

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 13. 3. 2013

.....

Veronika Chládková

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala především vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Vladimíru Hrubému za jeho odbornou pomoc a cenné rady. Na závěr děkuji své rodině a blízkým, kteří mě po celou dobu podporovali.

Anotace

Tato práce je zaměřena na zobrazování českých zemských patronů ve výtvarném umění v okrese Ústí nad Orlicí od středověku, po současnost. Jedná se o sochy, obrazy, patrocina, nástěnné malby, reliéfy a obřadní předměty. Nastíněna je historie vzniku okresu, průběh kanonizačních procesů a vznik úcty k jednotlivým českým zemským patronům. V poslední části jsou popisovány umělecké památky nacházející se na území okresu s přihlédnutím na zobrazování jednolitých zemských ochránců. Práce je doplněna obrazovou přílohou, tabulkami, grafy a seznamem památek.

Klíčová slova

Ústí nad Orlicí, zemský patron, kult, umění, ikonografie, socha

Title

Czech patron saints in visual art in Ústí nad Orlicí region

Annotation

This bachelor thesis is dedicated to development of depiction of czech patron saints in Ústí nad Orlicí region from medieval times to present. The depiction is represented by statues, paintings, sanctification of sacral buildings, mural paintings, reliefs and ceremonial reliques. Then there is a description of region's foundation, canonization process and the beginning of devotion to czech patron saints. In the last chapter there is an analysis of art reliques, situated in the region, with the focus on the depiction of czech patrons. At the end of the thesis there are illustrations, tables, graphs and list of reliques attached.

Keywords

Ústí nad Orlicí, czech patron saints, cult, art, iconography, statue

Obsah

1. Úvod	8
2. Historický vývoj území Ústeckoorlicka	11
2.1. Přírodní podmínky	16
2.2 Administrativní rozdělení okresu Ústí nad Orlicí.....	17
3. Uměleckohistorický vývoj území.....	19
4. Patroni a světci	23
4.1 Proces prohlášení za svaté	25
4.2 Zobrazování svatých.....	27
4.3 Kult zemských patronů	33
5. Čeští zemští patroni ve výtvarném umění v okrese Ústí nad Orlicí - průzkum	35
5.2 Světci a umělecké památky	37
5.2.1 Svatý Josef	37
5.2.2 Svatý Klement I. Římský	39
5.2.3 Svatí bratři Kosma a Damián	40
5.2.4 Svatý Vít	41
5.2.5 Svatý Zikmund.....	42
5.2.6 Svatý Benedikt	42
5.2.7 Svatý Cyril a Metoděj	43
5.2.8 Svatý Gorazd.....	44
5.2.9 Svatá Ludmila	44
5.2.11 Svatý Wolfgang	46
5.2.12 Svatý Vojtěch.....	46
5.2.14 Svatý Radim.....	51
5.2.15 Svatý Prokop.....	51
5.2.16 Svatý Vintíř.....	53
5.2.17 Svatý Norbert	53
5.2.18 Svatý Hroznata.....	54
5.2.19 Svatá Hedvika Slezská.....	54
5.2.20 Svatá Anežka Česká.....	55

5.2.21 Svatá Zdislava	55
5.2.22 Svatý Jan Nepomucký.....	56
5.2.23 Svatý Jan Sarkander	60
6. Závěr.....	62
7. Resumé	65
8. Použitá literatura, prameny a internetové zdroje.....	67
9. Seznam obrazové přílohy	72
10. Obrazová příloha	81
11. Tabulky.....	104
12. Grafy.....	107
13. Ostatní přílohy	114

1. Úvod

Téma bakalářské práce se zabývá zobrazováním českých zemských patronů ve výtvarném umění a vztahuje se na oblast celého okresu Ústí nad Orlicí, což je velmi rozlehlé území. Ráda bych zdůraznila, že práce se zabývá všemi dostupnými památkami, jejichž rozmezí vzniku se datuje od dob středověku po současnost. S vyobrazením českých zemských patronů se setkáváme nejčastěji v podobě solitérních soch v exteriéru obcí, patrocinií a vybavení kostelů (oltáře, relikviáře, obrazy). Do práce jsou zahrnuty památky, které stále existují, ale i ty, které již podlely zkáze času nebo lidskému vandalismu.

V první kapitole bude popsán historický vývoj Ústeckoorlicka, jak se formovalo území a jaké události jej zastihly. Zmíněné budou i přírodní podmínky a administrativní rozdělení okresu, dle kterého se budu řídit při mapování jednotlivých památek v kraji. K tomuto tématu je dobré čerpat z literatury lokálních autorů, kteří v okrese Ústí nad Orlicí žili. Dějinami okresního města se zabýval především Radovan Dvořák, Josef Příbyl a Karel Emanuel Zeiner. Následující kapitola je zaměřena na obecný přehled uměleckohistorického vývoje staveb, které vznikaly na tomto území. Hluběji bude tematika zobrazování světců na uměleckých památkách nastíněna v další kapitole, kde bude dána do souvislosti se vznikem úcty a lidovou kulturou.

Dále je potřeba vymezit, kdo je považován za svatou osobu, jaký význam má termín patronství a jakým způsobem jsou v českých zemích uctívání zemští ochránci. Je zde také podrobně popsán proces prohlášení za svaté. Ke zpracování této kapitoly posloužila literatura autorů Jaroslava Němce, I. Kořána, Vlastimila Vondrušky, Slavomíra Ravika a Jaroslava Kadlece.

Velmi důležitá kapitola se týká světců v umění. Jejich památky vznikaly kvůli tomu, aby chránily lidské příbytky a jejich obyvatele před neštěstím. Projevem dobové zbožnosti, hlavně v době barokní, byly poutě a slavnosti. Důležitý je přechod od slohu velkých mistrů k menším regionálním dílnám, ve kterých byla jejich díla napodobována. Tak se tematika zobrazování masově šířila do širokého okolí. Umění celkově zažilo těžké časy za doby Marie Terezie a Josefa II., protože docházelo k velkému omezení veškerých aktivit.

U lidí byli oblíbeni především takoví patroni, kteří měli patronát nad obyčejnými aspekty lidského života jako počasí, sklizeň, rodinné bezpečí apod. Někteří svatí se velice oblíbeně netěšili, protože pocházeli z vyšších vrstev a lidé o nich buď neměli takové povědomí, nebo jim pro svůj původ nebyli tolik blízcí. Jednotlivé památky byly stavěny v obcích, podél

cest, na hřbitovech a stávaly se místy setkávání při příležitosti jejich svátků, či sem chodili prosit pro přímluvu. Nejčastější jsou solitérní sochy v exteriérech obcí, dále se jedná o různá boží muka, kapličky, obrázky, křížové cesty, ale také o drobnější projevy lidové kultury - různý nábytek, keramika nebo obřadní textilie. Patronům byly zasvěcovány také kostely a kaple. Památky byly pořizovány obcemi nebo jednotlivými osobami, většinou zámožnými rychtáři či mlynáři. Vznikaly k počtě patrona, ale také jako připomínka důležité životní události. Významným rozlišovacím znakem jednotlivých patronů zobrazených na památkách jsou atributy - předměty symbolického významu, které mají spojitost většinou s povoláním daného světce nebo se způsobem jejich smrti.

Hlavním přínosem práce bude dokumentace památek, které mají nějakou spojitost s osobou světce. Tomu předchází zkoumání knih, soupisů památek, webových stránek a okolí jednotlivých obcí. Na základě toho bude vytvořen přehledný katalog s názvy obcí, památkami, které se v nich nachází, a se světcí na nich vyobrazenými. Velice důležitým faktorem je doba vzniku. Vše je abecedně seřazeno a dle tohoto katalogu budou vytvořeny tabulky a grafy, které nám pomohou vyčíslit počty památek zemských patronů ve správních oblastech regionu, výskyt dle jednotlivých století a typu památky. Tyto informace byly získány převážně z publikací Jaroslava Cibulky¹ [Obr. 1], Zdeňka Wirtha² [Obr. 2], Emanuela Poche³, Františka Musila⁴ [Obr. 3], Ivany Maxové a ze seznamu nemovitých

¹ Prof. ThDr. PhDr. Josef Cibulka (1886-1968) byl rodák z Ústí nad Orlicí, historik umění a archeolog. Studoval na nižším gymnáziu v Lanškrouně a vyšším v Litomyšli. Po maturitě vystudoval teologii na České koleji v Římě a přijal kněžské svěcení. Zájem o dějiny umění se u něj projevil až v době první světové války při pobytu ve Vídni, kde navštěvoval přednášky Maxe Dvořáka. V Praze přednášel na teologické fakultě dějiny církevního umění a křesťanskou archeologii. Roku 1926 mu byla udělena profesura. Stal se ředitelem Státní sbírky starého umění pražské Národní galerie. Mezi jeho nejznámější díla patří Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském z roku 1935. Na tomto díle se podílel i český architekt Prof. Jan Sokol (1904-1987). VLNAS, Vít. *Historik umění Josef Cibulka*. Dostupné online <<http://forum.cuni.cz/fukVI05/historia.html>> [cit. 2013-03-09]

² PhDr. Zdeněk Wirth (1878-1961), historik umění a jeden ze zakladatelů památkové péče v Čechách, absolvoval gymnázium v Praze a ve Vysokém Mýtě, poté vystudoval Filozofickou fakultu Karlovy Univerzity se zaměřením na češtinu a němčinu, a k tomu připojil studium estetiky a dějin umění. V letech 1905-1918 působil v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze ve funkci asistenta knihovníka. V roce 1918 se stal úředníkem Ministerstva školství, poté odborovým přednostou ministerstva školství a osvěty a od roku 1925 přednášel dějiny umění na ČVUT. Redigoval mnoho časopisů a vydal sedm svazků Soupisu památek uměleckých v království Českém. Pro nás je nejdůležitější svazek z roku 1902 týkající se Vysokého Mýta. Byl členem České akademie věd a umění Královské české společnosti nauk. Od roku 1946 byl předsedou Národní kulturní komise. PROSTOR - architektura, interiér, design [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2013-02-09]. Akademik PhDr. Zdeněk Wirth. Dostupné z WWW: <prostor-ad.cz>.

³ PhDr. Emanuel Poche DrSc. (1903-1987) vystudoval dějiny umění na filozofické fakultě Univerzity Karlovy u profesorů Vojtěcha Birnbauma a Antonína Matějčka. Od roku 1933 byl zaměstnán v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, roku 1948 se stal jeho ředitelem. Poté pracoval jako vedoucí pracovník v Ústavu teorie a dějin umění ČSAV. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří Umělecké památky Čech, Čtvero knih o Praze a mnoho dalších publikací zaměřených na Prahu a její uměleckou historii. TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. Svazek II., díl K-P. Nakladatelství Paseka, 1999. ISBN 80-7185-246-5. s. 593

památek (MonumNet), který je dostupný na webových stránkách Národního památkového ústavu. Na základě tohoto průzkumu si práce klade za cíl vytvořit statistický přehled oblíbenosti svatých v jednotlivých obcích a zmapovat, v jakém období byla jejich oblíbenost největší. Poté se pokusím porovnat na základě získaných obrazových materiálů proměny zobrazování a popsat cestu ke svatořečení a vznik úcty všech třiatvacecti zemských patronů. Jména světců jsou v této kapitole řazena chronologicky od nejstaršího. Tato část textu je soustředěna na vznik kultu, popis atributů, patronátů a základních typů v umění.

Mnoho památek již dávno zaniklo nebo bylo zničeno. Některé byly dokonce ukradeny. Jev je to bohužel velice častý. Na zakázku se kradly sochy sv. Jana Nepomuckého a minulý rok byla z Lanšperka odcizena socha sv. Václava z roku 1746, což byla veliká umělecká ztráta. V České republice existuje Portál systému evidence uměleckých děl (PSEUD), který je volně přístupný a spadá pod Policii ČR. Z něj by se možná daly nějaké informace zjistit. Mnoho uměleckých děl bylo přesouváno a díky tomuto mohly vzniknout nepřesnosti.

Při řešení úkolu jsem byla omezena obtížným a komplikovaným přístupem ke kartám Státního seznamu památek a zejména v prohlídce některých objektů a fotodokumentace. Zvolila jsem proto jinou metodu, která vycházela především ze soupisů památek již zmíněných autorů, ve kterých se také nachází informace o inventářích kostelů.

Toto téma nebylo ještě nikdy pro oblast okresu Ústí nad Orlicí zpracováno. Uvědomuji si náročnost úkolu a nemožnost sestavit kompletní přehled památek. Soudím, že i bez části předmětů budou získané poznatky dostatečné. Téma by v budoucnu zasluhovalo hlubší zpracování s možností využití fondu Národního památkového ústavu.

⁴ PhDr. František Musil CSc. (*1993) je český historik a publicista, který vystudoval gymnázium v České Třebové a poté Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Jednu dobu pracoval jako učitel dějepisu v Ústí nad Orlicí a po roce 1989 působil na katedře historie v Olomouci i Hradci Králové. Hlavním oborem jeho činnosti je kastelologie. Mezi jeho nejznámější díla patří Hradky, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí. Pro mou práci jsem nejvíce využila jeho třídílnou publikaci Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí. Gymnázium Česká Třebová[online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2013-02-09]. František Musil. Dostupné z WWW: <gymnct.cz>.

2. Historický vývoj území Ústeckoorlicka

Okres Ústí nad Orlicí vznikl v roce 1960 sloučením okresů Lanškroun a Ústí nad Orlicí, převážné části okresů Žamberk a Vysoké Mýto, menší části okresu Litomyšl a několika obcí z okresu Zábřeh (Cotkytle, Červená Voda, Krasíkov, Strážná, Tatenice a část Bílé Vody včetně Moravského Karlova)⁵. Ústecko tedy není oblastí podmíněnou společným historickým vývojem. Kralicko, Žamberecko⁶ a Vysokomýtsko žily samostatně, pouze Lanškrounsko bylo v určitém období vývoje pevněji spjato s historickým vývojem středu dnešního okresu.⁷ V České republice skončily okresní úřady svoji činnost 31. prosince 2002 a od roku 2003 se využívají jako rozlišovací údaj k názvům obcí, ale hlavně jako statistická jednotka.⁸

Oblast byla původně jen řídko osídlena. První archeologické památky, které pocházejí z podhůří Orlických hor, patří převážně lidu popelnicových polí. V okolí Běstovic, na Hemžích, ale i v místech kde se nyní rozkládá město Choceň, byly nalezeny doklady existence kultury slezsko-platěnické a památky z doby bronzové. Pravěká a raně slovanská opevnění se většinou zachovala v podobě terénních vln, které zůstaly v místech navršených valů a příkopů.⁹

V 6. století se východní Čechy staly přirozeným pojátkem území Čech a Moravy. Nejstarší cestou, procházející tímto územím, byla Trstěnická stezka, která byla spojnici s Pobaltím, dalekým východem a Orientem. Slovanské osídlení z počátku státu zasahovalo právě oblast této stezky a území při stezce Vysokomýtsko a Choceňsko. „(...) *lichá zkazka vypravuje, že brali se tudy i svatí věrozvěsti Cyrill a Method a založili na prvním v Čechách místě, Ljutomysli, chrám sv. Klimenta, světce jimi nad jiné ctěného.*“¹⁰ V historických pramenech se objevují informace o stezce v Kosmově kronice a také v nadační listině krále Václava I. z roku 1250. Skutečná poloha stezky přes Českomoravskou vrchovinu je dodnes

⁵ Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2013-01-28]. Charakteristika okresů Ústí nad Orlicí. Dostupné z WWW: <szso.cz >.

⁶ Po roce 1850 náležel Žamberk ke krajské správě v Jičíně. Od roku 1855 do roku 1862, kdy byly kraje zrušeny, byl součástí kraje se sídlem v Hradci Králové. V roce 1949 při obnovení krajů se stal příslušníkem kraje Hradec Králové a poté od roku 1960 součástí kraje Východočeského.

Žamberk [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-01-28]. Historie města. Dostupné z WWW: <zamberk.cz >.

⁷ DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970. s. 7

⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Průvodce územní samosprávou po 1. 1. 2003*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-403-X. s. 76.

⁹ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 62

¹⁰ NOVÁKOVÁ, Teréza - NOVÁK, Theodor - ADÁMEK - WIRTH, Zdeněk. *Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých: Východní Čechy*. Díl XIII. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1905. s. 60

předmětem sporů. Jisté je, že nesla jméno podle řeky Trstenice, která dostala název od „trstí rákosí“. Zápisy z 12. století ji líčí jako „flumen Trstenice“. Dnes je řeka známa jako Loučná, toto označení bylo poprvé použito v roce 1712.¹¹ Samotný název - Trstenická, byl zaveden v 19. století Hermenegildem Jirečkem.¹²

Tato významná obchodní cesta, po které proudilo zboží z cizích zemí, musela být zajištěně chráněna. Nejvýznamnějším bodem v blízkém okolí byl pomezí přemyslovský hrad Vratislav (Vraclav).¹³ Založil jej kníže Vratislav II. jako politické, správní a vojenské centrum. Je připomínán již roku 1088 a byl vybudován v severní části ostrožny obdélníkového tvaru, chráněného ze tří stran strmými svahy. Pro tuto výhodnou polohu bylo místo osídleno již v neolitu, v době železné zde žil lid slezsko-platěnické kultury.¹⁴ V roce 1108 zde kníže Svatopluk zavraždil příslušníka rodu Vršovců Mutinu. Tato událost se stala signálem k vyvraždění většiny tohoto slavného rodu. Událost popsal kronikář Kosmas a dočteme se o ní i v Dalimilově kronice.¹⁵ Kolem roku 1260 převzalo funkci hradu nově založené město Vysoké Mýto a mezi hlavní úkoly patřilo chránit důležitou zemskou stezku. Do té doby byl však hrad správním střediskem východních Čech, tzv. Vratislavské župy. Počátkem 14. století je již hrad opuštěn. V roce 1307 se Vysoké Mýto stává věnným městem českých královen, když jej Rudolf I. věnuje své manželce Elišce Rejčce. Hrad byl majetkem Vysokého Mýta až do roku 1848. Dalším střediskem v okolí stezky byl benediktinský, později premonstrátský klášter na hradě Litomyšl.

Kolonizování oblasti Ústeckoorlicka začalo již ve 12. století. Radovan Dvořák uvádí, že česká kolonizace pronikla ze západních částí okresu po řece Tiché Orlici a Třebůvce. Mezi první osídlené oblasti patří Dlouhá Třebová, Česká Třebová, Rybník, Parník a Řetová. Osadníci z Braniborska a Flander, kteří k nám přicházeli na pozvání feudálů, osídlili i místa pozdějších měst.¹⁶ Z počátku 13. století pochází rotunda sv. Kateřiny v České Třebové, jejíž stavba s velkou pravděpodobností souvisí s kolonizační činností premonstrátů usazených v Litomyšli. V průběhu kolonizace má stále větší význam hrad Lanšperk. Ten byl zřejmě založen Přemyslem Otakarem II., ale o výstavbu se zasloužili páni z Drnholce.¹⁷ Nově vzniká

¹¹ DVOŘÁK, Radovan. Vysoké Mýto: Stručné dějiny města. Hradec Králové: Kruh, 1974. s. 13

¹² Hermenegild Jireček (1827-1909) byl známý právník. Mezi jehož díla patří Slované právo v Čechách a na Moravě (3. díly, 1863,1864,1872), Codex juris bohemicus, Korunní archiv český (1896). Byl jmenován profesorem rakouských právních dějin na univerzitě v Praze a byl dokonce povýšen do šlechtického stavu.

¹³ MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí I*. Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984. s. 4

¹⁴ DVOŘÁK, Radovan. Vysoké Mýto: Stručné dějiny města. Hradec Králové: Kruh, 1974. s. 15

¹⁵ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 65

¹⁶ DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970. s. 15-16

¹⁷ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 66

poddanské Ústí nad Orlicí, které Vilém z Drnholce povýšil na město. Kolonizátoři Oldřich z Drnholce a Heřman z Ostěchu zakládají koncem 13. století město Lanškroun, Drslavci zakládají Žamberk. Král Václav II. založil v roce 1292 klášter na Zbraslavi a daroval jej cisterciákům.¹⁸ Dalším známým sídlem byl hrad Žampach, který vznikl zřejmě v souvislosti s kolonizací na pravém břehu Tiché Orlice na přelomu 13. a 14. století.¹⁹ 21. května 1304 vydal Václav II. nadační listinu, ve které klášteru daroval lanšperské i lanškrounské panství. Zbraslavský klášter získal téměř všechny osady v povodí Třebůvky a Tiché Orlice. Do okresu ústeckého patřilo třiatdvacet obcí. Oblast však byla moc rozlehlá a spravovat ji nebylo jednoduché. Roku 1356 bylo panství lanškrounské a lanšperské darováno nově založenému litomyšlskému biskupství. Klášteru zůstal pouze Trpík a Kozí Noha.²⁰ Roku 1371 zakládá biskup Petr Jelito²¹ augustiniánský klášter sv. Rocha v Lanškrouně.

V době husitské, roku 1421, Jan Žižka dobyl Litomyšl. Biskup utekl a biskupství začalo chátrat. Hrad Lanšperk, který byl tehdy v zástavě Václava z Dubé, byl roku 1425 obléhán, dobyt a odevzdán Janu Městeckému z Opočna. Roku 1429 byl obléhán znovu. Husitské bouře dále způsobily odchod Augustiniánů z Lanškrouna. Utrpěla i tvrz Krotenful u Žichlína, kterou r. 1371 daroval Petr Jelito lanškrounskému klášteru. V roce 1436 převzal Vilém Kostka z Postupic bývalé zboží litomyšlských biskupů a jeho rod jej v roce 1507 postoupil Pernštejnům. Ti se často nacházeli v peněžních nesnázích, a tak dávali majetek do zástavy nebo jej rozprodávali, a poté zpětně vykupovali. V letech 1548 - 1561 byla lanškrounská oblast zastavena Černohorským z Boskovic, tím bylo panství rozděleno na dvě oblasti (lanškrounská nabyla převahy, když byl hrad Lanšperk opuštěn). Roku 1588 bylo panství prodáno Adamu Hrzánovi z Harasova, který jej v roce 1622 prodal císařskému místodržícímu v Čechách Karlu z Liechtensteinu za 183 000 kop míšeňských. K panství lanšperskému patřil v té době zámek Lanšperk, město Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Jablonné, vesnice Boudy pod zámkem Lanšperkem, Helvíkov, Kunžvlad, Skuhrov, Rybník, Zhoř, Vlčkov, Parník, Lhotka, Dlouhá Třebová, Velká Řetová, Malá Řetová, Kerhartice,

¹⁸ Král Václav II. roku 1285 daroval Lanšperk a mnoho dalších východočeských hradů svému otci Závíši z Falkštejna. Dostali se však do vzájemných sporů, a tak byl Závíš na králův rozkaz roku 1290 popraven. Dle zvyku založil Zbraslavský klášter jako pokání, a statky, které Závíšovi náležely, klášteru daroval.

PRÍBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 66

¹⁹ FIALA, Zdeněk. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Východní Čechy*. Díl VI. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89.

²⁰ CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 10

²¹ Petr Jelito - Wurst (1320-1387) pocházel z Třešňovce. Roku 1369 se stal pátým litomyšlským biskupem. Byl také zvolen arcibiskupem magdeburským a po čtyřech letech zastávání tohoto úřadu se stal biskupem olomouckým.

NOVÁKOVÁ, Teréza - NOVÁK, Theodor - ADÁMEK - WIRTH, Zdeněk. *Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých: Východní Čechy*. Díl XIII. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1905. s. 24

Hylváty, Oldřichovice, Knapovec, Dolní Houžovec, Horní Houžovec, Černovír, Dolní Dobrouč, Horní Dobrouč, Jamné, Výprachtice, Čenkovice, Dolní a Horní Heřmanice, Čermná, Jakubovice, Ostrov a Orličky.²²

V 15. století se v okrese rozšířilo vyznání podobojí. Hlavní kostely v Ústí a v Lanškrouně byly utrakvistické, katolíkům zůstal bývalý klášterní kostel sv. Máří Magdaleny. Za vlády Kostků z Postupic se zde rozšířilo hnutí českobratrské, se střediskem v Brandýse nad Orlicí.

Těžká období okresu zapříčinila především třicetiletá válka. Města Česká Třebová, Žamberk a Lanškroun se podvolila katolictví celkem brzy. Opakem je Brandýs nad Orlicí. Mnozí nekatolíci, nejen Češi, ale i příslušníci německé národnosti na Rychnovsku a Lanškrounsku, ještě po Obnoveném zřízení zemském obhajovali své právo na duchovní svobodu. V roce 1641 přišli do Litomyšle piaristé a v Chrudimi se objevili kapucíni, kteří zde založili klášter.

Roku 1631 vtrhli do Čech Sasové, Švédové prošli územím okresu v roce 1637. O dva roky později oblehli Lanškroun a 15. června 1643 Torstenston město přepadl a vyplenil. Téhož roku, 22. srpna, vypálili Žamberk. Švédové se s tímto nepřátelským záměrem do východních Čech vracejí i na samém konci války v roce 1647. Zvlášť patrný poválečný úpadek je v královském městě Vysokém Mýtě. Jak uvádí Dvořák, bylo zde možno napočítat 187 zničených domů. Města také sužuje mor, již za války v roce 1633 vymřela polovina obyvatel města Králik. Do okresu přicházejí na pozvání cizí šlechty a církevních hodnostářů i němečtí obyvatelé. Národně se odcizují obce v severní a východní části, které byly ještě do Bílé hory výrazně české. Mezi ně patří Těchonín, Vlčkovice, Celné, Orličky, Čenkovice. Od konce 16. století Mladkov, Lichkov a Bartošovice. V posledním kolonizačním proudu vznikají nové osady - Dolní a Horní Orlice, Studené (1670), Horní Hedeč a Kopeček u Králik. V roce 1683 jedná již lanškrounská městská rada německy.

Roste lidový odpor k světské a církevní vrchnosti, kvůli požadavkům na práci nevolníků. Dokladem jsou nevolnické bouře a povstání. Známé je například povstání Lukáše Pakosty (1680). V oblasti Vraclavi poddaní vystupují proti své vrchnosti, městu Vysokému Mýtu. Leopold I. vydal téhož roku robotní patent, ale bouře utlumil jen na krátký čas. Další boje vypukly na Chrudimsku (1711) a Litomyšlsku (1738).

Ve válkách s Pruskem (1742-1745) ztratilo Rakousko Slezsko, Těšínsko, Opavsko i hrabství Kladské, které těsně přiléhalo k území kraje. Ztráta Slezska měla vážné důsledky pro

²² ZEINER, Emanuel Karel. *Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky*. Rychnov nad Kněžnou, 1880. S. 50-51

hospodářský pokles monarchie. Ani v sedmileté válce (1756-1763), kde bojovala protipruská koalice s Francií a Ruskem, nebyla území získána zpět. Kdykoliv postupovaly pruské nepřátelské armády z Kladska do Čech, šly přes Lichkov, Mladkov a Těchonín. Muži z blízkých vesnic byli odváděni do armády.²³ Roku 1782 zachvátil východní Čechy velký hlad a po něm mor. Radovan Dvořák cituje ze zápisů ústeckého radního písaře Matěje Josefa Sichry: „*Lidé trávu, hlávkový plevy a jiné rozličné bylinky jsou trhali, je rozsekávali a s votrubama smísíce na kutchanách pekli. V naší kolatuře 471 osob, v Chrudimském kraji 13.653 osob žalostně se světem se rozloučivše na věčnost se odebralo.*“²⁴

Na konci 17. století se v Orlických horách rozvíjí šlechtická výroba a řemeslnické podnikání, první místo obsadilo lnářství. Výroba byla podpořena vznikem tkalcovských a přadláckých škol. Nejvýznamnějším plátenickým podnikem byla potštejnská manufaktura hraběte Jana Ludvíka Harbuvala de Chamaré²⁵. Střediskem pozdější tovární výroby se stalo Ústí nad Orlicí - Janderovo bělidlo (1828). Roku 1845 je v Ústí nad Orlicí postavena dráha z Prahy do Olomouce, na tomto úseku se nacházela také Česká Třebová. Ta se stala důležitou železniční křižovatkou poté, co byla roku 1849 zprovozněna trať z Brna do České Třebové. Město Vysoké Mýto bylo připojeno na železniční síť v roce 1882 a v Lanškrouně vzniká železniční přípojka Lanškroun - Rudoltice v Čechách roku 1885.

V roce 1848 byla veškerá správní moc v rukou vrchnostenských úřadů. Nová organizace krajů, okresních hejtmanství a okresních soudů se vytváří v letech 1849 - 1850. Soudní moc v naší oblasti vykonával krajský soud ve Vysokém Mýtě, které pod svou pravomoc zahrnovalo celou oblast dnešního Ústecka. Až po roce 1855, kdy přešla instituce krajského soudu do Chrudimi, rozděluje si území okresu Hradecký a Chrudimský soud. Okresní hejtmanství tehdy byla ve Vysokém Mýtě a v Lanškrouně.²⁶ Po vzniku Československa odmítli v Lanškrouně uzнат československou vládu, tak zde byla vytvořena německá národní rada, hlásící se k tzv. Deutsch-böhmen.

Po Mnichovu roku 1938 byl Lanškroun připojen k Německu, mnoho Čechu uprchlo za hranice. Charakter továren a průmyslu se měnil na zbrojní. 9. května 1945 obsadily město oddíly Rudé armády. Město se stalo českým po definitivním odsunu Němců 31. října 1946.

²³ DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970. s. 37

²⁴ Tamtéž s. 37

²⁵ Jan Ludvík Harbuval de Chamaré (1701-1764) byl slezský šlechtic francouzského původu. V našem kraji je spjat především se stavbou zámku v Potštejně (1746).

²⁶ DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970. s. 50

Město Žamberk je spojeno s významnou událostí dějin dvacátého století. Od 6. října roku 1944 zde působili členové výsadku BARIUM, jedné z nejméně úspěšných paraskupin vyslaných za druhé světové války z Velké Británie. Byli jimi Josef Šandera, Josef Žižka a Tomáš Býček. Jejich úkolem bylo navazovat spojení s londýnskou centrálou a mobilizovat v závěru války síly proti nepříteli.²⁷

2.1. Přírodní podmínky

Okres sousedí na západě s okresem Pardubice, na jihu s okresem Svitavy, na jihozápadě s okresem Chrudim a na severozápadě sousedí s krajem Královéhradeckým. Na severu se nachází státní hranice s Polskem. Okres je severovýchodním výběžkem Pardubického kraje a jeho rozloha činí 1 267 km². Je tak druhým největším okresem v kraji, hned po okrese Svitavy.

Terén je značně členitý, na západě jsou časté roviny, na severovýchodě je reliéf horský. Okres leží v nadmořské výšce od 239 m (řeka Loučná zde opouští území okresu) po 1424 m (Kralický Sněžník). Na severozápadě zasahuje do okresu výběžek Orlické tabule. Jihozápad a střed území patří ke Svitavské pahorkatině. Na východě se nachází Podorlická pahorkatina, která se rozpíná od Žamberka přes Letohrad až po Lanškroun. Do východní části okresu zasahují Orlické hory s nejvyššími vrcholy Suchý vrh (995 m) a Buková hora (958 m). Do jihovýchodní části území pak zasahuje Zábřežská vrchovina. Naopak nejnižší položenou částí je Mladkovská vrchovina se Zemskou bránou.²⁸ Hlavním tokem okresu je Tichá Orlice, na severu Divoká Orlice, na východě Moravská Sázava a na jihu Třebovka. Většina okresu leží v povodí Labe, menší část v povodí Moravy. Největší vodní plocha je Pastvinská přehradní nádrž.²⁹

Na ložiska rud je okres chudý, naproti tomu díky geologickému podkladu jsou zde poměrně velké zásoby nerudných surovin a stavebních hmot. Například u Bílé Vody se těžily vápence.³⁰ Mezi paleontologické zajímavosti patří naleziště zkamenělin, které se na Ústeckoorlicku vyskytují v útvaru křídovém, výjimečně i v třetihorních uloženinách.³¹ Usazeniny jsou většinou sladkovodní, ale z Moravy sem zasahoval úzký mořský záliv. Je zde

²⁷ Žamberk [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-01-28]. Příběh paraskupiny Barium. Dostupné z WWW: <zamberk.cz >.

²⁸ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 19

²⁹ Český statistický úřad [online]. Aktualizováno 8. 6. 2011 [cit. 2011-10-18]. Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí. Dostupné z WWW: <czso.cz >.

³⁰ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 19

³¹ Tamtéž s. 20

proto několik malých pánví při řece Třebovce, u Opatova a Rudoltic, kde byly nalezeny „mořské ulity, jako *Cerithium*, *Turritella*, ústřice v množství nehojném, (...) krásné (ale většinou ztracené) zbytky dvou exemplářů slonovitého savce *Dinotherium gigangheum*“.³²

Část dnešního okresu, hlavně okolí Klášterce nad Orlicí, je začleněno do chráněné krajinné oblasti Orlické hory, která byla založena roku 1969. V okrese se také nachází přírodní rezervace Peliny, rozkládající se u města Choceň, která byla založena 4. března 1948 Ministerstvem školství a osvěty.

2.2 Administrativní rozdělení okresu Ústí nad Orlicí

Poslední změny administrativních hranic okresů proběhly 1. ledna 2007. Od té doby je orlicko-ústecký okres rozdělen na 115 obcí, z toho 10 měst a dva městyse, kterými jsou Dolní Čermná a Kunvald.³³ Z okresu byly odebrány obce Němčice, Sloupnice a Vlčkov, které nyní spadají pod okres Svitavy. Obcí s rozšířenou působností je v okrese šest a jsou jimi: Česká Třebová, Lanškroun, Králíky, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto a Žamberk [Obr. 4].

Správní obvod Česká Třebová na jihu sousedí s obcemi Svitavska, na jihozápadní a západní části hraničí s obvodem Litomyšl, na severní straně obvodem Ústí nad Orlicí a na východě hraničí s Lanškrounem. Českotřebovsko je nejmenší správní obvod v kraji, protože zaujímá pouze 1,8% rozlohy (7971 ha). Do obvodu patří město Česká Třebová a vesnice Přívrat, Rybník, Semanín a Třebovice.³⁴

Do správního obvodu Lanškroun patří Albrechtice, Anenská Studánka, Cotkyle, Čenkovice, Damníkov, Dolní Čermná, Horní Čermná, Horní Heřmanice, Horní Třešňovec, Krasíkov, Lanškroun, Lubník, Luková, Ostrov, Petrovice, Rudoltice, Sázava, Strážná, Tatenice, Trpík, Výprachtice, Žichlínek. Oblast hraničí s obcemi Olomouckého kraje na východě, na jihu je obklopen obcemi Moravskotřebovska, na západě obcemi Svitavska, Orlickoústecka a Českotřebovska. Na severu sousedí s obvodem Králíky a Žamberk. Lanškrounsko zaujímá 6,1% rozlohy kraje, což činí 22 991 hektarů.³⁵

Králicko sousedí z velké části s Polskem a představuje nejsevernější výběžek Pardubického kraje. Na východě hraničí s obcemi Olomouckého kraje, na západě se správním

³² NOVÁKOVÁ, Teréza - NOVÁK, Theodor - ADÁMEK - WIRTH, Zdeněk. *Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých: Východní Čechy*. Díl XIII. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1905. s. 4

³³ Český statistický úřad [online]. Aktualizováno 8. 6. 2011 [cit. 2011-10-18]. Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí. Dostupné z WWW: <czso.cz >.

³⁴ Tamtéž

³⁵ Tamtéž

obvodem Žamberk a na jihu s Lanškrounskem. Správní obvod Králíky je druhým nejmenším obvodem hned po Českotřebovsku, zaujímá pouze 3,5% území kraje (15 869 ha). Součástí je město Králíky, Červená Voda, Dolní Morava, Lichkov a Mladkov.³⁶

Území obvodu Žamberk se rozkládá na 28145 hektarech a zaujímá 6,2% rozlohy kraje a spadají sem obce Bystřec, Česká Rybná, České Petrovice, Dlouhoňovice, Hejnice, Helvíkovice, Jablonné nad Orlicí, Jamné nad Orlicí, Kameničná, Klášterec nad Orlicí, Kunvald, Letohrad, Líšnice, Lukavice, Mistrovice, Nekoř, Orličky, Pastviny, Písečná, Sobkovice, Studené, Šedivec, Těchonín, Verměřovice, Záchlumí, Žamberk a Žampach. Žamberecko hraničí na severu s obcemi Královéhradeckého kraje a z menší části sousedí s Polskem. Na východní straně je obklopen obcemi Králícka, na jihozápadě obcemi Ústeckoorlicka a na jihu obcemi Lanškrounska.³⁷

Ústeckoorlicko na severu hraničí s Královéhradeckým krajem a s Žamberskem. Na východě sousedí s Lanškrounskem, na jižní straně s Litomyšlskem a Českotřebovskem. Západ hraničí s obvodem Vysoké Mýto. Rozloha tohoto obvodu je 4,2% rozlohy kraje a Orlickoústecko je tak třetí nejmenší, hned po Českotřebovsku a Králícku (19050 ha). Součástí jsou obce Brandýs nad Orlicí, České Libchavy, Dlouhá Třebová, Dolní Dobrouč, Hnátnice, Hrádek, Jehnědí, Libchavy, Orlické Podhůří, Řetová, Řetůvka, Sopotnice, Sudislav nad Orlicí, Ústí nad Orlicí, Velké Skrovnice, Voděradý.³⁸

Správní obvod Vysoké Mýto tvoří obce Běstovice, Bošín, Bučina, České Heřmanice, Dobříkov, Džbánov, Hrušová, Choceň, Javorník, Koldín, Kosořín, Leština (dříve okres Chrudim), Libecina, Mostek, Nasavrky, Nové Hrady (dříve okres Chrudim), Oucmanice, Plchovice, Podlesí, Pustina, Radhošť (dříve okres Pardubice), Řepníky (dříve okres Chrudim), Seč, Skořenice, Slatina, Sruby, Stradouň (dříve okres Chrudim), Sudslava, Svatý Jiří, Tisová, Týnišťko (dříve okres Pardubice), Újezd u Chocně, Vinary (dříve okres Chrudim), Vraclav, Vračovice-Orlov, Vysoké Mýto, Zádolí, Zálší, Zámorsk, Zářecká Lhota. Obvod na severu sousedí s Královéhradeckým krajem, na východě hraničí s obcemi Ústeckoorlicka, na jihozápadě s obcemi Chrudimska, na jihovýchodě sousedí s Litomyšlskem a na západě s Holickem. Území se rozkládá na 28187 hektarech a zaujímá 6,2% rozlohy kraje.³⁹

³⁶ Český statistický úřad [online]. Aktualizováno 8. 6. 2011 [cit. 2011-10-18]. Správní obvody. Dostupné z WWW: <czso.cz >.

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

3. Uměleckohistorický vývoj území

S historií okresu jsme již obeznámeni, pár slov teď věnuji obecnému uměleckému vývoji, ve kterém se zmíním o sakrálních stavbách a sochách, které se týkají nejdůležitější části práce - průzkumu, v kontextu jednotlivých stavebních slohů. Doba románská zanechala v okrese významnou památku z poloviny 13. století a zároveň jedinou svého druhu ve východních Čechách - rotundu sv. Kateřiny v České Třebové. František Musil uvádí, že byla patrně kostelem původně české osady, která existovala, stejně jako Ústí nad Orlicí, ještě před německou kolonizací na počátku 13. století.⁴⁰ Na předhradí vraclavského hradu stával románský kostel sv. Václava, ze kterého jsou dnes zachovány jen zbytky obvodové zdi domu čp. 115.⁴¹ Podobný osud postihl i kostel v Novém Jiří, Slatině a ve Vračovicích.

Gotických památek se dodnes zachovalo více. Nejvýznamnější je historický půdorys města Vysokého Mýta se čtvercovým náměstím, kolem něhož byly vybudovány domy, brány a opevnění. Dalšími podstatnými stavbami jsou hrady, které jsou dodnes zachovány jen v malých zbytcích - Lanšperk, Litice, Brandýs nad Orlicí, Letohrad a Žampach. Z církevní architektury je to kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě, zbytky augustiniánského kláštera v Lanškrouně, který založil roku 1371 Petr Jelito, čtvrtý biskup litomyšlský (1368-1373) a klášterní kostel sv. Kříže v Klášterci nad Orlicí. Velice časté jsou přestavby venkovských kostelů, z nichž asi nejvýznačnější je kostel sv. Jana Křtitele v Damníkově.⁴² Mezi další patří například kostel v Běstovicích, Českých Libchavách, Vraclavi a Písečné. Z 15. století pochází zbytky původního kostela v nynější hřbitovní kapli v Dolní Dobrouči a objevují se první zmínky o Horách – letovisku u České Třebové, které leží uprostřed Kozlovského hřbetu. V dávných dobách prosluly vodou z Pavlovy studánky, která prý měla léčivou moc.⁴³ Ze sochařských památek je známá pozdně gotická soška sv. Kateřiny z rotundy v České Třebové, z počátku 16. století. Dochovalo se mnoho zvonů, většinou menších, s minuskulovými gotickými nápisy.⁴⁴ Renesanční sloh pronikal do Čech jen pozvolna, narážel na odpor, protože

⁴⁰ MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí I*. Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984. s. 4

⁴¹ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 24

⁴² Čtvercový presbytář s polygonálním uzávěrem mohl podle tvaru žeber a kružeb pocházet z roku 1412, uvádí Sommer. Ale zachovalé zbytky portálů, dle vyspělejších tvarů, pocházejí spíše z druhé poloviny 15. století.

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 13

⁴³ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 24

⁴⁴ Mezi ně patřil například zvon Rudoltic z roku 1456, zvon z Českých Libchav (s latinským a českým nápisem) z roku 1463, zvon z Damníkova (1473) a mnoho dalších.

pocházel ze země, která byla sídlem papeže. Z těchto důvodů dožívá v Čechách dlouhou dobu závěrečná fáze gotiky. Ve třicátých letech 16. století však gotická a protirenesanční tradice v českém umění ustoupila.⁴⁵ V Ústí nad Orlicí je v roce 1555 postavena budova sboru Jednoty bratrské, ve Vysokém Mýtě vzniká významný Kostel sv. Trojice. V 16. století kdy probíhaly velké změny šlechtických sídel, si Hrzánové z Harasova vybrali za své sídlo zámek v Lanškrouně, který zbudovali na troskách starého augustiniánského kláštera. V polovině století rod Žampachů buduje zámeček v Letohradě, vzniká zámek v Tatenicích a Chocni. Na konci století také zámek v Králikách. Rozšiřovány a přebudovávány jsou staré gotické tvrze, například v obci Zámorsk.⁴⁶ V letech 1581-1582 je v renesančním slohu zbudována radnice v Lanškrouně.

Počátkem 17. století téměř ustala veškerá umělecká a stavební činnost. Bylo to způsobeno hrůzami a bídou třicetileté války. Nad Lanškrounem, v blízkosti dnešního Mezilesí, se usadili Švédové a dodnes zde najdeme místo, které se nazývá švédská šance. V druhé polovině století se začínají odstraňovat válečné škody a nastupuje nový sloh – baroko. Nejvíce památek pochází právě z tohoto období. Vznikají domy s podloubím, staví se barokní kostely a jsou barokizovány starší církevní stavby, vše jde po cestě víry. Typickým prvkem je velké množství mariánských morových sloupů a soch sv. Jana Nepomuckého. Podnětem ke stavbě soch, bývaly nejčastěji morové rány (1680). Například v Lanškrouně byl roku 1684 postaven mariánský sloup jako poděkování za odvrácení moru. Autorem byl kladenský sochař Adam Bayernhof. Z roku 1663 pochází socha sv. Jana Nepomuckého v Ústí nad Orlicí, která je prý nejstarším známým vyobrazením obvyklého pojetí. Do té doby byla za prototyp považována vídeňská socha Matyáše Rauchmillera z roku 1681, podle které Jan Brokof roku 1863 vytvořil známou sochu na Karlově mostě. Socha z Ústí je starší než obě sochy a je dokladem toho, že již předtím byl typ světcovy sochy v Čechách běžný.⁴⁷

Pro umělecký růst okresu měl jistě velký význam Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna⁴⁸, který byl velkým stavebníkem. Z jeho podnětu vznikla stavba na návrší mezi Rudolticemi a Lanškrounem - Nový zámek (Neuschloss) z roku 1698. Projektantem byl jeden

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 14

⁴⁵ PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987. s. 68

⁴⁶ Tamtéž s. 70

⁴⁷ CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 21

⁴⁸ Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna (1657-1712), kníže opavský a krnovský, byl synem Karla Eusebia Lichtenštejna a Johanny Beatrix z Dietrichštejna. Za manželku si vzal princeznu Erdmundu Marii Terezii z Dietrichštejna a počal s ní sedm dětí. Přežil všechny své mužské potomky a stal se tak posledním členem rodové linie.

z nejvýznamnějších architektů své doby, Domenico Martinelli, a stavbu vedl mistr Antonio Salla.⁴⁹ Ten se také podílel na stavbě kostela sv. Anny v Lanškrouně. V Letohradě byl postaven v roce 1680, podle plánů italského stavitele G. Moderny, kostel sv. Václava. U Vraclavi vyrostl kostel sv. Mikuláše podle dispozic C. A. Canaveliho. Cenné jsou venkovské kostely sv. Jana Křitele v Mladkově z roku 1742 a kostel sv. Anny v Letohradě (1727), ke kterému patří kaple Jana Nepomuckého, a spolu se zámek z roku 1680 a s některými domy vytváří komplex barokních staveb.⁵⁰ Významným umělcem baroka v Letohradě je Antonín Appeler, jehož dílem je Mariánská socha z let 1717-1721, stojící na Václavském náměstí. Byla postavena na popud hraběte Joachyma Harracha jako poděkování za to, že se městu vyhnul mor a byla posvěcena v roce 1725. V polovině 18. století má na okolí Ústí nad Orlicí velký vliv chrudimský rodák Jan Leopold Mosbender⁵¹, který se zde stal děkanem, a kterého podporoval Josef Václav z Liechtenštejna. Velmi rozvíjel kostelní stavitelství, sochařství a měl velký zájem o hudbu. Například v roce 1775 postavil křížovou cestu v Ústí nad Orlicí. V této době se sochařství dostalo na velmi dobrou úroveň. Dosvědčuje to například socha sv. Prokopa v Damníkově z roku 1710, kříž u sv. Anny a sv. Jan Nepomucký v Lanškrouně z roku 1714 a mnoho dalších.

Klasicisující sochařství rozšířila v Lanškrouně rodina Hahnů, především Christian Hahn (náhrobky u kostela sv. Anny a portály domů). Obrazy po největším malíři českého baroka, Petru Brandlovi, se nalézají v Žamberku (kostel sv. Václava) a Vysokém Mýtě, kde se nachází nejrozměrnější plátno Nanebevzetí Panny Marie v kostele sv. Vavřince. Obraz byl namalován pro cisterciácký klášter v Sedlci v roce 1728. V roce 1787 jej zakoupilo město Vysoké Mýto za 1000 zlatých, a obraz byl dosazen na místě shořelého původního oltáře. V roce 1885 byl obraz v takovém stavu, že bylo nutné, po posudku malíře Františka Ženíška, přikročit k jeho opravě. V roce 1938 se stal obraz jedním z hlavních exponátů na výstavě Pražského baroka.⁵²

⁴⁹ Domenico Martinelli (1650-1718) byl barokní architekt, pocházející z Itálie. Při svých pracích cestoval po Evropě- navštívil Rakousko, Čechy, Moravu, Polsko i Nizozemí. Pracoval také pro další významné osobnosti, například Viléme III. Oranžského a hraběte Kounitze.

⁵⁰ DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970. S. 76-77

⁵¹ Jan Leopold Mosbender (1693-1776) byl český římskokatolický kněz a první děkan v Ústí nad Orlicí. SEKOTOVÁ, Věra. Jan Leopold Mosbender: Vzpomínka k 220. výročí úmrtí. *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí*, č. 7, 1996. s. 24-30

⁵² Rentgenologický průzkum obrazu „Nanebevzetí Panny Marie“ od Petra Brandla, kostel sv. Vavřince, Vysoké Mýto. Tisková zpráva z 15. října 2009.

Staženo z: http://old.vmyto.eu/portal/images/stories/zpravy/obraz_petra_brandla.pdf

Z církevních památek se do tohoto období řadí kostel sv. Máří Magdaleny v Lanškrouně, postavený v empírovém slohu, kaple sv. Jana Křtitele v Ústí nad Orlicí a kostel sv. Jakuba Většího v České Třebové, jehož plány navrhl v roce 1794 tehdejší slavný architekt Josef Hardtmuth⁵³ ve Vídni. Jistě významnou stavbou je budova nádraží Ústí nad Orlicí - město z let 1842-1845.⁵⁴ Malířství tohoto období zanechalo v okrese především památky, které byly věnovány Liechtensteinům. Ve druhé polovině 19. století maloval v mnoha kostelech nástěnné malby i obrazy Jan Umlauf z Kyšperka (1825-1916). Na konci 18. století a téměř po celé 19. století vznikají památky lidové architektury. Významnou stavbou je hostinec „Křčma“ v Lanškrouně, připomínaný již v polovině 16. století a Hostinec U Černého medvěda v Jablonném. Nejstarší památkou dřevěné architektury v okrese je mlýn v Ostrově z roku 1762 a dřevěná kaple v Horním Houžovci z let kolem 1800. Období historizujících slohů se projevilo přestavbou několika kostelů, např. ve Vračovicích a Vysokém Mýtě.

⁵³ Josef Hardtmuth (1758-1816) byl rakouský architekt a zakladatel továrny Koh-i-noor Hardtmuth v Českých Budějovicích.

⁵⁴ MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí I.* Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984. S. 5

4. Patroni a světci

„Výraz „svatý“ (latinsky *sanctus*, řecky *hagios*, hebrejsky *kadiš*) se v náboženských textech vyskytuje jako přívlastek Boha i některých osob, popřípadě věcí. Pokud je použit pro člověka nebo věc, je synonymem výrazu „posvátný“ či „posvěcený“ a znamená „vyčleněný pro svaté účely či obřad, zasvěcený Bohu.“⁵⁵Všichni svatí (latinsky *sancti*) jsou lidé, kteří byli převážně po své smrti uznáni církví za svaté. Označení světec mohl dosáhnout člen nějakého církevního řádu, představený kostela nebo poustevník. Musel to být člověk, který konal dobro, a nějakým významným činem dokázal lásku ke Kristu. Světci jsou tedy lidé, kteří prošli těžkými životními zkouškami. Často je vnímáme jen ve spojitosti s Bohem, se zvláštní milostí, kterou jim dal. Zapomínáme však na skutečnost, že byli také jenom lidé. Mnoho z nich silně ovlivnilo chod politických i kulturních dějin.⁵⁶Svatí se stávali svým životem soudci své doby a společnosti, a také byli příkladem pro všechny ostatní, mezi nimiž žili. Svatost člověka vychází ze křtu, ale také z mučednictví.⁵⁷

Výraz *patron* pochází z latinského slova „*patronus*“ a znamená ochránce. Patron je světec, kterému je připisována ochranná moc, tzv. *patronství*, nad nějakou osobou, povoláním, farností, diecézí, městem, zemí. Toto se týká rovněž události nebo nemoci, při níž je světec žádán o ochranu a přímluvu. Podnět k volbě za patrona je tedy odvozen od světcova života, dle oblasti či oboru, ve které působil. V ikonografii jejich obor činnosti vystihuje předmět, takzvaný atribut. Zemští patroni bývají světci nejenom domácího původu, ale i zahraničního.

S touto tematikou je spojen i pojem „mučedník“ (*martyr*, v řečtině to znamená svědek). V dřívějších dobách bylo toto slovo spojováno s lidmi, kteří prolévali krev za víru, umírali ve vězení nebo ve vyhnanství. Ve 4. století začali být za mučedníky považováni jen ti, kdo svůj život pro víru opravdu položili. Ostatní jsou nazýváni vyznavači. Aby byl někdo mučedníkem prohlášen, musí podstoupit proces zkoumání. Důležitý je důvod, pro který byl usmrčen, a také výpovědi svědků.⁵⁸

⁵⁵ ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-06-5.

⁵⁶ PÍTHA, Petr. *Čechy a jejich svatí*. Praha: COMDES, 1999. ISBN 80-902776-0-8. s. 7

⁵⁷ NĚMEC, Jaroslav. *Cesta ke kanonizaci s abecedním seznamem světců kanonizovaných ve 20. století*. Olomouc, 1999. s. 8

⁵⁸ Tamtéž, s. 30

Uctívání svatých v Čechách začalo ještě před příchodem Slovanů. Až po křtu čtrnácti českých veleknězů v Řezně roku 845 u nás dochází k rozšíření křesťanského náboženství a silnějšímu zakotvení kultu, který byl součástí každodenního života křesťanů.⁵⁹ Jména světců nesou mnohé kostely a kaple, jež jsou vyzdobeny oltáři, sochami a obrazy k jejich poctě. Toto pojmenování se nazývá patrocinium a je chápáno jako způsob prosby o ochranu daného místa. Kolem poloviny 11. století byly kostely často zasvěcovány sv. Václavovi. Předpokladem obliby daného světce mohla být třeba významná událost týkající se jeho života, například přenesení ostatků do země, kanonizace, poutě k jeho hrobu apod. Při výběru patrocinií se často uplatňovaly politické a mocenské zájmy státu a církevních institucí, protože mnoho světců kanonizovaných ve středověku, byli příslušníky panovnických rodů. Kupříkladu již zmiňovaný Václav, jeho babička Ludmila nebo Vojtěch z rodu Slavníkovců. Patrocinia se rozšiřovala především ve středověkých městech, kde byla větší koncentrace kostelů, které bylo třeba rozlišit.⁶⁰ Docházelo však i ke změnám patrocinií farních kostelů. Původní patron chrámu, jehož kult byl málo živý, byl zaměněn a vznikalo tak druhotné zasvěcení stavby.

Český lid si mnohé světce oblíbil natolik, že je zařadil mezi své patrony. Zpočátku se jednalo o světce zahraničního původu, zvláště ty, jejichž ostatky byly přeneseny na naše území. Zanedlouho jsme zde měli i vlastní světce, kteří se těšili největší oblibě. Většině z nich se dostalo pocty kanonizačního procesu, ale svatých u nás máme daleko víc, než kolik jich jako svaté uctíváme.⁶¹

Karel IV. se hrdě hlásil k svatováclavské tradici a propagoval úctu k českým patronům. Získal několik vzácných ostatků, které uložil do chrámu sv. Víta, který se díky tomu stal významným poutním místem a shromaždištěm věřících.

Důležitým činitelem v oblasti uctívání byla samozřejmě církev, její řády a kongregace. Roku 1556 přišli do našich zemí jezuité, kteří podporovali šíření kultu svatého Václava, patrona české státnosti, který byl uznáván i císařem Ferdinandem I. nebo Maxmiliánem II. Jezuité dále podporovali kult sv. Ivana a cyrilometodějství. Úcta ke svatým byla tedy nejživější v době barokní. Věřící spatřovali ve svatých své vzory. V souvislosti se znovuobjevením římských katakomb roku 1578 se začaly zavádět svátky nových světců. Z Říma byly rozváženy ostatky mučedníků do celého světa a ukládány do oltářů, relikviářů nebo kenotafů, symbolických hrobů. Největší úcta byla prokazována domácím světcům,

⁵⁹ TRČKA, Vít. Úcta ke svatým jako fenomén českého lidového prostředí. In *Světcí v lidové tradici*. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 23

⁶⁰ BOHÁČ, Z. *Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlování*. In *Československý časopis historický* 21, 1973. s. 369-388

⁶¹ *Bohemia sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. [red. a úvod Jaroslav Kadlec ; graf. úprava Ladislav Svatoš]. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1990. 293 s. ISBN 80-7113-032-X. s. 5

především sv. Václavu. Znovu rozkvetla i úcta sv. Víta, sv. Ludmily, Sv. Vojtěcha, sv. Josefa, sv. Cyrila a Metoděje a sv. Prokopa.⁶² Katoličtí věřící začali v 17. a 18. století světit mnoho patronů. Významnou událostí byla kanonizace sv. Jana Nepomuckého v polovině 18. století. Pro dobu barokní jsou také charakteristické různé pouti a procesí na posvátná místa. Časté cesty vedly k hrobu sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého i na mariánská místa. Kulturní světců se brzy začaly šířit do zahraničí.

Těžké období pro kulturní svatých nastalo za panování Marie Terezie a jejího syna Josefa II., protože rušili mnohé poutě, svátky, slavnosti a kláštery. Například Josef II. zakázal v průběhu své vlády dvacet sedm církevních svátků.⁶³

Proč tedy lidé tolik uctívali svaté osoby? Spoléhali na jejich přímluvu při pomoci v nouzi, byla to pro ně důležitá ochrana před nemocemi nebo přírodními katastrofami. Chránili jejich profese a rodinu. Lidovou úctu ovlivňovala církev, panovníci, šlechta i spolkový život. V době barokní jezuité šířili mezi lidem literaturu a příběhy z legend pomocí divadelních her.

4.1 Proces prohlašování za svaté

Za první svaté byli věřícími prohlašování křesťanští mučedníci. Později získali právo svatořečit diecézní biskupové, kteří na základně úcty, pověsti svatosti a doložených zázraků nechávali přenést ostatky světce do katedrály a zapsat jeho jméno do seznamu svatých. Později se biskupové začali obracet na římského papeže se žádostí o potvrzení svatořečení. První známou kanonizaci provedl na žádost císaře Oty III. (983-1002) papež Jan XV. během Lateránské synody roku 993, podobně byl roku 999 svatořečen papežem Silvestrem II. svatý Vojtěch.⁶⁴ Tento formální akt znamenal oficiální potvrzení svatosti, která platila pro celou církev. Mohly tak být slaveny svátky uznaných světců, svatým byly zasvěcovány kaple, chrámy, oltáře, vytvářely se sochy a obrazy, jejich jména přijímali křtění a jejich ostatky se staly předmětem uctívání.

K evidenci světců sloužil úřední zápis zvaný Martyrologium rommanum z roku 1584, což je kalendářně uspořádaný seznam všech uznávaných světců s přesnými daty jejich úmrtí a záznamy o jejich životě. První podobu martyrologia předchází kalendář Breviarum Syriacum (411). Přechodnou formou mezi kalendářem a martyrologiem je Kalendář z Antiochie (363).

⁶² KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6. s. 111

⁶³ TARCALOVÁ, Ludmila. *Světcí v lidové tradici*. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 34-36

⁶⁴ RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 80-7309-343-X. s. 34

Dle kalendáře byli světcí liturgicky slaveni výroční památkou, ale v martyrologiu byli i ti světcí, o jejichž kultu nebyl dostatek spolehlivých zpráv. Dále je tu martyrologium Hieronymianum z roku 431, které vzniklo souhrnem kalendáře z roku 354, pocházejícím od Dionysia Philocala. Acta martyrum a Acta sanctorum obsahují životopisy a legendy o životech světců. Kanonizační proces byl zpřísněn díky dekretu vydanému 5. července roku 1634 papežem Urbanem VIII., na jehož základě byl postup celého procesu určován Kongregací. Po blahověčení (beatifikaci) následuje kanonizace, která by měla být až na výjimky ukončena nejprve deset let po blahověčení. Z českých dějin známe výjimku kanonizace Jana Nepomuckého z 19. března 1729 v Římě, která se uskutečnila pouhých sedm let po světcově blahověčení. Proces je zakončen slavnostním blahověčením v chrámu sv. Petra v Římě. Roku 1969 vydal papež Pavel VI. nový římský kalendář platný od 1. ledna 1970, obsahující pouze světcce připomínané celou církví, ale byla ponechána možnost případného doplnění o světcce další.⁶⁵

Druhý Vatikánský sněm stanovil zásady, dle nichž byl roku 1969 vypracován římský kalendář. Došlo k mnoha změnám, například někteří svatí byli z kalendáře vyřazeni pro nedostatek historických podkladů. Za účelem této revize byly stanoveny dvě Kongregace u Sv. stolce, které kriticky zkoumali seznamy světců. Byla tak dovršena příprava nového římského Martyrologia, které bylo vydáno roku 2001 se schválením Jana Pavla II. Je to spolehlivý přehled svatých a blahoslavených s kriticky ověřenými dny slavení svátků a památek, obohacený o údaje jejich úmrtí. Počet světců přesahuje sedm tisíc.⁶⁶

Nyní k samotnému postupu prohlašování za svaté. V katolické církvi po smrti křesťana (již pět let po úmrtí), který proslul svatým životem, začíná proces prověřování svědků, kteří vypovídají o jeho životě a zázracích.⁶⁷ Svědci musí být vyslechnuti velice uvážlivě, protože jinou váhu má výpověď nezletilého dítěte než osoby, která událost zažila. Výtah z protokolů se posílá do Říma, kde se jím zabývá Kongregace pro svatořečení (pro causis sanctorum). Skládá se z několika komisí a tou nejdůležitější je komise historická a teologická, která zkoumá život a ctnosti navrhované osoby. Je to velice zdouhavý a důkladný proces, který může trvat až několik let. Existuje i oponentura. V případě, že zkoumání dopadnou kladně, doporučí Kongregace papeži, aby vystavil dekret, který se daná

⁶⁵ BUBEN - KUČERA, R. - KUKLA, A. O. *Svatí spojují národy: Portréty evropských světců*. Praha, 1995. s. 7-13

⁶⁶ Světcí k nám hovoří [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-02-24]. Záznamy o svatých, martyrologium a reforma římského kalendáře (dle knihy Jana Chlumského). Dostupné z WWW: <catholica.cz >.

⁶⁷ Teologie zázraky popisovala jako výjevy, které porušovaly přírodní zákony.

osoba prohlásí blahoslaveným. Po nějaké době se může pokračovat, v případě dalšího šíření úcty, procesem svatořečení, tzv. kanonizace. Tentokrát se zkoumá šíření úcty a zjišťuje se, zdali se objevil další zázrak. Pokud jsou opět splněny podmínky, je blahoslavený zařazen papežem mezi světky katolické církve.⁶⁸

Základním předpokladem pro beatifikaci je tady pověst svatosti, tzv. fama sanctitalis. Je důležité vyhodnotit svědectví, k němuž je potřeba shromáždit dokumentaci o životě navrhované osoby. K zahájení tohoto procesu může dojít nejprve pět let po smrti. První kroky se podnikají v diecézi, jsou-li materiály dostatečné, biskup je posílá Kongregaci do Říma se žádostí o povolení, aby mohl být proces zahájen. K beatifikaci je požadován zázrak s ověřením pravosti na základě různých svědectví. Jedná se o zázračná uzdravení, různé divy jako osvobození od nějaké přírodní katastrofy (ohně či vody) atd. Uznání zázraku přísluší Kongregaci a jedná se o velmi nesnadnou záležitost. Jedná-li se kupříkladu o zázračné uzdravení, je sestavena komise lékařů a různých odborníků, kteří se k události musí vyjádřit. Výsledky tohoto šetření jsou potom zahrnuty do dokumentace. Tímto tématem se obšírně zabýval profesor Jaroslav Němec.⁶⁹

Beatifikace byly prováděny až od 17. století, předtím se jednalo pouze o kanonizace. Prohlašování za svaté konali kromě papeže i biskupové, výhradní papežskou pravomocí je od roku 1234. Tyto dva akty se od sebe liší především rozsahem a stanovením úcty. Při beatifikaci papež uděluje povolení slavit svátek podle církevních omezení, při kanonizaci je svatý zapsán do seznamu svatých a je mu stanovena úcta v celé církvi.⁷⁰

4.2 Zobrazování svatých

Tématika českých patronů byla zpracovávána již od počátku jejich uctívání. Světci byli zobrazováni kvůli tomu, aby jejich podobizny chránili příbytky lidí a lidi samotné před přírodními katastrofami, nepřízním osudu atd. Rozsah patronátů jednotlivých světců zasahoval do všech sfér lidského života. Patronáty se vztahovaly na farnosti, města, vesnice, jednotlivé domy i profese. Lidé se začali obklopotvat předměty s vyobrazením světců - obrazy

⁶⁸ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a svetic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. České Budějovice: DONA, 1991. ISBN 80-85463-03-2. s. 3

⁶⁹ Mons. prof. ThDr. Jaroslav Němec (1932-2012) byl papežský prelát a biskupský vikář pro přípravu svatořečení v olomoucké arcidiecézi.

Tiskové středisko České biskupské konference [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-02-24]. Zemřel papežský prelát Mons. Jaroslav Němec. Dostupné z WWW: <tisk.cirkev.cz >.

⁷⁰ NĚMEC, Jaroslav. *Cesta ke kanonizaci s abecedním seznamem světců kanonizovaných ve 20. století*. Olomouc, 1999. s. 86

a sochami. Svatí byli v kostelech, chrámech, ve výklencích domů i vevnitř stavení. Solitérní sochy byly umísťovány na návsích, k mostům, do kaplí i na rozcestí. Plastiky byly zřizovány obcemi i jednotlivci jako poděkování při různých příležitostech.

V 16. století, v době rekatolizace, byly projevy umění značně vágní. Pobělohorská protireformace usilovně čistila církevní stavby od protestantských památek. Po celé století se umění v českých zemích musí vyrovnávat s požadavky církve.⁷¹ V protestantských kostelech bylo zcela pominuto zobrazování Madony a světců. Výzdoba katolických kostelů z doby předbělohorské však toto téma zdůrazňuje v podobě soch a obrazů. Katolické oltáře mají po boku dvojici sloupů, které nesou trojúhelníkový štít, rámuující ústřední obraz. Ten bývá po stranách doplněn dvojicí soch. Soupeření obou církví se projevuje i v zasvěcování kostelů.⁷² „*Téměř po celé 17. století je ve vývoji architektury kraje naprosto zřejmé napětí mezi aktivitou šlechtických objednavatelů a pasivní rezistencí nižších vrstev. Jsou povolávání architekti z Prahy, protože nejsou místní mistři.*“⁷³ Avšak ve čtvrtině 18. století, když doznívá velký pražský sloh (Santini, Brandl, Brokof), začíná se na venkově rozvíjet pokračování. Je sice méně dokonalé, ale o to živější a intenzivnější.

Typickým projevem úcty, hlavně v době barokní, byly každoroční poutě a slavnosti.⁷⁴ Odtud si lidé často odnášeli drobné suvenýry, obrazy a dřevěné plastiky. Dle Lubomíra Pipereka je o budování poutních míst rozšířeno mínění, že veškeré barokní sakrální stavby jsou novostavby, následek násilného pokatoličt'ování země. Ve skutečnosti má většina míst starší tradici (17. století). Jsou postaveny na místech, kde původní stavby - dřevěné, zanikly nebo byly násilně srovnány se zemí. Novým prvkem jsou až Kalvárie, zobrazující odsouzení a smrt Kristovu.⁷⁵

Krátce před svatořečením Jana Nepomuckého v polovině 18. století zaznamenáváme v umění přechod od slohu pražských mistrů k řadě regionálních dílen, které jsou rozsety po českém území. Vzory si berou z mistrů a napodobují jejich díla. Takto se silně rozšířilo barokní umění. Baroko vtisklo svůj ráz snad každému prvku lidové kultury. Úcta ke svatým,

⁷¹KOŘÁN, Ivo. *Barokní umění v kacířské zemi*. In Baroko v Itálii - baroko v Čechách: Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Praha, 2003. ISBN 80-7007-176-1. s. 559-567

⁷²KOŘÁN, Ivo. *Braunové*. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-85770-84-9. s. 9

⁷³KOŘÁN, Ivo. *Barok pod Orlickými horami*. In Orlické hory a Podorlicko: Sborník vlastivědných prací 3. 1970. s. 105-126

⁷⁴ Historie Svátku všech svatých se datuje až do roku 1610, kdy jej schválil papež Bonifác IV. Původně byl svátek stanoven na 13. května, ale za působení Řehoře IV. se stal závazným termínem první listopad. Časová návaznost svátku Dušiček a Všechny svatých vedle ke vnímání obou jako jednoho svátku. NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Svátek všech svatých a dušiček v české lidové tradici*. In Světci v lidové tradici. Slovákcké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 207-208

⁷⁵ PIPEREK, Lumobír N. Filip. *Všichni svatí za nás proste ...* In Světci v lidové tradici. Slovákcké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 28-31

lidová zbožnost a umění, tvoří základnu tradic venkova této doby. Církev a její řády pěstovaly úctu ke svatým zemským ochráncům, především Tovaryšstvo Ježíšovo, které propagovalo kult svatého Václava, jakožto osoby, která měla „(...)sjednotiti pokolení, žijíc v krutých předělech sociálních, ekonomických a duchovních barokní doby, s předcházejícími generacemi.“⁷⁶

V 18. století byly projevy lidové zbožnosti omezovány. Za vlády Marie Terezie byly rušeny poutě, svátky, procesí a slavnosti, čímž silně omezila projevy zbožnosti poddaných. Josef II. v těchto projevech pokračoval a zavedl církevně státní absolutismus, církev podřídil státnímu dohledu a odtrhl ji od Říma. Zrušil mnoho klášterů, kaplí a kostelů, omezil činnost bratrstev a zrušil dvacet sedm svátků. Kut českých zemských patronů i přesto přetrvával. Počátkem 19. století zaznamenala lidová výtvarná kultura a zobrazování světců rozkvět. Výroba předmětů reflektovala výročí a svátky zemských ochránců, vyráběly se různé sošky a svátostky. „Zájem o vyobrazení českých svatých zastánců se zvýšil v dobách, kdy se český národ snažil o obrození svých tradic, jazyka a kultury proti germanizaci a centralizaci Rakousko - Uherska. Čeští svatí ochránci tak stáli po boku českého národa zejména v revolučních letech kolem roku 1848 a v době národního obrození.“⁷⁷

V době barokní se rozšířila úcta k milostným obrazům a sochám, avšak jejich obliba je známa již od středověku. Původní ikonografické předlohy se šířily malbou, literaturou a sochařskými pracemi. Posvátnost kopie se zvyšovaly dotýkáním s originálem. Charakteristický vzhled často doplňovaly votivní dary, předměty darované Bohu, Panně Marii nebo nějakému světci jako projev vděčnosti. Bývaly zavěšovány na sochu nebo obraz a mohly mít podobu mincí, křížků, nápisových tabulek či svící. Votivní obrazy, které byly malovány především lidovými malíři, často znázorňovaly události, které se věřícímu přihodily.⁷⁸ Tak jako beatifikace či kanonizace světců také schvalování úcty k zázračným obrazům bylo do jisté míry institucionalizováno církví.⁷⁹

Často se lidé obraceli pro pomoc k Panně Marii, ke Kristovi a nejsvětější Trojici. Zemští patroni byli v oblibě, ale veliké náklonnosti se těšili hlavně patroni, kteří měli za úkol ochránit hospodářství a vše kolem něj. Patřil sem svatý Vendelín, patron všech pastýřů a

⁷⁶PIPEREK, Lumobír N. Filip. *Všichni svatí za nás proste ...* In *Světci v lidové tradici*. Slovákcké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 28-31

⁷⁷SEIFERTOVÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. s. 11

⁷⁸ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. Nakladatelství Veduta, 2006. ISBN 80-86829-19-7. S. 16

⁷⁹ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství KAROLINUM, 1999. ISBN 80-7184-662-7. s. 56

sedláků, ochránce dobytka a svatý Urban, patron vinařů, který byl vzýván pro ochranu vína, proti mrazu a bouřce. Oblíbení byli také patroni chránící proti nemocem (svatý Roch, svatá Lucie) a proti přírodním živlům (svatý Florián, ochránce proti ohni, patron hasičů, kovářů a kominíků, a sv. Vavřinec). Důležití byli ti patroni, jejichž ochrana se týkala všedního lidského života. Ti byli zobrazováni nejčastěji. Ze zemských patronů to byl Jan Nepomucký, který chránil proti vodním živlům. Svatý Josef zase přinášel spokojený rodinný život a klidnou smrt. Mnoho patronů bylo spojeno s různými cechovními řemesly. Důvodem častého zobrazování svatých byl jistě i oficiálně propagovaný kult, ale také dobová literatura, divadlo, životopisy a legendy, které svými zázraky okouzlovali široké skupiny lidí.

K této tématice patří jistě atributy, předměty symbolického významu, které jsou rozpoznávacím znamením daného světce. Atributem může být rostlina, věc, oděv, živočich. Charakterizují momenty ze života, poukazují na různé situace a zázraky. Tyto předměty nám usnadňují rozpoznávat dané světce (například víme, že kolo je spojeno s osobou sv. Kateřiny), ale mohou mít i symbolický charakter. Označují například ctnosti (lilie jako symbol čistoty). Mnohé atributy bývají stejné u více světců, ty nazýváme obecné (odznak biskupské hodnosti, palma mučedníka). U mučedníků bývá těmito předměty vyjádřen způsob jejich mučení. Největší užívání těchto symbolů bylo ve středověku a v době barokní, kdy se silně rozvíjely kultury jednotlivých světců. Úkolem atributu je nejenom připomenout osobu světce, ale co nejvíce vypovědět o jeho cestě životem.

Podobizny světců byly často k vidění na domovních znameních. Ta jsou vedle křesťanských jmen projevem toho, jak se kult svatých ochránců ujal v českém prostředí. Ten, kdo přijal jméno světce, svěřil mu tak své zdraví, osobní bezpečí a úspěch. Ten, kdo postavil světcovu figuru na průčelí domu, se mohl spolehnout na to, že jej světec ochrání. Zobrazení světce se mohlo stát zároveň identifikačním znakem domu. Často se ale do názvu stavení dostal pouze atribut daného patrona.⁸⁰

Čeští zemští patroni byli často zobrazováni na různých předmětech lidové tvorby. První stopy rozdělení slohového a lidového umění pocházejí z dob 12. a 13. století, ale hmotné důkazy pocházejí až z dob pozdějších. Ze starších dob se nám mnoho památek nezachovalo. Důvodem byla minimální trvanlivost a omezená časová existence předmětů, například obřadům. Dřevěné, hliněné a tkané věci se spotřebovaly většinou během života

⁸⁰ PETRÁŇOVÁ, Lydia. Světci na domovních znameních. In Světci v lidové tradici. Slováké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 47-50

jedné lidské generace. Mnoho bylo spáleno a zničeno během nepříznivých období naší historie. Od sedmnáctého století vzniká umění zlidovělé, které čerpalo podněty jak z umění slohové, ale i technických a výtvarných řemesel. Až koncem osmnáctého století dostalo toto umění svůj osobitý výraz.⁸¹ Jednalo se o předměty z řezbářské činnosti - skříně, truhlice, betlémy; keramiku (různé džbány, hrnce, talíře), textilii. Na církevních a obřadních textilích byly motivy zpočátku komponovány jako nástěnné malby, poté se však začaly rozčleňovat na jednotlivá pole a v sedmnáctém století již byly vzory zcela profánní.⁸² Doba rozkvětu zobrazování světců na předmětech lidové tvorby byla koncem 18. století. Poslední část 19. století znamenala konec lidového zobrazování s touto tematikou, protože se tyto předměty začaly vyrábět v řemeslných a továrních dílnách a výzdoba nabyla zcela jiného charakteru.⁸³ Do lidového figurálního kamenictví z konce 18. století nepronikala profánní témata ani zoomorfní motivy. Objednavateli soch bývala obec, rodina nebo bohatý jedinec. Kamenné sochy a reliéfy stávaly na návších, na křižovatkách, upozorňovaly na začátek nebo konec obce, stávaly v polích, u cest a na hřbitovech.⁸⁴ Nejčastěji se s postavami svatých na památkách setkáváme v exteriéru obcí. Hlavní zobrazovanou postavou je mezi lidmi velmi oblíbený sv. Jan Nepomucký. Sochy světce jsou většinou stavěny uprostřed obce, na návsi, před kostelem, u potoků a nejčastěji byly zřizovány v polovině 18. století. Tento stavební boom podnítila kanonizace roku 1729, čímž úcta zesílila. Vždy to ale nebyla pouze spojitost s všeobecnou úctou k danému světci, ale sochy mohly být zřizovány na připomínku blízké osoby, události atd. V lidovém prostředí byl silně rozvíjen i kult dalších českých patronů (sv. Ivana, Prokopa, Vojtěcha). Dalším typem byly výklenkové sošky, ty vzácnější byly z kamene, obyčejně se vyráběly ze dřeva. Umísťovaly se v nikách štítů a u bran stavení, ve výklencích kaplí a do božích muk. Dřevěné sošky měly především ochranný význam, druhotně výzdobný. Velice rozšířeny byly v 18. a 19. století, avšak samy plastiky většinou datovány nebyly. Starší lidové kamenické práce se zachovaly hlavně v církevních objektech. Kamenné sošky zůstávaly na svých místech, zatímco u dřevěných soch tomu tak nebylo. Trpěly povětrnostními podmínkami a musely být často opravovány a vyměňovány. Koncem devatenáctého století ztratily svoji ochrannou funkci a majitelé je přesouvali na jiná místa, nebo je ničili jako nepotřebné předměty. Výklenkové sochy většinou nepřesahovaly 40 centimetrů, avšak do kapliček a božích muk se vstavovaly sochy větší než jeden metr. Nejvíce

⁸¹ STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987. s. 7-8.

⁸² MINTALOVÁ, Zora. *Světki vo výšivkách církevních a obradových textilí*. In Světki v lidové tradici. Slováké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 61-64

⁸³ HOŠKOVÁ, MILOSLAVA. *Světki jako námět pro výzdobu předmětů lidové kultury*. In Světki v lidové tradici. Slováké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. S. 70-71

⁸⁴ STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987. s. 55

uměleckých druhů najdeme mezi sochami Jana Nepomuckého, Madon a Krista. Jednotlivé slohy se promítaly v zobrazování postav a gest figur, v řešení drapérií, oděvů, roušek, límců a obuvi. Rozpoznáváme různá řešení úpravy vousů a vlasů. Častá byla polychromie, která se přizpůsobovala předepsanému církevnímu rázu. Nejdůležitějším byl vždy výraz tváře, který reflektoval představy umělce o duševním rozpoložení zobrazované figury.⁸⁵

Jména svatých jsou často spojovány s názvy patrocinií, patrocinium však nemá v našem kulturním prostředí nic společného s lidovou úctou. V zasvěcení kostelů v jednotlivých diecézích převažují patronáty světců, jejichž kult není v lidovém prostředí spontánní. Typickým lidovým světcům jsou zasvěceny drobné sakrální stavby a sochy.⁸⁶

Vanda Jiříková ve svém článku rozebírá zajímavou myšlenku nad pozůstatky úcty ke svatým zemským ochráncům. Dodnes se zachovala jména světců v křestních jménech, ale většina lidí nad touto spojitostí neuvažuje.⁸⁷

Kostely, jakožto chrámy, kde se scházeli lidé a uctívali zde své svaté, mají v umění své nezastupitelné místo. Už jejich názvy nebo vybavení oltářů, obrazy, sochy, jsou plné důkazů úcty k českým zemským ochráncům. Až do poloviny 12. století venkovské kostely v podstatě neexistovaly. Farní správa byla vykonávána z farních kostelů na knížecích hradě. Až s postupnou kolonizací země od poloviny dvanáctého století, byla vystavěna řada nových kostelů, které již nevznikaly pouze z panovnické iniciativy, ale zakládali je příslušníci rodící se šlechty. Ve 13. století probíhalo budování kostelů za přispění donátora, většinou místního šlechtice. Na konci tohoto století bylo v Čechách a na Moravě 2100 farních kostelů.⁸⁸

Funkce kostelů byla většinou bohoslužebná, ale od jedenáctého století se pohřbívalo v těsné blízkosti kostela. V sedmnáctém století byli patroni kostela a členové jejich rodiny pohřbívání přímo ve vnitřku kostela. Svědčí o tom náhrobky, které byly zasazovány do podlah, a nyní jsou vyjmuté a zasazené na jiném místě, často i ve vnějších stěnách kostelů. Do kostelů se uchýlovali lidé v době ohrožení. Byla to často jediná kamenná stavba v obci, navíc obehnaná silnou kamennou zdí. Před nebezpečím mohly varovat i velké zvony, sloužící nejčastěji ke svolávání na bohoslužbu.⁸⁹

⁸⁵ STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987. s. 55-58

⁸⁶ PIPEK, Lubomír N. Filip. Všichni svatí za nás proste... In Světci v lidové tradici. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 30

⁸⁷ JIŘIKOVSKÁ, Vanda. *Co víme o svatých patroněch?* Světci na domovních znameních. In Světci v lidové tradici. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9.

⁸⁸ KIBIC, Karel. *Středověká venkovská sakrální architektura na Čáslavsku*. Praha, 2010. Svazek 17. ISBN 978-80-86204-23-0. s. 7-8

⁸⁹ Tamtéž, s. 11-12

4.3 Kult zemských patronů

Čeští zemští patroni jsou pokládáni za ochránce českého národa a české země. Hynek Rulíšek ve své knize uvádí, že jsou příslušníky českého národa, nebo zde žili, či sem byly přeneseny jejich ostatky.⁹⁰ Mnozí patroni byli za české oficiálně prohlášeni.

Do panteonu řadíme celkem třiadvacet světců.⁹¹ Jsou jimi sv. Anežka, sv. Benedikt, sv. Cyril a Metoděj, sv. Gozard, sv. Hedvika, sv. Hroznata, sv. Ivan, sv. Jan Nepomucký, sv. Jan Sarkander, sv. Josef, sv. Kliment, sv. Kosma a Damián, sv. Ludmila, sv. Norbert, sv. Prokop, sv. Radim, sv. Václav, sv. Vintíř, sv. Vít, sv. Vojtěch, sv. Wolfgang, sv. Zdislava a sv. Zikmund. Za hlavní patrony jsou označováni sv. Jan Nepomucký a sv. Václav, ostatní jsou spolupatroni.

Je podstatné zdůraznit, že na ochraně české země se podílely i další osoby, které se od již zmíněných patronů liší tím, že nebyly kanonizovány. Do této skupiny blahoslavených a ctihodných osobností patří například ctihodná Přemyslovna Mlada, blahoslavená Vojslava, ctihodná Marie Elekta nebo ctihotný Martin Středa.

Vznik úcty k jednotlivým svatým byl většinou spjat s obdobím přímo po jejich smrti. Tyto kultury byly často neoficiální, svatí byli uznáváni mezi lidmi pro jejich činy a mučednickou smrt. Čestného zařazení mezi české zemské patrony se jim dostalo až o mnoho let později, často ve spojení s kanonizací. Nejznámějším případem dlouhého čekání pro oficiální zařazení mezi svaté je Anežka Česká, která zemřela roku 1282, ale kanonizována byla až 12. listopadu 1989. Některé kultury se šířily velice pomalu kvůli náboženským důvodům, na některé bylo v průběhu času úplně zapomenuto.

Přípravou na příchod nového tisíciletí a zároveň oslavou milénia svatého Vojtěcha byla pasterizační iniciativa Desetiletí duchovní obnovy národa. Tento projekt vyhlásil pastýřským listem kardinál František Tomášek 29. listopadu 1987. Akce měla symbolicky vyvrcholit v den výročí tisícího úmrtí sv. Vojtěcha, 23. dubna 1997. Projekt vznikl z iniciativy Prof. Tomáše Halíka a Prof. Petra Piřhy. Každý rok z tohoto desetiletí byl věnován určité tématice a jako patroni byli vybíráni čeští světci či blahoslavení. Témata byla vytvořena dle Desatera, například přikázání Nepokradeš, bylo zformulováno jako pozitivně znící „práce a sociální spravedlnost“. Každý rok měl svým tématem přilákat pozornost na obnovu jedné

⁹⁰ RULÍŠEK, Hynek. *Slovník křesťanské ikonografie: Postavy, atributy, symboly*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3. (nalezeno pod heslem čeští patroni)

⁹¹ U svatého Cyrila a Metoděje a sv. Kosmy a Damiána nepočítáme jednotlivé osoby, bereme je jako pár. Kdybychom je počítali jednotlivě, neměli bychom třiadvacet zemských patronů, ale pětadvacet.

z oblastí lidské společnosti - rodinu, kulturu, práci atd. Vybranými patrony byli - bl. Anežka Česká ⁹², sv. Jan Nepomuk Neumann, sv. Norbert, bl. Zdislava, sv. Ludmila, sv. Jan Nepomucký, sv. Václav, sv. Prokop, sv. Cyril a Metoděj a sv. Vojtěch. O tomto projektu zpracoval publikaci Aleš Opatrný. Profesor Tomáš Halík o Desetiletí duchovní obnovy říká, že „(...) mělo být reflexí tradice, ale především znovu nalezením hodnot, které je možné vložit do základů budoucí společnosti.“⁹³

⁹² Dnes je Anežka Česká spolu se Zdislavou řazena mezi svatořečené postavy českých dějin.

⁹³ Tomáš Halík[online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-02-26]. Ukázka z knihy. Dostupné z WWW: <halik.cz >.

5. Čeští zemští patroni ve výtvarném umění v okrese Ústí nad Orlicí - průzkum

V průzkumu jsem se zabývala všemi typy památek, na kterých by mohly být nějakým způsobem promítnuty osoby českých zemských ochránců, byť jen třeba v názvu. Jedná se o různé kaple a kostelíky, zvonice, kapličky, boží muka, sousoší, kříže, křížové cesty, obrazy atd. V okrese existuje několik smírčích kamenů, které jsou nazývány cyrilometodějské, ale ty jsem do průzkumu nezařadila. Vznikaly většinou jako následek trestného činu, kdy pachatel nebyl odsouzen v dnešním slova smyslu, ale soud mu naložil zaplatit částku a postavit na onom místě na usmíření kamenný kříž.⁹⁴

Nejpočetnějšími typy památek jsou solitérní sochy v krajině, které zobrazují světce stojící na kamenných soklech, na nichž je věnování nebo biblické texty s datací. Nejhodnotnější umělecký soubor je z doby baroka. Když není světec zobrazen v podobě hlavní sochy na sloupu či nějaké postranní sošce, často se s jejich zobrazením shledáváme v podobě reliéfů na soklech. V okrese je i mnoho obrazů, které jsou součástí oltářů, nebo svatých obrázků v kapličkách či zavěšených na různých objektech, které jsou doplněny závěsem pro umístění vázy s květinami. Často bývají i zasklené na plechové či dřevěné předložce. Mnoho z památek však bylo během času poničeno nebo zcela odstraněno z ideových důvodů, bez ohledu na jejich umělecko-historickou hodnotu.⁹⁵

5.1 Statistická část průzkumu

Pro zjištění počtu památek s vyobrazením světců jsem musela nejdříve sestavit seznam **[Seznam památek]**. Průzkum jsem opírala o publikace zmíněné výše, stránky jednotlivých obcí a také osobní znalost okolí. Všechny použité zdroje jsou uvedeny pod seznamem památek. Při práci jsem si území rozdělila do správních obcí pro usnadnění zpracování informací, protože mapované území je velmi rozlehlé. Na samostatné výsledky v zobrazování rozdělení na správní obce vliv nemá, bylo to pouze z důvodu přehlednosti práce. Na základě sesbíraných dat jsem tedy sestavila tabulku s celkovým počtem vyobrazení světců v okrese Ústí nad Orlicí **[Tab. č. 1]**. V tabulce jsou uvedena všechna jména českých zemských patronů a jednotlivé správní obce. Na boční straně je poté výsledný počet památek. Růžově

⁹⁴ ROZEHNALOVÁ, E. - TOMÍŠKOVÁ, M. *Církevní stavby*. Ústav územního rozvoje Brno, 1995. ISBN 80-85124-48-3. S. 117

⁹⁵TARCALOVÁ, Ludmila. *Světcí v lidové tradici*. Slovákcké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9. s. 35

zabarvená pole značí nejasnosti se zařazením světce (sv. Jan Nepomucký, Jan Evangelista, Jan Křtitel). Z tabulky tedy vyplývá, že první místo zaujímá osoba sv. Jana Nepomuckého s počtem 182 zobrazení. Na druhém místě s počtem 69 stojí sv. Václav, a s počtem 59 je na třetím místě sv. Josef. Toto je tedy trojice nejčastěji zobrazovaných světců. Už z kapitoly o zobrazování a úctě českých zemských patronů bylo patrné, že tito světci patřili vždy mezi ty hojně uctívané světce. Je zajímavé, že o sv. Benediktovi, sv. Gozardovi, sv. Hroznatovi, Klementovi, Norbertovi, Vinřítovi, Wolfgangovi a Zdislavě nebylo zjištěno nic. Možná se některá jejich vyobrazení vyskytují v interiérech kostelů, ale v exteriérech obcí jsem o nich žádné zmínky nenalezla. Je to pravděpodobně způsobeno tím, že jejich kult byl pouze lokální a byl tedy uctíván buď v jiných koutech naší země, nebo se tito světci u lidí netěšili tak velké oblibě. Pro lepší znázornění výsledného počtu památek dle jednotlivých svatých jsem vytvořila graf [**Graf č. 1**]. Vytvořila jsem také několik grafů s výčtem památek dle jednotlivých správních oblastí [**Graf č. 2-7**]. Jak jsem předesílala již v úvodu, rozdělení na správní oblasti sloužilo především pro ulehčení mé práce. Výsledky se nedají porovnávat v rámci oblastí, protože jejich území je rozdílně velké a počty obcí v nich se také liší.

Dalším bodem práce bylo vytvoření tabulky dle četnosti oblíbenosti v jednotlivých staletích [**Tab. č. 2**], a dle typů památek [**Tab. č. 3**]. Z tabulky č. 2 je patrné, že největší zbožnost patřila době baroka, tedy osmnáctému století. Z dob nejmladších je nejvíce připomínán osoba sv. Václava, jistě s událostmi politického rázu, které se v našem státě děly. Sv. Václav byl vzýván lidmi jako hlavní národní patron. V 17. století byli oblíbení typičtí patroni - sv. Jan Nepomucký (několik soch vzniklo ještě před jeho svatořečením, tj. rokem 1729), sv. Josef, Sv. Ludmila, Sv. Prokop, sv. Václav a sv. Vojtěch. Skupina těchto světců byla v průběhu věků nejčastěji zobrazovanými patrony. Z 15. a 16. století máme jen několik uměleckých památek. Jistě je to způsobeno i tím, že se mnoho památek nedochovalo. Přeci jen ty stavěné venku byly často přesouvány, ničeny. Pro lepší přehlednost jsem z tabulky vytvořila graf [**Graf č. 8**].

Z výsledné tabulky je jasné, že z typů památek byla nejčastější socha. V podobě soch se nejčastěji vyskytuje sv. Jan Nepomucký, což je spojeno i s jeho celkovým prvenstvím v zobrazování v okrese. Druhým nejčastěji spodobňovaným světce v podobě soch je sv. Josef a třetí je sv. Václav. Sochu sv. Klementa, Ivana a Anežky České v okrese nenajdeme. V reliéfech je opět na prvním místě sv. Jan Nepomucký, za ním sv. Václav, sv. Josef, sv. Vojtěch a sv. Ludmila. Podobné to je v kategorii obrazů. Je zajímavé, že jediné umělecké ztvárnění sv. Anežky je v podobě obrazu, bohužel k němu nemám fotografický materiál.

Dalšími typy jsou nástěnné malby, patrocinia, zvony s obřadními předměty. Další významnou částí byli oltáře, u kterých se vyskytuje hlavně veliké množství soch, obrazů a relikviářů. Nejčastěji byly oltáře zasvěcovány sv. Janu Nepomuckému, sv. Josefovi, Václavovi a Vojtěchovi. Obřadních předmětů mám v tomto průzkumu zmapováno velice málo, protože jsou součástí interiérů kostelů a ty kvůli povolení zmapované nemám. Pro lepší představivost přikládám graf [Graf. č. 9].

5.2 Světci a umělecké památky

V následující části textu se budu zabývat vznikem úcty a tematikou základního zobrazování zemských ochránců. Osoby jednotlivých světců a světic budou pro lepší orientaci v textu řazeny vzestupně dle data narození. Následně uvedu konkrétní příklady zobrazování v okrese Ústí nad Orlicí a celý text bude proložen grafy a fotografiemi památek. Ty jsem pořídila buďto osobním průzkumem v terénu, nebo z publikací, webových stránek, či z Archivu městského muzea v Ústí nad Orlicí. K mnohým pamětihodnostem žádný obrazový dokument nemám, tak musím vycházet z popisu v soupisu památek, a ani ten občas není kompletní.

5.2.1 Svatý Josef

Svatý Josef († první polovina 1. století) je patronem manželů, rodin, dětí, mládeže, sirotků, dělníků, tesařů, cestujících a umírajících. Jeho atributy jsou hůl, koš, holubice, lilie, rozkvetlý prut a tesařské a truhlářské nástroje.⁹⁶ Nejstarší projevy kultu jsou zaznamenány v Konstantinopoli již v 7. století, odkud se ve 12. století dostal do Evropy. Ve 14. století začal být slaven 19. března jako den svatého Josefa, kdy se konaly pravidelné poutě na jeho počest. Roku 1621 pozvedl tento den papež Řehoř XI. na josefský svátek, který následně Klement XI. roku 1714 předeepsal pro celou církev. Na zasedání českého sněmu roku 1654 byl světec na žádost Ferdinanda II. zařazen mezi spolupatrony české země, roku 1870 jej Pius IX. prohlásil ochráncem celé katolické církve. Blahoslaven byl roku 1859 a o více jak století déle byl zařazen mezi kanonizované osoby. Josef se stal patronem řemesel, která pracují se dřevem, a

⁹⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3. (číslo strany není uvedeno, protože tato kniha je řazena abecedně dle hesel)

díky snaze papeže Pia XII. byl roku 1955 Josefu zasvěcen první máj, svátek práce. Začal se tak ctít den Josefa Dělníka.⁹⁷

Světec býval často zobrazován jako stařec s bílým vousem. V pozdější době se rozšířila podoba světce jako mladšího vousatého muže v tunice, někdy v řemeslnickém oděvu. Často je ve společnosti Svaté rodiny, díky čemuž je vnímán jako vzor příkladného rodinného života. Dalším námětem je Narození Krista, různé výjevy ze života Svaté rodiny (Josef při práci, Marie připravuje pokrm), útěk do Egypta a samozřejmě Josefova smrt. Nejčastěji je svatý Josef znázorňován jako pečovatel o Ježíška. Tohoto tématu bylo hojně využíváno při tvorbě kamenných plastik ve vesnicích.

V okrese Ústí nad Orlicí bylo zjištěno celkem 59 památek sv. Josefa. Nejvíce, celkem třicet, je jich v podobě soch v exteriérech obcí. Dále se jedná o reliéfy na podstavcích soch (9), obrazy (11), obřadní předměty (2) a patrocinia (4). Drtivá většina těchto památek pochází z 18. a 19. století, nejméně jich je ze století dvacátého [Graf č. 10]. Při porovnání jednotlivých památek vidíme, že nejčastější podoba světce je vousatý muž s delšími vlasy středního věku, který je oděn do volně splývavého šatu a v ruku drží malého Ježíška. V některých případech má dítě v náručí a hledí mu do tváře, skoro jej až líbá [Obr. 5], nebo jej Ježíšek hladí po obličejí [Obr. 6]. Další dílo nacházíme v České Třebové, zde světec navíc drží i lilii. Květina je pozlacena, pravděpodobně pro zvýraznění symboliky čistoty [Obr. 7]. Dítě v mnoha případech natahuje ručičky do prostoru a bývá nahé nebo zahalené v tenké látce. Mezi dvojicí osob je rozpoznat blízký vztah. Socha z Ústí nad Orlicí vystihla Ježíška již jako starší dítě. Josef jej nedrží v náručí, pouze jej lehce přidrží a bedlivě jej sleduje [Obr. 8]. Skoro vždy je Josef ve společnosti malého Ježíška, jen v jednom případě jsem objevila světce stojícího samostatně. Jedná se o sochu sv. Josefa z Horní Dobrouče, která je součástí kamenné terasy, která byla vytvořena Severinem Tischlem na přání Matouše Josefa Heyssiga po jeho zázračném přežití pádu vozu taženého koni do rybníka [Obr. 9].

U jednotlivých památek jde rozpoznat rozdílná řemeslná zručnost. Některé sochy, především ty barokní, jsou propracovány do posledního detailu. Ty mladšího data působí spíše kýčovitě, často jsou nesymetrických proporcí. Takové dílo nacházíme v Klášterci nad Orlicí, kde je svatý Josef ve společnosti sv. Anny a sv. Jáchyma [Obr. 10]. Zajímavá socha se nachází na náměstí v Králíkách. Světec zde stojí na vysokém sloupu oděn do splývavého šatu. Strnulá postava hledí do dálky. Tvář je porostlá vousem a delší zvlněné vlasy rámují obličej.

⁹⁷ SEIFERTOVIÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. s. 89-90

Svatý Josef drží v náručí malého Ježíška, jenž se způsobem provedení nápadně podobná svému staršímu vzoru [Obr. 11].

Nejstarší památkou, která je součástí mého průzkumu, je dřevěná soška z interiéru kostela sv. Jiří v obci Svátý Jiří. Světec s dlouhými vlasy a vousy, oděn v řaseném šatu, nese baculatého Ježíška s kadeřemi již staršího věku, který natahuje ručičky do prostoru. Toto dílo pochází z 16. století [Obr. 12]. Nejmladším dílem je socha z Bystrce, datována do roku 1914. Stále se drží klasického pojetí, jen zde světec vypadá poněkud starší. Má kratší vousy a kulatější obličej. Hlavu tiskne k hlavě dítěte, kterého drží v náručí, z čehož tušíme vřelý vztah [Obr. 13]. Netypickým zobrazením je reliéf či socha sv. Josefa při silnici v Dolní Dobrouči, která stojí skryta pod dřevěnou stříškou u silnice. Josef se svatozáří hladí Ježíška a usmívá se. [Obr. 14]. U silnic pod stříškou stávaly spíše obrazy, které byly zasklívány, ale do dnešní doby se jich bohužel mnoho nedochovalo. Jeden takový se nachází v Mladkově [Obr. 15]. V obci Rudoltice je ve hřbitovní zdi vsazena socha s výjevem ze života sv. Magdalény a sv. Josefa [Obr. 16].

V děkanském kostele sv. Václava v Lanškrouně máme několik památek sv. Josefa. Jednou z nich je vitráž, kde je bosý světec oblečen ve fialovém šatu a hnědém plášti s červeným lemováním. Dle hustého vousu a delších vlasů hnědé barvy se mu dá přisuzovat mladší věk. Jeho atributy je svatozář a rozkvetlá hůl v pravici. V náručí drží Ježíška se svatozáří, jenž je také bosý a oděn do béžového šatu [Obr. 17]. V kostele se dále nachází medailon se sv. Josefem, kterému sedí na kolenou malý Ježíšek s kvítkem v ruce, oblečený do modré košile [Obr. 18]. V dalším lanškrounském kostele, kostele sv. Máří Magdalény, stojí oltář sv. Josefa s oltářním obrazem, na kterém je patron tesařů vyobrazen sedící na kameni s lilii v ruce, tisknouc k sobě Ježíška. Dítě je většího vzrůstu, stojí samostatně a je zahaleno pouze do roušky. Josef je muž středních let s delšími hnědými vlasy a vousy, zahalený ve vrstveném šatu s pláštěm, který je v pase přepásán. V horní části obrazu vykukují z nebes andělé [Obr. 19].

Náměty světcova zobrazení zůstávaly klasické a atributy také, měnil se pouze věk osob. Díla ze starší doby jsou propracovanější, jde na nich rozpoznat citové rozpoložení, které autoři promítali do výrazů.

5.2.2 Svátý Klement I. Římský

Klement I. Římský (†99 Krym) zemřel připoután ke kotvě v Černém moři na rozkaz císaře Trajána. Křesťané našli jeho tělo a uložili jej do hrobu, ten časem upadl v zapomnění

a byl nalezen až apoštolem Cyrilem. Společně s Metodějem dopravili roku 868 ostatky do Říma. Díky věrozvěstům se Klement stal prvním světcem, který byl v Čechách uctíván jako patron. Klimentské zasvěcení patří tedy k nejstarším u nás. Názory některých badatelů tvrdí, že jemu zasvěcené kostely dokazují postup víry v zemi směrem od Litomyšle až po Levý Hradec.⁹⁸ Část jeho ostatků je uchována v chrámu sv. Víta v Praze, roku 1368 k nim díky Karlu IV. přibyla z Říma dovezená část řetězu, kterou byl světec údajně připoután ke kotvě. Zásahu na posílení kultu má také arcibiskup Arnošt z Pardubic. Od 17. století propagovali úctu světce jezuité, kteří přenesli část ostatků do chrámu sv. Ducha v Hradci Králové. Roku 1722 se stal Klement I. patronem královéhradecké diecéze. Jeho památka je slavena 23. listopadu.⁹⁹

Světec je patronem horníků, kameníků, námořníku a lodníků, a nejčastěji bývá zpodobňován jako biskup, jehož atributy jsou kotva, beránek či kniha. Častým tématem je zázrak s pramenem, výjevy mučednické smrti a svěcení na biskupa. Některé památky světce vyobrazení můžeme nalézt v královéhradecké diecézi. Jeho úcta nepronikla mezi širší vrstvy obyvatelstva. Na území okresu jsem neobjevila žádnou památku.

5.2.3 Svatí bratři Kosma a Damián

Bratři Kosma a Damián († 287/303 Cyrrhos, Sýrie) jsou v našich zemích uctívání již od 9. století. Jejich kult, stejně jako klimentský, k nám přišel společně s křesťanstvím. Kostely a krypty jim byly zasvěcovány už na přemyslovských hradištích.¹⁰⁰ V Čechách jim byl věnován kostel na Staré Boleslavi na počátku 10. století. Část ostatků světců byla pohřbena v sázavském klášteře, část byla roku 1221 darována papežem Honoriem III. a uložena v cisterciáckém klášteře v Oseku. Karel IV. získal sedm částí jejich ostatků v Brémách pro svatovítský chrám. Úcta je v Čechách potvrzena častým výskytem osobních jmen a od nich odvozených jmen místních. Například jméno českého dějepisce a děkana pražské kapituly Kosmy (1045-1125), nebo místní jména jako Kozmice, Kosmo, Damnice, Damníš a Damníkov. Na východě je úcta mnohem staršího data. Byla rozšířena již počátkem 5. století.¹⁰¹

⁹⁸ KOŘÁN, Ivo. *Braunové*. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-85770-84-9. s. 27

⁹⁹ SEIFERTOVÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. s. 100

¹⁰⁰ KOŘÁN, Ivo. *Braunové*. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-85770-84-9. s. 92

¹⁰¹ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 47-49

Za české zemské patrony byli prohlášeni v roce 1677, a jejich svátek je slaven 26. září. Jejich patronát se týká všech lékařů, nemocných, holičů a kadeřníků. Proto jsou nejčastěji zobrazováni jako učenci v talárech s barety na hlavě nebo lékaři s hmoždířem, chirurgickými nástroji nebo nádobkami s mastmi. Někdy v ruce drží hůl omotanou hadem, symbolem boha lékařství.¹⁰² Bývají zobrazováni, jak léčí nemocné, nebo je připomínána jejich mučednická smrt (kameny, šípy, meč, hranice, velký kříž). Byli umučeni po Diokleciánově pronásledování, protože šířili křesťanskou víru. Ze středověku podoba jejich zobrazování známá není.

Na území okresu jsem objevila pouze jedinou památku sv. Kosmy. Jedná se o sochu, která se nachází v obci Studené a je zasazena ve hřbitovní zdi před kaplí. Světec je zde ve společnosti sv. Jana Křtitele, sv. Jana Evangelisty a sv. Alžběty. V publikaci Umělecké památky Čech III. je tato památka datována po poloviny 19. století. Bohužel jsem nesehnala obrazovou dokumentaci.

5.2.4 Svatý Vít

Vít († kolem roku 304 Lukánie) byl patronem kovotepců, kovářů, vinařů, sládků, herců a mládeže. Ochrannou moc měl také nad domácími zvířaty, hlavně nad psi a drůbeží, jež chránil před nemocemi. Jeho přimluva ochraňovala před blesky, ohněm, nemocemi a zajišťovala dobrý spánek. Bývá zobrazován jako mladý muž s kadeřavými delšími vlasy v knížečím oděvu s hermelínovým límcem. V ruce drží kotlík, u nohou mu často lehává lev. Témata často narážejí na jeho mučednickou smrt, a tak se můžeme setkat se světce ponořeným v kotli s vroucím olejem, někdy společně s Krescentem a Modestem. Bývají zde tři holubice, které symbolizují jejich odcházející duši.¹⁰³

Kníže Václav získal rámě sv. Víta od německého krále Jindřicha I. jako dar. Václav poté ke světcově počtě zbudoval počátkem 10. století chrám v prostředí pražského hradu a císař Karel IV. zde nechal následně zbudovat katedrálu. V roce 1355 do Prahy přivezl část jeho zbývajících ostatků z Pavie, které jsou uloženy v oltáři sv. Víta. Od této doby je světec uctíván jako ochránce české země.¹⁰⁴ Nejstarší svědecké úcty je doloženo v díle *Martyrologium Hieronymianum* z doby okolo roku 600. V 15. století proniká světcovo jméno

¹⁰² RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁰³ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁰⁴ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 73

do písně Svatováclavského chorálu, který je českou církevní hymnou. Slavení svatovítské památky připadá na 15. června.

V okrese Ústí nad Orlicí jsem našla patnáct památek. Většina pochází v 18. a 19. století. Jedná se o šest soch, tři obrazy, dvě patrocinia a dva obřadní předměty. Bohužel jsem opět k žádné z památek nesehnala obrazovou dokumentaci. Nejčastěji se jedná o sochy patřící k oltářům (Kostel Všem svatých v Běstovicích, Kostel sv. Víta v Libchavách, Kostel sv. Jiří v Dolní Čermné) nebo o obrazy. Mnoho z nich již dnes neexistuje, zanikly často z důvodu požárů. Jedním takovým byl obraz sv. Víta z Českých Libchav datovaný do poloviny 18. století. Mezi další, dnes již neexistující památky, patří dřevěný strop s obrazem sv. Víta, který se nacházel v Kostele Nejsvětější Trojice v Chocni. Sv. Vít byl často zobrazován na různých obřadních předmětech, například na pacifikálu z Kostela Nanebevzetí Panny Marie z Ústí nad Orlicí, kde je medailon s vyobrazením tohoto světce.

5.2.5 Svatý Zikmund

Zikmund (†524 Colombe u Orleáns) se stal českým zemským patronem ve 14. století díky zásluze Karla IV. Ten získal roku 1354 pro chrám sv. Víta ostatky tohoto světce z kláštera sv. Mořice. O několik let později, roku 1365, navštívil císař klášter znovu a bylo mu darováno tělo sv. Zikmunda. To bylo uloženo v nové kapli pražské katedrály 27. září. Od roku 1366 je jeho svátek slaven 2. května.¹⁰⁵ Je zobrazován jako král nebo vévoda v rouchu s korunou, žezlem a jablkem. V jeho blízkosti často stojí studna, která je symbolem jeho smrti. Někdy se zde vyskytuje model kostela.

Po důkladném zkoumání jsem narazila na dvě sochařské památky sv. Zikmunda, avšak bez datací. Jedná se o sochu sv. Zikmunda, která se nachází u hlavního oltáře v Kostele Všem Svatých v Běstovicích, a druhá se nachází také v márnici. V této obci se památky sv. Zikmunda nacházely často ve společnosti sv. Víta.

5.2.6 Svatý Benedikt

Svatý Benedikt (*480 Nursie v Umbrii - † 547 Monte Cassino v Itálii) byl nazván papežem Piem XII. otcem Evropy a evropským patronem jej vyhlásil 24. října 1964 papež Pavel VI. Svátek je slaven 11. července. Pod jeho ochranu spadají studenti, učitelé a horníci.

¹⁰⁵RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

Je zobrazován jako opat či mnich s knihou, pohárem s jedním či dvěma hady, což symbolizuje otrávený nápoj. Někdy bývá v jeho blízkosti havran či krkavec s otráveným chlebem v zobáku.¹⁰⁶ V okrese nebyly zjištěny žádné památky tohoto druhu.

5.2.7 Svatý Cyril a Metoděj

Cyril a Metoděj (*827 a 815 Soluň - Thessaloniké v Řecku - † 869 Řím a 885 Morava) jsou českými zemskými patrony od roku 1602 a v roce 1863 byli prohlášeni za patrony všech slovanských národů. Přestože pocházejí ze Soluně, jsou považováni za nejstarší slovanské světce. Papež Jan Pavel II. je 31. prosince 1980 prohlásil za spolupatrony Evropy, protože bojovali za jednotu východní a západní církve. Vděčíme jim za křesťanskou víru a kulturu, jejíž přijetí zařadilo naši zemi mezi civilizované národy. V českých zemích se úcta k věrozvěstům ve středověku neprojevila, k oživení úcty došlo až za Karla IV. Stalo se tak připojením Horní a Dolní Lužice k českému státu. Na Moravě byli uctívání již ve 14. století. Centrem úcty se stal cisterciácký kostel na Velehradě.¹⁰⁷ K útlumu cyrilometodějského kultu došlo za vlády Josefa II., když císař roku 1784 tento klášter zrušil. K oficiálnímu svatořečení došlo v roce 1880. Jejich svátek je slaven 5. července.

Cyril bývá zobrazován jako mnich s knihou nebo skříňkou s ostatky, zatímco Metoděj jako biskup s berlou o tvaru řeckého písmene Tau ukončenou křížem. Často bývají ve společnosti jeden druhého. Jsou spojováni se staroboleslavským Palladiem a přenesením ostatků sv. Klimenta.¹⁰⁸ Oblíbeným námětem z doby barokní je křest knížete Bořivoje z rukou svatého Metoděje. V roce 1840 vznikla socha Cyrila a Metoděje od Emanuela Maxe, která se stala vzorem pro nejběžnější zachycení podoby světců. V lidovém prostředí se zachovalo dost památek na Moravě, kde byl kult velice silný.

Na základě průzkumu jsem našla čtyři památky bratří v tomto okrese. Jednou z nich je olejový obraz sv. Cyrila a Metoděje od J. Umlaufa¹⁰⁹, který je umístěn v kostele sv. Víta v Českých Libchavách. Další památkou je socha světců u hlavního oltáře v kostele sv. Petra a Pavla ve Slatině, a tou poslední, ke které mám nějaké popisy vyčtené z knih, je křtitelnice

¹⁰⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁰⁷ Roku 1661 napsal Adam Michna z Otradovic „Píseň ke cti sv. Crhy a Strachoty“. Věřící je takto nazývali až do 19. století.

¹⁰⁸ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁰⁹ Jan Umlauf (1825-1916) byl český akademický malíř pocházející z Mlýnice u Červené Vody.

z Kostela sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě. Byla ulita roku 1499 a na jejím plášti jsou vyobrazeni svatí věrozvěsti ve společnosti sv. Prokopa a sv. Josefa.

5.2.8 Svatý Gorazd

Jméno světce Gorazda (*kol. 830 Morava - † kol. 900 Beratia- Albánie) se v liturgických textech na Moravě a v Čechách vůbec nevyskytuje. Vzbudil proto velkou pozornost polský kalendář ze 14. století, kde je úcta k tomuto světcovi a jeho bratrům dosvědčena. Od roku 1967 uctíváme spolu s Gorazdem čtyři jeho druhy (Klement, Náhum, Saba a Angelar), kteří s ním byli v Římě roku 868 vysvěceni na kněze.¹¹⁰ Památka světce je slavena 27. července.

Gorazd je zobrazován jako mnich s tmavými vlasy a dlouhým vousem. Někdy ve společnosti tzv. sedmipočetníků - sv. Cyrila, Metoděje a ostatních bratrů.¹¹¹ V okrese Ústí nad Orlicí nejsou zaznamenány žádné památky s tímto zemským patronem.

5.2.9 Svatá Ludmila

Svatá Ludmila (*kolem roku 860 hrad Pšov, Mělník - † 921 Tetín Čechy) babička Václavova, je patronkou všech matek, babiček, křesťanských vychovatelů a vinařů. Je nazývána matkou českého národa a lidé ji považovali za nejvýznamnější zemskou ochránkyni společně se sv. Václavem, Prokopem, Vojtěchem, Cyrilem a Metodějem.¹¹² Jejími atributy jsou knížecí koruna, závoj nebo šál, kterým byla uškrcena. Drahomíra nechala nad místem vraždy postavit kostel sv. Michala a tělo zavražděné světice do něj uložila. „*Svatý Václav, brzy po nastoupení své přímé vlády provedl v r. 924 translaci těla své babičky do svatojiřského chrámu na pražském hradisku, založeného Vratislavem I. a tím vykonal akt, jenž byl podle představ časného středověku vedle biskupského zápisu do Martyrologia hlavní součástí jakéhosi rudimentálního kanonizačního procesu.*“¹¹³ Pražský biskup Otta kupříkladu nedovoluje hýbat s ostatky sv. Ludmily při přestavbě svatojiřského chrámu po požáru roku 1142 bez papežského souhlasu, což znamená, že kult již byl zakotven. K oficiálnímu

¹¹⁰ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 38-39

¹¹¹ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹¹² TARCALOVÁ, Ludmila. *Světky v lidové tradici*. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9 s. 77

¹¹³ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 43

prohlášení za svatou došlo roku 1143, svatost uznal papežský legát Quido kardinál di Catello. Za biskupa Daniela (1148-1167) jsou ostatky světice uloženy do několika oltářů pražské diecéze. Daniel II. (1197-1214) si dokonce nechává sv. Ludmilu malovat do rukopisu sv. Augustina „De divitate Dei“ mezi českými patrony. V době gotické, za vlády Karla IV., je vytvořen náhrobek.¹¹⁴ Slavení památky této významné ženy připadá na 16. září. V rámci již zmíněného Desetiletí mravní a duchovní obnovy národa náležel světicí rok 1992, jehož mottem bylo vzdělání a výchova.

Svatá Ludmila bývá zobrazována jako kněžna nebo vdova s pokrytou hlavou, na níž má knížecí čepici nebo korunu, kolem krku závoj nebo šátek s uzlem. Mívá ruce sepjaté k modlitbě, občas v nich třímá smyčku nebo miskou s hrozny. Na četných uměleckých dílech je spolu se svým vnukem, sv. Václavem. Jedná se například o námět vyučování sv. Václava nebo biřmování. Zřídka kdy je Ludmila zobrazena na kamenných sochách v obcích. Patřila mezi světice z vyšších sfér, stejně jako svatá Anežka, a tak byla obyčejnému lidu kvůli svému urozenému původu příliš vzdálena.

Na základě průzkumu bylo na Orlickoústecku zjištěno jedenáct památek. Pět děl pochází z doby 18. století, tři ze 17. století a dvě z 19. století. Nejvíce je zpodobňována v sochařských dílech, reliéfech a obrazech. Dochoval se i jeden zvon pojmenovaný Ludmila a dva obřadní předměty, kde se nachází podobizna matky českého národa v medailonu. Fotografii jsem sehnala pouze k soše, která je součástí mariánského sloupu v Chocni. Stojí zde ve společnosti dalších postav v podobě starší ženy v dlouhém našaseném hábitu s korunou na hlavě a závojem. V levé ruce drží šátek, symbol své mučednické smrti, v pravé ruce svírá palmovou ratolest. Sv. Ludmila byla na sloup přidána až v roce 1905 [Obr. 20].

5.2.10 Blahoslavený Ivan

Blahoslavený Ivan († kol. 900 Sv. Jan pod Skalou) je poněkud záhadou mezi českými patrony, mezi které byl zařazen roku 1592. O jeho životě není mnoho zpráv. Většina informací pochází z legend a tak je světcova historická existence velice sporná. Úctě se Ivan těšil především v době baroka. Centrem byl kostel sv. Jana pod Skalou, kde mají být uloženy ostatky, jejichž pravost je však pochybná.¹¹⁵ V blízkosti kostela se nachází jeskyně a studánka

¹¹⁴ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 43

¹¹⁵ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 52

Ivanka, která se stala místem příchodu mnoha poutníků. V 16. století vznikaly skupiny laických poustevníků, tzv. ivanité, o vzkříšení kultu se však zapříchčili především jezuité.

Ivan je zobrazován jako poustevník a benediktinský mnich s dlouhými vlasy. Bývá oblečen v kápi a jeho atributy jsou kříž, růženec a knihy. Často se v jeho společnosti nachází laň, někdy probodnutá šípem. Dále zde mohou být parohy nebo poustevnická hůl. Svatoivanská tematika se v lidovém prostředí objevuje zřídka, významné však byli svaté obrázky s rytými podobami světce.¹¹⁶ V okrese je svatoivanská památka pouze jedna a pochází z 18. století. Jedná se o relikviář s reliéfem sv. Ivana, který se nachází v kostele sv. Jakuba Většího v Bystrci.

5.2.11 Svatý Wolfgang

Svatý Wolfgang (*924 Achalm, Německo - † 994 Popping, Rakousko) je patronem všech dřevorubců, tesařů a řezbářů. Má ochrannou moc proti mrtvici, krvácení či ochrnutí a jeho atributy jsou biskupské insignie, kostel, sekera, vlk a ďábel. Dle legendy založil kostel na místě, kam dopadla jím odhozená sekera. Bývá zobrazován jako biskup, mnich či poustevník, a někdy je obklopen čtrnácti svatými pomocníky. Jeho tělo spočinulo v Řezně, v klášterním kostele svatého Jimrama. Za svatého jej uznal papež Lev XI při návštěvě Řezna roku 1052. Za českého patrona je uznáván díky podílu na založení českého biskupství a jeho významné snaze o rozvoj církevní samostatnosti Čech. Svátek je slaven 31. října.¹¹⁷ Jak tomu bylo již v mnoha případech, ani k osobě sv. Wolfganga jsem na území okresu Ústí nad Orlicí neobjevila žádné umělecké památky.

5.2.12 Svatý Vojtěch

V umění má svatý Vojtěch (*956 Libice - †997), patron českých kněží a pražské arcidiecéze, nejčastěji podobu biskupa, jehož atributy jsou berle, veslo, kopí nebo svazek šípů. V blízkosti bývá často orel, který dle legendy střežil světčovo mrtvé tělo. Typickým symbolem je růže na erbu, což je rodový znak Slavníkovců. Lidé si jej oblíbili jako ochránce studánek a deště, a věřili, že propůjčuje vodě léčivé vlastnosti.¹¹⁸

¹¹⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹¹⁷ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹¹⁸ Tamtéž

Ihned po světcově smrti byly podniknuty kroky k započetí procesu jeho kanonizace za svolení opata Lva. Tento akt byl ukončen dva roky po světcově smrti, tedy roku 999.¹¹⁹ Kníže Břetislav I. přivezl z Hnězdna část Vojtěchových ostatků spolu s ostatky sv. Radima a Pěti bratří. Přenesení do katedrály sv. Víta v Praze se uskutečnilo 25. srpna 1039. „*Když r. 1126 vpadl do země král Lothar, před bitvou s jeho vojskem byli vzýváni oba zemští patronové Václav a Vojtěch a byla nalezena korouhev sv. Vojtěcha u stěny kostela ve Vrabčanech, ihned zavěšena na kopí sv. Václava a nesena v čele bojovníků, kteří dobyli slavného vítězství.*“¹²⁰

S postavou zemského ochránce se v umění setkáváme již od středověku, nejčastěji ve společnosti svatého Václava spolu s českými zemskými patrony. V 16. století se začínají objevovat cyklická vyobrazení legend ze života sv. Vojtěcha. Častým tématem je Vojtěchovo setkání s knížetem Boleslavem a také mučednická smrt. Na území české republiky je významným dílem světcova socha na Karlově mostě, která pochází z díla Jana Brokoffa a byla vytvořena roku 1709. Roku 1997 probíhaly oslavy spojené s tisícím výročím světcova úmrtí a vyvrcholilo Desetiletí mravní a duchovní obnovy národa, kde byla sv. Vojtěchu věnována hlavní role.

Památek svatého Vojtěcha se na Orlickoústecku nachází poměrně dost, přesněji jich bylo zjištěno jednadvacet. Jedná se převážně o sochy (7), reliéfy (5), oltáře a obrazy. Svatému Vojtěchu je v okrese zasvěcen dokonce kostel v obci Tisová. Doba vzniku památek je promítnuta do grafu [**Graf č. 11**]. V lanškrounském Děkanství kostele sv. Václava máme krásnou vitráž s vyobrazením tohoto světce. Svatý Vojtěch, bělovlasý vousatý muž se svatozáří, stojí v chrámové stavbě oděn do červeného pláště se zlatým lemem, pod nímž vykukuje bílá klerika a v ruce drží biskupskou hůl. Ve spodní části okna je nápis st. Adalbert [**Obr. 21**]. Sousoší se sv. Vojtěchem se nachází v obci Dolní Libchavy, kde je patron společně se sv. Janem Nepomuckým a sv. Mikulášem. „*Sochy sv. Mikuláše a Vojtěcha v pohnutém postoji v biskupském rouše, s atributy, stojí na profilovaných nástavcích. Podstavce po stranách dvěma volutami rozvedené jsou utvářeny podobně jako podstavec střední sochy. Podle Mosbendrovy pamětní knihy děkanství ústeckého bylo sousoší svěceno 16. května 1733.*“¹²¹ Světec stojí po pravé straně sv. Jana Nepomuckého a v pravici drží pádlo (na fotografii není moc dobře vidět), které připomíná jeho krutou smrt [**Obr. 22**].

¹¹⁹ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 71

¹²⁰ Tamtéž, s. 73-74

¹²¹ CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 91-92

5.2.13 Svatý Václav

Svatý Václav (*kol. 903 Stochov u Libušína - † 929/935 Stará Boleslav), ochránce všech vinařů, sládků a vojáků, je hlavním patronem země české a zároveň jejím dědicem. Pod ochranu mu byla dána Praha, město Olomouc a olomoucká arcidiecéze.

Přesné datum, kdy Boleslav zavraždil svého bratra Václava, není dodnes s určitostí zjištěno. Ví se však, že se tak stalo 28. září, den po svátku svatého Kosmy a Damiána. Touto dobou je každoročně slavena světcova památka, která je od roku 1670 zapsána do církevního kalendáře jako svatováclavský svátek. Boleslav uznal svou vinu a symbolicky ji naznačil, když dal Václavovo tělo přenést do Prahy a uložit jej do jižní apsidy svatovítské rotundy, čímž byl zahájen kanonizační akt. Datum translace je 4. března, ale opět není přesně znám rok (932 nebo 938). Roku 972 mu byl zasvěcen kostel na Proseku. V legendách z 10. století je Václav označován jako světec, nikoliv ještě jako národní patron.¹²²

Světcovu slávu podporovala církev a legendy. V 11. a 12. století začal být popisován jako ochránce národa. V době Karla IV. nastává velký rozvoj úcty, která začíná mít povahu státního kultu, Václav je nazván jako věčný vládce české země. Nově upravená královská koruna je prohlášena za majetek sv. Václava, a dalším králům je propůjčována ke korunovacím a slavnostním příležitostem pouze za poplatek. Pro uložení klenotů vyzdobil kapli v kostele sv. Víta pojmenovanou po tomto světcovi. V době husitství je úcta stále živá, dokonce byl Svatováclavský chorál, který vznikl ve 13. století jako ekvivalent národní hymny, rozmnožen o sloku, týkající se právě tohoto světce, a ozval se roku 1426 v bitvě u Lipan. Za svého patrona Václava přijala dokonce část rodu Habsburků a Václavovi byly zasvěcovány nejenom kostely a chrámy, ale také domácí kaple šlechtických rodů, jimiž byli například Valdštejnové nebo Kinští. České korunovační klenoty byly z Vídně do Prahy navraceny roku 1867.¹²³ Roku 1929 probíhaly velké oslavy k příležitosti tisícího výročí světcova úmrtí. V rámci Desetiletí duchovní obnovy národa byl sv. Václavu zasvěcen rok 1994. Dodnes je svátek sv. Václava slaven jako den české státnosti.

Mezi lidmi bylo v oblibě umělecky ztvárňovat světce jako bájněho vévodu, kterého znali z legend, v nichž byl často zachycen při lisování vína nebo v okamžiku svého zavraždění. Často býval ve společnosti zemských patronů, své babičky Ludmily a také blahoslaveného Podivena, svého věrného přítele, jenž opatroval po světcově smrti boleslavské

¹²² KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 1*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 52-53.

¹²³ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 55- 65

palladium. Symbolické propojení sv. Václava a panovníka jakožto dědice Václavovy země zavedl Karel IV., světec se poté v umění začíná objevovat jako ochránce panovníka. Nejdůležitějšími centry svatováclavského kultu byla katedrála sv. Víta a Stará Boleslav.

Na Svatoplukových denárech z 11. století nebo na královské pečetí Vladislava II. z 12. století bývá Václav zobrazován sedící na trůnu, ve středověku se jeho podobizna objevovala často na různých svátostkách. Velikou uměleckou hodnotu má socha sv. Václava z roku 1373, nacházející se ve svatováclavské kapli katedrály sv. Víta, jejímž autorem je Jindřich Parléř. Světec, oděný v plášti s kloboukem na hlavě, drží v levé ruce svatováclavskou orlici a v pravé ruce kopí. Tento typ zobrazení byl dále rozvíjen po celou dobu baroka. V době renesanční začaly vznikat jezdecké sochy. Vyvrcholením stylu tohoto zobrazování je socha od Josefa Václava Myslbeka stojící na Václavském náměstí v Praze, která vznikla v letech 1900-1924.¹²⁴ V lidovém prostředí mnoho památek nenacházíme. Mohlo to být způsobeno vznešeným původem, který byl obyčejným lidem příliš vzdálen, nebo šlo o jeho patronství, které bylo spíše obecné a lidem nezajišťovalo potřebnou záštitu. Pro tyto potřeby se častěji obraceli k jiným patronům.

V okrese existuje celkem 69 památek s vyobrazením sv. Václava. Nejčastěji se jedná o sochy (31), reliéfy (10) a obrazy (9). V příloze naleznete graf **[Graf č. 12]**, který dokumentuje dobu vzniku památek a je z něj zřejmé, že nejvíce jich pochází z 18. a 19. století. Světec mívá nejčastěji podobu mladého statného muže s vousy, oděného do královského šatu s dlouhým pláštěm, který se zavazuje u krku, na hlavě má korunu. V pozdější době se setkáváme se zobrazením, kdy je světec oblečen v rytířské zbroji.

Socha sv. Václava z Oldřichovic pochází z počátku 19. století a světec je zde v brnění a plášti s hermelínovým límcem a korunou. V pravé ruce drží štít, v levé kopí s praporem **[Obr. 23a]**. V příloze také najdete fotku zachycující sochu na původním místě **[Obr. 23b]**.

Socha sv. Václava z Ústí nad Orlicí byla postavena v roce 1762. „*Světec v krátkých kalhotách s kabátcem šerpou přepásaným, s knížecí korunou na hlavě a v plášti s hermelínem, přes nějž na řetěze zavěšen medailon s boleslavskou P. Marií. Pravicí opírá se o žerd' praporu, v levici nese maršálkou hůl. Podstavec trojdílný s postranními lomenými volutami. Vpředu na kartuši nápis: SANCTE WENCESLAE / DEFENSOR REGNI BOEMIEA/ NOS AB HOSTE PROTEGE / ATOVE SLIENTVM PRECES DEO / PORRIGE. Při opravě snato s podstavce rameno lucerny, ze železa kované, zdobené rokaji a větévkou s listy a květy, a uloženo v museu. (...) Vzadu nápis: PRO GLORIA DEI NECNON HONORE / DIVI PATRONI*

¹²⁴ SEIFERTOVÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. s. 48-60

REGNI WENCESLAO / SICHTA CIVE AVSTENSI / HAEC STATVA PROPRIIS EXPENSIS / EXSTAT ERECTA./ 17962. D: IAV. ¹²⁵Je zajímavé, že sv. Václav je celkem otlé postavy, má větší břicho a buclatou tvář rámovanou krátkými vlasy. Je zde zřetelně znát příslušnost ke královskému rodu, a proto se tato socha řadí mezi nejhonosnější zobrazení Václavovo [Obr. 24].

Modernější světcovo pojetí pochází z obce Dolní Čermná, kde stojí na místním hřbitově a bylo vytvořeno ve 20. století. Není zde žádná přehnaná zdobnost, plášť se nevlíní, jak tomu bývá zvykem, světec stojí vzpřímeně a hledí dopředu. Oblečení a atributy zůstávají beze změny [Obr. 25]. Podobná socha se nachází v České Třebové. Světec má však z pravé ruky uraženo kopí i s částí prstů. Nestojí tak strnule, na rozdíl od sochy z Čermné má pokrčenou a dopředu povystrčenou pravou nohu [Obr. 26]. Další památka světce, tentokrát s krátkými vlasy schovanými pod korunou, se nachází v Sudislavi, a byla vytvořena roku 1856 [Obr. 27]. Socha z roku 1780, nacházející se ve Skrovnici, zobrazuje zemského patrona s rukama sepjatýma k sobě [Obr. 28]. V žádné jiné obci jsem se s tímto gestem nesetkala. V Žamberku se nachází světcova socha s poněkud zvláštními proporci těla, avšak je možné že tak působí kvůli robustnímu podstavci [Obr. 29]. Nejmladší památka se nachází v Chocni a byla postavena roku 1929 k příležitosti svatováclavského milénia. Světec zde vystupuje jako ochránce země v brnění, s helmicí a kopím [Obr. 30].

Mezi nejkrásnější a nejstarší umělecké dílo tohoto typu patřila socha sv. Václava z Lanšperka, který byla minulý rok odcizena, což je nenahraditelná ztráta [Obr. 31]. „Světec ve škorních s holými koleny, suknicí, krunýři, helmíku, se zlatým rounem a korunou, v pravé ruce prapor a v levé kartušový štít s orlicí, stojí rozkročen na desce zdobené na čtyřech stranách dvojicemi anděličích hlav. Pod profilovou patkou druhá deska s letopočtem A. 1749. Podstavec trojdílný s vystupujícím středem a volutovými křídly, vpředu kartuše s mušlemi a rozvilami a nápisem: *STATVA HAEC HONORI SANCTI WENCESLAI BINO STIPATA ANGELO LARGIS ERECTA IMPENSIS WENCESLAIWVRST.* Lucerna na kovaném rameni. Vzadu na podstavci monogram G. C. Socha stojí v polokruhovém vyzdřeném výřezu do stěny, vpředu uzavřeném poprsnicí s imitovanými balustrý v reliéfu.“¹²⁶

Na území okresu v obci Kunvald vyvěrá léčivý pramen, kam byl roku 1902 přitesán reliéf se sv. Václavem jedoucím na koni. Dílo je polychromované, světec má praporec a

¹²⁵CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 240-241

¹²⁶CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 175-176

brnění[**Obr. 32**]. V kostele sv. Václava v Lanškrouně se nachází oltář sv. Václava s obrazem Zavraždění sv. Václava. Autorem oltáře je J. Kastner a obraz namaloval J. Dallingerr von Dallingen. [**Obr. 33**]. „*Světec v modrém šatu se zlatým pásem, medailonem na řetězu, růžovém hermelínovém plášti a s cípovou korunou, klesá na levé koleno a chytá se kruhu ve dveřích. Vlevo muž v modrém šatu a v červeném plášti, s hermelínovou čepicí s pérem, probodává prsa světcova. Vzadu muž v modrém kabátci s ležatým límcem a kožištinovou čapkou zvedá pochodeň, vpravo jinoch v žlutém atlasovém oděvu zvedá ruku, jež vrhá prudký stín na obličej. Nahoře v oblacích dva andělkové s palmou a věncem.*“¹²⁷

Další obraz, Hostina svatého Václava z roku 1750, je ukryt na žichlínské faře. Světec v hermelínovém plášti si připíjí s knězem v klerice a rabatem. Okolo stolu sedí šlechtici s velkými límci a nadutými rukávy, vzadu místnosti jsou dvě pážata, dva andělé a nějaké stavby.¹²⁸

5.2.14 Svatý Radim

Radim (*před 970 Libice - † 1006/1020 Hnězdno, Polsko) se mezi české patrony zařadil po uložení ostatků do krypty sv. Kosmy a Damiána pražské katedrály sv. Víta, které sem byly přeneseny z Polska roku 1039 knížetem Břetislavem I. společně s ostatky sv. Vojtěcha a Pěti bratří. Svatým byl církevně uznán až v 18. století (1732).¹²⁹ Slavení světcovy památky je stanoveno na 12. říjen a jeho bratři, sv. Benedikt, Jan, Matouš, Izák a Kristýn jsou oslavováni 25. srpna.¹³⁰ Svatý Radim byl nejčastěji zobrazován jako biskup, protože roku 1000 byl při zřízení polské církevní provincie ustanoven prvním hnězdenským arcibiskupem. V okrese jsem nenalezla žádné jeho památky.

5.2.15 Svatý Prokop

Svatý Prokop (*kol. 970 Chotouň u Českého Brodu - † 1053 Sázava), patron horníků a rolníků, mívá v uměleckých námětech podobu mnicha nebo poustevníka u jeskyně. Jeho

¹²⁷CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 121-122

¹²⁸CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 271

¹²⁹ První doklad o zařazení Radima mezi světce se nachází v kalendáři olomouckého Horologia z doby biskupa Jindřicha Zdíka (1136-1137), kde jsou k datu 23. dubna uvedena jména sv. Vojtěch, sv. Jiří a jméno Gaudencius. KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 117

¹³⁰ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 116-118

atributy jsou kříž, pastýřská hůl, laň, důtky jako symbol askeze a ďábel, kterého drží na řetězu, často stojí v pozadí sázavský klášter. Světcův pohřeb se uskutečnil právě v tomto klášteře a vedl jej biskup Šebíř.¹³¹ Svatořečení proběhlo roku 1204 a Prokop se tak stal prvním Čechem, kterého Řím oficiálně uznal.¹³² Jeho ostatky byly ze zpusťlého sázavského klášteřa přeneseny roku 1588 do kostela Vřech svatých v Praze a do obnoveného sázavského klášteřa bylo roku 1677 přeneseno světcovo rámě. Památka je slavena 4. července.¹³³

Svatoprokopský kult se řířil velice pozvolna. Ve 13. století vycházel především z dlouhodobého uctívání v sázavském klášteře, ve století následujícím došlo k jeho rozvoji díky Janu IV. z Dražic, a později zásluhou Karla IV. Ten nechal Prokopovi zasvětit klášter v Emauzích. Potvrzení kultu obsahují již příběhy Přemysla Otakara II. z roku 1260.¹³⁴

Významným poutním místem se stalo místo světcova narození a jeskyně, opředená legendami. Tento hluboký respekt k místům, která jsou spojována se životy světců, je typickým rysem středověkého církevního myřlení. Vědci se domnívají, že jeskyně v dnešní podobě je až dílem prokopského kultu, protože je uměle vytvořena vlámáním do skály. „*Nelze tedy vyloučit ani tu možnost, že ona prvotní jeskyně, kterou obýval Prokop v Sázavě, bývala v místech dnešní rokly. Mohla však být v očích stavebníků gotického klášteřa málo monumentální a málo symbolická, a proto ji mohli zlepřit podle svých představ. Protože ale středověk neuctíval originálnost jako naše dneřní civilizace, nepocířovali (pokud k tomu skutečně došlo) výsledek své snahy jako podvod, ale jako další krok k oslavení světce.*“¹³⁵

Nejstarří památka s podobou sv. Prokopa pochází ze Svatého Jakuba u Kutné hory a je datována do 12. století. Světcova podobizna je zde vytesána na fasádě kostela. Památky se svatým najdeme spíše v hornických oblastech, a to ve spojitosti s jeho patronátem. V rámci Desetiletí mravní a duchovní obnovy národa byl Prokopovi dán rok 1995.

V orlicko-ústeckém okrese se nachází sedmnáct památek, které mají spojitost s osobou světce Prokopa. V jedenácti případech se jedná o sochy, jsou zde tři patrocinia, dva reliéfy a dva výjevy na obřadních předmětech. Zařazení památek do jednotlivých časových období je viditelné v grafu [Graf č. 13]. Nejstarří socha, která pochází z roku 1710, se nachází

¹³¹ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 116-118

¹³² KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 102

¹³³ „(...)1588 arcikněžna Alžběta, sestra Rudolfa II. a vdova po Karlu IX., podnířila akci vedoucí k nalezení Prokopových ostatků a k jejich přenesení do rekonstruované kolegiální kaple Vřech svatých na Pražském hradě. Stalo se to ve slavnostním procesí ve dnech 28. a 29. května, ale o věci je známo málo podrobností.“
SOMMER, Petr. *Svatý Prokop: Z počátků českého státu a cířkve*. Praha: Vyřehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-732-0. s. 169

¹³⁴ Tamtéž s. 210

¹³⁵ Tamtéž s. 205

v Damníkově poblíž. Světec v biskupském šatě, s mitrou na hlavě a s ďáblem u nohou, stojí na vysokém sloupu. Na dřívku nápis: HEILIGER PROCOPII / HELF VNS / TOMIGSDORFER [Prosba k svatému Prokopu o ochranu vesnice Damníkov (vlastní překlad)]. [Obr. 34a, 34b]. Další památka stojí v obci Dlouhá Třebová. Světec je oděn v rouchu a má také ďábla u nohou, v ruce drží knihu a žehná [Obr. 35]. Provedení soch i atributy jsou v obou případech dost podobné. Ve Skuhrově směrem na Lanškroun se na kopci u pole tyčí trojhranný podstavec sochy sv. Prokopa. Samotná skulptura byla zničena, a na její místo byl přidán kovový křížek. Na podstavci jsou tři reliéfy, znázorňující záchranu rolníka spadlého pod kola vozu, dále sv. Prokopa u bran pekla a světce orajícího s ďáblem. Světec na původní soše byl oblečen do opatského roucha a držel na řetězu ďábla [Obr. 36].

5.2.16 Svatý Vintř

Vintř (* kolem 995 - †1045), německy Gunter, bývá zobrazován jako poustevník či benediktinský mnich s odloženou korunou, berlou, knihou, andělem nebo pávem. Památky s vypočtením tohoto světce nejsou příliš bohaté a jeho úcta jako českého zemského patrona je již dnes skoro zapomenuta. Po smrti dopravili věřící dle přání světce za přítomnosti sv. Prokopa ostatky do Břevnovského kláštera v Praze a jako patron byl uznán roku 1402 papežem Bonifácem IX. Oficiální doznání kultu se uskutečnilo roku 1634. Poutní místa spojená se životem sv. Vintře jsou kaple u Hartmanic a Dobrá Voda. Světcův svátek je slaven 9. října. V okrese Ústí nad Orlicí se nenachází žádné památky.

5.2.17 Svatý Norbert

Sv. Norbert (* kolem roku 1080 - †1134 Magdenburg, Německo), zakladatel premonstrátského řádu, patří od poloviny 17. století mezi české zemské patrony díky prohlášení pražského arcibiskupa Harracha a přenesení jeho ostatků do pražského premonstrátského kostela na Strahově roku 1627. Samotné svatořečení proběhlo roku 1582 za přítomnosti Řehoře XIII. Norbertův patronát se vztahuje na těhotné ženy, premonstráty a památka je slavena 6. června.¹³⁶

¹³⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

Umělecky ztvárňován bývá jako biskup a jeho atributy jsou kříž, monstrance, kalich s pavoukem, spoutaný ďábel u nohou, model kostela, mírová ratolest nebo lilie. Často je zachycen, jak rozdává almužnu, káže v kostele nebo je ve společnosti českých patronů. Z legend bývá zobrazován výjev mladého Norberta ležícího pod kopyty koně, nebo jak mu Panna Marie diktuje řeholi. Často se v pozadí vyskytuje strahovský klášter. Na území Ústeckoorlicka jsem památky sv. Norberta také neobjevila.

5.2.18 Svatý Hroznata

Hroznata (* kol. 1160 Hroznětín - † 1217 Kynšperk u Aše) je zobrazován jako premonstrát či šlechtic s hraběcí korunou, okovy na ruce nebo v žaláři. V pozadí bývá klášter Teplá, kde je pohřben. Při hájení práv byl kvůli výkupnému zajat a umořen ve vězení hladem, z tohoto důvodu je patronem politických vězňů. Jako mučedník byl uctíván již velmi brzy po své smrti. Opat Benedikt dal již v polovině 13. století sepsat jeho životopis. Mezi zemské patrony byl zařazen roku 1596. K blahořečení došlo za opata Alfreda Clementso. Diecézní proces proběhl v Praze mezi lety 1889 až 1892, zakončen byl 14. září 1897 v Římě. Hroznatovo tělo bylo 9. července 1898 vyzdviženo ze starého hrobu a uloženo do postranního oltáře na evangelní straně kostela. Po zrušení kláštera roku 1950 bylo tělo přeneseno do děkanského kostela v Teplé.¹³⁷ K osobě tohoto světce také nemáme v okrese žádné památky.

5.2.19 Svatá Hedvika Slezká

Hedvika Slezká (*1174 Andechs, Německo - † 1243 Trzebnica, Polsko) byla prohlášena za svatou Klementem IV. v kostele dominikánů ve městě Vitebo 26. března 1267. Její tělo bylo vyzvednuto téhož roku a přeneseno do kaple sv. Petra v Třebnici. Kult svaté Hedviky byl nejsilnější ve vratslavské diecézi, v Čechách jej podporoval Přemysl Otakar II. a Karel IV.¹³⁸ Svatá Hedvika je patronkou vyhnanců z vlasti a snoubenců. Jejími atributy jsou bosé nohy a boty v ruce, knížecí koruna, model kostela nebo soška Panny Marie. Při průzkumu jsem objevila jednu památku této světice, která pochází z 18. století. Jedná se o sochu z oltáře sv. Anny, který se nachází v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Orlicí. Obrazový materiál bohužel nemám.

¹³⁷ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 152

¹³⁸ Tamtéž

5.2.20 Svatá Anežka Česká

Anežka Česká (* 1205 Praha - † 1282 Praha) začala být uctívána hned po své smrti a snahy o její svatořečení podnikla již Eliška Přemyslovna a její syn Karel IV. První pokusy byly neúspěšné, protože nebylo nalezeno místo uložení ostatků. Titul blahoslavené jí byl udělen papežem Piem IX. 3. prosince 1874 díky snahám kardinála Schwarzenberka a kanonizována byla papežem Janem Pavlem II. až 12. listopadu 1989. Absence jejích ostatků byla pominuta.¹³⁹Památka je slavena 13. listopadu.

V umění se se svatou setkáme v podobě kněžky nebo klarisky v hábitu. Na hlavě má často korunu, v ruce drží model kostela, knihu, krucifix, nebo lilii. Často mívá u nohou odložený hermelínový plášť nebo štít s červeným křížem a šesticípou hvězdou, což je znak křížovníků.¹⁴⁰ Anežka proslula svým půvabem, a tak ji umělci dle historických popisů zobrazovali jako mladou pannu s krásnou tváří, která dle legend ošetřuje nemocné a sytí hladové. Asi nejznámější zpodobnění svaté Anežky najdeme na Václavském náměstí v Praze. Od roku 1912 stojí po pravém boku sv. Václava v sousoší od Josefa Václava Myslbeka. V lidovém prostředí se zobrazení světice často nevyskytuje, v obcích a městech jen ojediněle. Pravděpodobně za to mohl její ušlechtilý původ. Lidé se spíše ztotožňovali s obyčejnými lidmi z nižších vrstev.

V publikaci *Umělecké památky Čech II.* je zmínka o obrazu sv. Anežky České od J. Umlaufa z roku 1883, která se nachází na kruchtě kostela sv. Anny v Líšnici. Obrazovou dokumentaci jsem nesehnala, takže nevím, jak je zde světice zobrazena.

5.2.21 Svatá Zdislava

Zdislava (* kolem roku 1215, Křižanov na Moravě - †1252 Jablonné), patronka české země, rodin, rodičů, vychovatelů a dominikánského řádu, byla kanonizována teprve roku 1995 papežem Janem Pavlem II. v Olomouci. Blahoslavena byla roku 1907 prohlášením papeže Pia X. a její památka je každoročně připomínána 30. května. V rámci Desetiletí mravní a duchovní obnovy ji byl zasvěcen rok 1991.

Světice zemřela ve velmi mladém věku a její tělo uložili dominikáni do kostela v Jablonném v Podještědí, kde ji začalo pro její příkladný život uctívat mnoho věřících.

¹³⁹ V knize Slavomíra Ravika se dočítáme, že se zachoval jeden autentický díl kosterních ostatků - spodní čelist. Tu do Španělska dovezla roku 1576 vdova po císaři Maxmiliánu II. Marie.

RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronách*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 80-7309-343-X. s. 584

¹⁴⁰ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

V umění proto bývá zobrazována se svým mužem, dětmi a jejich sídlem - hradem Lemberkem. Oblečena je do šlechtického šatu, hlavu má krytou rouškou, což je symbol vdaných žen. Dalším atributem je kostel, vinná réva, břečťan nebo lev. Bývá také zachycena při rozdávání almužny, při ošetřování nemocných nebo jako urozená žena s růžencem a se znakem Berků z Dubé.¹⁴¹ V okrese jsem žádnou památku této světice nezjistila.

5.2.22 Svatý Jan Nepomucký

Sv. Jan Nepomucký (*1340-1350 Nepomuk, dříve Pomuk - † 1393 Praha) je patronem kněžích, zpovědníků, lodníků a mlynářů. Jeho typickými atributy jsou hvězdy kolem hlavy, jazyk, kotva, kříž, most, palmová větévka a řeka.

Po smrti bylo Janovo tělo vhozeno do řeky, objevili jej rybáři, kteří dle legendy viděli ve vodě světlo, hvězdy kolem světceovy hlavy.¹⁴² Odtud také pochází hvězdy jako atribut. Prozatím byl pohřben v kostele sv. Kříže. Jan z Jenštejna navštívil roku 1393 papeže Bonifáce IX. se stížností na krále Václava IV. a již tehdy v textu stížnosti nazval Jana Nepomuckého mučedníkem. Roku 1416 byly světceovy ostatky přeneseny do katedrály sv. Víta. Začaly se sloužit bohoslužby u Janova náhrobku a svatojánská úcta rostla. Roku 1621 zasvětil arcibiskup Lohelius k Janově počtě dokonce oltář u sv. Víta.¹⁴³

Jan Nepomucký byl blahořečen Inocencem XIII. 31. května 1721¹⁴⁴ a kanonizace proběhla 19. března 1729 za působení Benedikta XIII. Mezi české zemské patrony byl zařazen roku 1599.¹⁴⁵ Stal se hlavním patronem spolu se sv. Václavem, a byl ctěn i německy

¹⁴¹ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁴² Jan zemřel na následky mučení. Důvodem smrti mohla být urážka krále nebo neochota vyzradit zpovědní tajemství. Celkem důležitou informací je omyl, který má na svědomí český kronikář Václav Hájek z Libočan. Uvedl mylný rok světceovi smrti. Nedokázal si poradit s rozporů v datech a tak uvedl jako rok skonu 1383 namísto 1393. Vznikly tak dvě postavy. Jednu označil jako neexistujícího kanovníka Jana Nepomuckého, utopeného roku 1383, a druhou jako doktora Johánka, generálního vikáře arcibiskupa, který se utopil roku 1393. Tyto nejasnosti rozebral roku 1747 augustinián P. Athanasius Eliáš Sandrich prokázáním Hájkova omylu, a sloučil obě postavy do jedné. Následně byl roku 1752 nalezen opis žaloby Jana z Jenštejna proti králi s obsahem popisu smrti vikáře Jana z Pomuku, s uvedením dne jeho smrti 20. března 1393.

SEIFERTOVÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. s. 15-16

¹⁴³ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6. s. 113

¹⁴⁴ O Janovo blahořečení podala žádost metropolitní kapitula již roku 1675. Císař Leopold I. nakázal arcibiskupovi Janu Breunerovi sbírat doklady o světceově úctě. Další pokus o svatořečení byl uskutečněn v Římě roku 1706. Věci se daly do pohybu až díky činnosti arcibiskupa hraběte Ferdinand Khuenburga, který roku 1714 vyzval ke sbírání dokladů svatojánské úcty a vytvořil komisi, která vyslechla svědky. Roku 1719 byl otevřen hrob. Při vybírání ostatků byl objeven známý kus tkáně, dlouhá léta mylně pokládán za jazyk.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6. s. 113

¹⁴⁵ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 214

hovořícím obyvatelstvem. V roce 1721 si jej rod Habsburků vybral za rodového patrona.¹⁴⁶ Ve Vídni, v letech 1733-1736, vznikl světcův náhrobek podle plánů Fischera z Erlachu, který je umístěn v katedrále sv. Víta. Jeho památka se slaví vždy 16. května a je spojena s pořádáním svatojánské pouti. Tohoto dne roku 1868 byl položen také základní kámen Národního divadla. Kardinál František Tomášek vyhlásil v roce 1988 Desetiletí mravní a duchovní obnovy národa. Jednalo se o připomínku českých zemských patronů a rokem Jana Nepomuckého byl vybrán letopočet 1993, tedy šestisté výročí světcovi smrti, a mottem se stala pravda a spravedlnost.

Rozmach svatojánské úcty byl neobyčejně silný. Úcta se šířila z Prahy dále do Čech, za hranice země, a promítala se do architektury, malířství i hudby. Nejvyššího vrcholu dosahovala úcta světcova v době barokní, kdy byly zahájeny procesy svatořečení. Jan Nepomucký je jedním z nejvíce zobrazovaných zemských patronů. Styl zobrazení z doby barokní se dodnes zachoval dodnes v téměř nezměněné podobě. Nejranější umělecká díla zachycují světce jako prostovlasého muže s vousy v kanovníckém obleku s růžencem a svatozáří. Ve vesnickém prostředí se velké oblibě těšily svaté obrázky, pořizované na poutích pro účely osobní zbožnosti. Zobrazován byl Janův jazyk, jako symbol mlčenlivosti a cti. Nejslavnější socha zemského ochránce vzešla z rukou sochaře Jana Brokoffa v roce 1683. Byla pořízena k třístému výročí umučení. Socha stojí na Karlově mostě poblíž místa údajného svržení do Vltavy. Tato socha se stala nejvýraznějším vzorem pro další uměleckou tvorbu a můžeme se s ní setkat v mnoha oborech lidové výtvarnosti a zahájila barokní výzdobu mostu.¹⁴⁷ V článku Josefa Cibulky se však dočítáme o soše sv. Jana z Ústí nad Orlicí, která vznikla ještě o dvacet let dříve než ta na Karlově mostě.¹⁴⁸

Kamenné solitérní sochy pochází většinou z poloviny 18. století a výraznější tradici mají spíše v Čechách než na Moravě. Sochy byly zřizovány obcemi i jednotlivými osobami, většinou bohatšími, jako ochrana, poděkování i připomínka zemřelých.¹⁴⁹ Do výklenků domů se pořizovaly malé dřevěné sošky, které se od ostatních plastik lišili tím, že byly tvořeny jen pro pohled ze přední strany. Svatojánská reliéfní plastika má četné zastoupení v podobě různých žetonů, odznaků a svátostek, které lidé získávali u příležitosti konání poutí, svěcení kostelů a výročí. Setkáváme se s nimi od konce 15. století. Se zobrazováním svatého Jana jsou spojeny také svatojánské cykly, legendistické výjevy z jeho života.

¹⁴⁶TARCALOVÁ, Ludmila. Světci v lidové tradici. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9 s. 28

¹⁴⁷KOŘÁN, Ivo. *Braunové*. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-85770-84-9. s. 11

¹⁴⁸CIBULKA, Josef. *Socha barokního světce*. In *Od pravěku k dnešku II.: Sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám J. Pekaře*. Praha: Historický klub, 1930. s. 127-132

¹⁴⁹STÁNKOVÁ, Jitka. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha, 1987. s. 54

V okrese Ústí nad Orlicí se nachází nesčetně mnoho památek se sv. Janem Nepomuckým. V mém průzkumu jsem jich zjistila 182. Ve většině případů se jedná o solitérní sochy v exteriérech obcí (104), reliéfy (24), obrazy (18), oltáře (12), patrocinia (6), obřadní předměty a dokonce jeden most je podle světce pojmenován. V grafu jde krásně vidět doba, kdy památky nejčastěji vznikaly [**Graf č. 14**]. Jasně prvenství má 18. století, jistě spojené s událostí kanonizace sv. Jana (1729). Světec, vousatý a hubené postavy, bývá nejčastěji oblečen v silně zvlněném kněžském rouchu a s biretem na hlavě, kolem které má věnec pěti hvězd, v rukou drží krucifix. Často má hlavu nakloněnou směrem ke kříži a s posmutnělým výrazem hledí na Krista. Památku takového typu najdeme například v obci Brandýs nad Orlicí [**Obr. 37a**]. V příloze je přiložena i archivní fotografie kde je zachycena původní polychromie [**Obr. 37b**]. Další příklady tohoto typického znázornění najdeme v obci Čenkovice, Černovír, České Libchavy, Hnátnice, Horní Libchavy, Rudoltice, Šanov, Zámorsk [**Obr. 38-45**]. Lehká změna je vidět na rudoltické soše, která pochází z roku 1737, a světec na ní drží v pravé ruce klíč.

Po stranách skulptur bývají často dva andělé, kteří nesou atributy jako je kniha či právě již zmíněný klíč a celé sousoší stojí na oblacích. Občas se od základního typu liší světec jiným typem postavy. V obci Žichlínek je až nápadně pohublý [**Obr. 46**]. Světec často drží kromě kříže také palmovou větévku nebo bired [**Obr. 47 - 49**]. Socha z Líšnice z roku 1883 má vše - kříž, ratolest i bired [**Obr. 50**]. Vše záleží na přání zhotovitele. V okrese se objevuje i několik případů, kdy má světec ruku u úst nebo prsty na rtech - jako symbol mlčenlivosti. Takovéto zobrazení se nachází v České Třebové [**Obr. 51**]. Na podstavcích soch nacházíme různé prosby o ochranu - v latině, němčině i češtině. Na obrázku je podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého z Rudoltic s německou invokací: O SANCT IOHANN VON NEPOMVCK BEWARE VNS STATS DEINE TREVE VEREHRER 1737. [**Obr. 52**]. Kromě proseb a údajů o stavitelích zde bývají často reliéfy s výjevy ze života. V České Třebové je reliéf s motivem zpovědi a svržení z mostu [**Obr. 53**]. Někdy na podstavcích bývají i palmové větévky nebo symbol jazyka.

Nejstarší a nejvzácnější památkou v okrese, možná v celé zemi, je socha z roku 1663, která se nachází ve městě Ústí nad Orlicí [**Obr. 54**]. Vzácná je proto, že vznikla v době před samotným svatořečením Jana Nepomuckého, tj. před rokem 1729. Josef Cibulka uvádí, že je o osmnáct let starší Rauchmüllerova modelu a o dvacet let mostecké sochy. Soudí tak dle stejného ošacení, avšak límec se dvěma jazyky a manžetami na rukou se liší. Atributy mají díla stejná, jen jsou zrcadlově převráceny. Postava je zkroucena pohybem, který zůstal

typickým pro svatojánskou podobu sochy. Musel tedy existovat nějaký prototyp, dle kterého byla tato socha vytvořena. „*Světec stojí v podobě vousatého kanovníka. Na klerice má dlouhou rochetu s krajkami, na rameni kožešinový plášť s ocásky, svázaný provázky se štrápci, u krku ležatý límec, na hlavě biret a kolem hlavy věnec pěti hvězd. Levou rukou k sobě tiskne krucifix a podpírá jej dole pravou rukou, v ní též drží palmu. Cela postava je barokovým způsobem S-ovitě prohnuta o postoji kontrapostovém, při čemž pravou nohou stoupá na nízkou desku.*“¹⁵⁰ „(...)Na prostém soklu letopočet 1663. zdoben reliéfem jazyka a ukončen volutami. Na něm nápis: *PATRONO REGNI STA PIA / VNDE COLVMNA IOANNI / IS COLVMEN PATRAIAE / DELISVAE* (kursivou) 1713. Kované rameno s rokaji a růžemi (konec XVIII. stol.) nese pozdější lucernu.“¹⁵¹ O této soše se zmiňuje i Ivo Kořán ve svém článku Baroko pod Orlickými horami.¹⁵² Nejmladší památkou je již zmíněná socha z roku 1883 v Líšnici.

Pojetí zpracování se v průběhu staletí měnilo spíše v propracovanosti oděvů a těl, jak tomu bylo u ostatních světců. Svatojánské atributy zůstávají stejné - kříž, palmový list, biret, hvězdy kolem hlavy, kniha, klíč. Na území okresu se nacházejí také památky nižších uměleckých kvalit. Jednou z nich je socha sv. Jana Nepomuckého z Nekoře, která je silně disproportionální (velká hlava, silný krk, krátké tělo, masivní kříž)[**Obr. 55**].

Mnoho soch se do dnešních dob nezachovalo vůbec, z některých zbyly pouhé části. V Jakubovicích se nachází torzo sochy z roku 1731, v obci Písečná je zase světec bez hlavy. Z Ústí nad Orlicí bylo několik soch ukradeno, a dodnes se neví, kde skončily.

V Ústí nad Orlicí, v kostele Nanebevzetí Panny Marie, je u oltáře sv. Jana Nepomuckého umístěn obraz. Světec je zde zobrazen v rochetě a v plášti, s biretem na hlavě a s červenou štolou, jak rozdává almužnu chudým. V pozadí je pohled na svatovítský chrám v Praze. Je to dílo V. Markovského z roku 1830 [**Obr. 56**]. V Sázavě v kapli sv. Prokopa je také jeden obraz pocházející z 19. století, na němž je světec zobrazen opět rozdávající almužnu.¹⁵³

¹⁵⁰ CIBULKA, Josef. *Socha barokního světece*. In Od pravěku k dnešku II.: Sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám J. Pekaře. Praha: Historický klub, 1930. s. 127-132

¹⁵¹ CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 239-240

¹⁵² „Nový světec - sv. Jan Nepomucký - proti němuž si lidé v kraji vymýšlejí nejpotupnější nadávky, z nichž „mamlas“ je ještě mírnější, získává prvou sochu v Ústí n. Orl. již r. 1663 (...).“
KOŘÁN, Ivo. Barok pod Orlickými horami. In Orlické hory a Podorlicko: Sborník vlastivědných prací 3. 1970. s. 105-126

¹⁵³ CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 206

V děkanském kostele sv. Václava v Lanškrouně se u oltáře sv. Antonína Paduánského nachází světcova socha, celá zlacená, s křížem v ruce a s biretem v druhé [Obr. 57]. Svatému Janu Nepomuckému je zasvěceno mnoho oltářů, ale tato tematika je skryta ve fondech NPÚ v Pardubicích. V Letohradě v, kostele sv. Václava, se u bočního oltáře, který je zasvěcen Janovi, nachází další obraz. Světec klečí oblečen v rouchu, kolem hlavy svatozář a hledí na Pannu Marii. Z nebe se snášejí andělé, v dolním pravém rohu je vidět Pražský most, odkud byl dle legendy světec svržen [Obr. 58]. V soukromé sbírce paní Rybičkové z České Třebové je zařazen obraz Anděl a sv. Jan Nepomucký [Obr. 59].

Reliéfy se sv. Janem Nepomuckým najdeme v Bystrci, Mladkově a Oldřichovicích [Obr. 60-61]. Zajímavou památkou je Pieta ze Sázavy [Obr. 62], protože před opravou se na jejím sloupu nacházely výjevy s různými světci, mezi nimiž byl i sv. Jan. Dnes je památka opravena a všechny malby na ni byly překryty.

5.2.23 Svatý Jan Sarkander

Jan Sarkander (*1576 Skočov Slezsko - † 1620 Olomouc, Morava) začal být uctíván jako mučedník hned po své smrti. Již kníže Dietrichštejn Jana ve svých spisech popisoval jako mučedníka. Beatifikační proces by zahájen v roce 1715, v roce 1758 byl však přerušen. Dokončen byl až za pontifikátu Pia IX. 11. září 1859. Jeho ostatky byly roku 1784 přeneseny do kostela sv. Michala v Olomouci, kde byly až do doby skončení beatifikačního procesu. Později byla část ostatků přenesena do katedrály sv. Václava. Kanonizace proběhla 21. května 1995, při příležitosti návštěvy Olomouce Janem Pavlem II.¹⁵⁴ Památka je slavena 6. května.

Jan Sarkander je patronem Moravy a také zachování zpovědního tajemství. Zobrazuje se jako kněz se světlou stužkou kolem kolárku, který je typický v olomoucké diecézi. Mívá prst na rtech, v ruce třímá knihu, krucifix a klíč. Může být zobrazen s okovy na ruce nebo při procesu mučení (natahování na skřipci, pálení pochodněmi). Typický je také výjev, kdy jazykem obrací list breviáře.¹⁵⁵ Nejvíce památek pochází z doby barokní. V 17. a 18. století měl podobu kněze ve středním věku, který drží knihu s pečetí či zámkem. Mívá ruku na ústech, která symbolizuje mlčení a nevyzrazení zpovědního tajemství. Častou tematikou byla scéna mučení. V lidovém prostředí se světec vyskytuje jen zřídka, památky vznikaly především v místech jeho kultu, má tedy význam spíše lokální.

¹⁵⁴ KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X. s. 229

¹⁵⁵ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

V okrese Ústí nad Orlicí jsou díla s Janem Sarkanderem pouze dvě, pocházejí z 18. století. Obrazovou dokumentaci jsem sehnala k soše z Lanškrouna (1722), která se nyní nachází v nádvoří bývalého zámku, dnešního městského muzea. Světec je oděn do rochet, štoly a zvlněného pláště. Na hlavě má biret a v pravé ruce tiskne k prsům klíč, v levé ruce drží knihu zavřenou na zámek. U nohou má andílky s prstem na rtech [**Obr. 63**].

V mnoha případech jsou zemští patroni zobrazování společně. I zde máme několik takových památek. První z nich je socha ze Semanína, kde u sloupu Svaté Trojice jsou po stranách sochy sv. Václava a sv. Josefa. Další památkou, kde je patronů zobrazeno více, je křtitelnice z Vysokého Mýta z Kostela sv. Vavřince. Je zde sv. Prokop, sv. Vojtěch, sv. Cyril a Metoděj. V kostele sv. Jiří v Horních Heřmanicích je oltář sv. Jana Nepomuckého se sochami sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého. Obě díla jsou polychromována. Fotografie není kvalitní, takže zřetelně rozeznám pouze plášť zavázaný na hrudi, korunu a korouhev [**Obr. 64-66**].

6. Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice zobrazování českých zemských patronů ve výtvarném umění. V první kapitole je popsán historický vývoj území okresu spolu s přírodními podmínkami a administrativním rozdělením, které bylo velice důležité při shromažďování památek z jednotlivých obcí. V druhé části je popsán obecný uměleckohistorický vývoj památek okresu ve stavebních slozích, ve kterém je psáno o sakrálních stavbách, které jsou důležitým zdrojem děl s tematikou svatých. Ve třetí kapitole se zmiňují o patronech a světcích. Je zde vysvětlen rozdíl mezi těmito pojmy, a také je zde vylíčeno, jakým způsobem jsou v českých zemích uctíváni zemští ochránci, a jak probíhaly kanonizační procesy, díky kterým mohli být zařazeni mezi svaté. Dále je zde zhodnocen vývoj umění, týkající se zobrazování svatých, a památek v jednotlivých dobách naší historie.

Nejdůležitější částí práce je samotný průzkum. Památky v exteriéru jsem poznala z autopsie, prováděla jsem dokumentaci, využila jsem veškerou literaturu a provedla jsem statistické vyhodnocení. Byl vytvořen seznam, ve kterém jsou zaznamenány památky okresu, které se nějakým způsobem týkají českých zemských patronů. Seznam je vedený pro lepší přehlednost abecedně dle jednotlivých obcí. Jsou zde zapsány správní oblasti, do kterých se vesnice či města řadí, název památky, datum vzniku a umístění díla, popřípadě autor a samozřejmě literatura, ze které bylo čerpáno. Pod tabulkou se nachází seznam zkratk, které byly v seznamu použity, a také zdroje. Práce je provázena rozsáhlou obrazovou přílohou, tabulkami a grafy.

U některých zemských ochránců se dal z literatury podchytit prvotní vzor, který v dané ikonografické tématice zakořenil. V případě sv. Jana Nepomuckého se jedná o sochu na Karlově mostě od Jana Brokoffa z roku 1683, či o dvacet let dříve vytvořenou sochu z Ústí nad Orlicí, u sv. Václava o Parlérovo dílo v katedrále sv. Víta. Náměty pro tvorbu těchto uměleckých děl pocházely z historických událostí naší země, a byly také silně ovlivněny náboženskou situací. Základní podobu památek, se kterou se v nezměněné podobě setkáváme dodnes, určila především doba baroka.

V kapitolách věnovaných jednotlivým světcům je zmíněn nejprve vznik úcty a poté základní typ zobrazování. Dále je přistoupeno k samotným památkám z okresu. Na základě výzkumu v obcích Ústeckoorlicka bylo zjištěno, že nejčastěji je zpodobňována osoba sv. Jana

Nepomuckého a sv. Václava. Je zřejmé, že úcta k nim má v české kulturní tradici hluboké kořeny a dalším důvodem je, že kult odpovídal přáním a prosbám věřících lidí. Dalšími patrony, kteří se stávali častými náměty uměleckých děl, jsou sv. Josef, sv. Vojtěch, sv. Prokop a sv. Vít. Dobou, ve které těchto děl vznikalo nejvíce, bylo 18. století. Průzkum se ve výsledku zaměřil především na solitérní sochy v exteriéru vesnic a měst, protože interiéry kostelů jsem již z výše zmíněného důvodu nemohla prozkoumat.

Umělecké zpracování svatých osob, které nepatřily k tolik frekventovaně zobrazovaným, jsou dost podobná. Opakem jsou sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého, kterých máme mnoho typů. Mnoho světců nemá v tomto území žádnou památku (sv. Vintř, sv. Wolfgang). Důvodem mohla být úcta v jiné oblasti či zánik památky. Dle průzkumu se nejvíce měnilo zobrazování sv. Václava. Počínaje králem, který je oděn do hermelínového pláště a bělostných punčoch, přes lehce oděného bojovníka s korouhví, až po rytíře v brnění a zbroji. Ikonografie některých patronů spolu vzájemně úzce souvisela a tak byli mnozí zobrazováni společně.

Velice důležitou památkou na území okresu Ústí nad Orlicí je socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1663 a socha sv. Václava z Lanšperka, která byla minulý rok odcizena. Mnoho památek je dnes kompletně zničeno nebo poškozeno. Sochy často postrádají kovové doplňky. Sochařská díla, která jsou volně v krajině, patří k velice ohroženým památkám. Příčinou jsou jistě klimatické podmínky, které pískovci zrovna neprospívají, a samozřejmě vandalství. Z těchto důvodů jsou bohužel díla často přemísťována na jiná bezpečnější místa. Památka i stanoviště je tak ochuzeno a ztrácí na hodnotě. Příkladem takového přemísťování v okrese je kamenná terasa v obci Dolní Dobrouč, kde dříve stával soubor asi deseti soch (mezi nimi i sv. Josef). Dnes je terasa prázdná a sochy jsou umístěny v místním obecním úřadě.

Bakalářská práce si kladla za cíl vylíčit vývoj úcty a zobrazování na území okresu. Důležitou se stala statistická část vyhodnocující početní změny v jednotlivých staletích, která prokázala oblíbenost českých zemských ochránců. Záviselo především na oblíbě lidí, protože patroni, které měli rádi, byli často tématem zobrazování. Záleželo při tom na typu patronátů, které jednotliví světci spravovali. Fakt, že tito svatí byli českými zemskými ochránci, až takovou roli nehrál. Z výzkumu vyplynulo, že nejvíce zobrazovanými byli sv. Jan Nepomucký, sv. Václav a sv. Josef, a že ostatní svatí stojí spíše v pozadí těchto patronů (a mnoha dalších svatých, kteří do panteonu českých zemských patronů zařazeni nejsou, např. sv. Jiří).

Práce je jistě krokem kupředu, protože podobné téma pro toto území zpracováno nebylo. Zároveň jsem si vědoma náročnosti a neúplnosti zpracování. Práci bych v budoucnu velice ráda rozšířila právě o památky z inventářů kostelů. V příloze je vypracován seznam sakrálních staveb, kterých se tato problematika týká. Bude zapotřebí prozkoumat fondy Národního památkového ústavu v Pardubicích, na jehož základě by mohl vzniknout kompletní přehled zobrazování českých zemských patronů na území Ústeckoorlicka.

7. Resumé

The aim of the bachelor thesis is the evaluation of presence of art reliques with depictions of czech patron saints in Ústí nad Orlicí region. The depiction is represented by statues, paintings, sanctification of sacret buildings, mural paintings, reliefs and ceremonial reliques, created since medieval times to present. The first chapter describes historical development of the region, natural environment and the region's administrative divisions. The next chapter is focused on art and historical development and information about authors of publications used for this thesis.

In the next part there is description of differences between terms saint and patron, and between beatification and canonization. Czech patrons are ment to be guardians of czech country and nation. Czechs worship twenty three patrons, and their names are st. Anežka, st. Benedikt, st. Cyril and Methoděj, st. Gozard, st. Hedvika, st. Hroznata, st. Ivan, st. Jan Nepomucký, st. Jan Sarkander, st. Josef, st. Kliment, st. Kosma and Damián, st. Ludmila, st. Norbert, st. Prokop, st. Radim, st. Václav, sv. Vintíř, st. Vít, st. Vojtěch, st. Wolfgang. st. Zdislava and st. Zikmund. Among the main patrons belong st. Jan Nepomucký and st. Václav. Also there were other persons participating on the protection of the country, but they were not canonized. Then there is a section dedicated to general features of patrons' artistic design, developer from the beggining of hagiolatry, through baroque, which influenced nearly every piece of traditional culture, to present. The art was limited by religious situation, but the religious art was supported and among art pieces created mainly in the 18th century with depiction of patrons belong statues, paintings, sanctification of sacret buildings, mural paintings, reliefs and ceremonial reliques. In the 19th century was this kind of folks art replaced by the factory production.

The main chapter of this thesis is the analysis of reliques situated in the region and connected with patrons. There is a description of historical development of worshipping, general atributes of patrons' display and then the description of reliques from the region. Each piece of art is put in comparison to the other to show the differences among the styles of depiction changing during several periods of time. Lost and destroyed reliques are included in this chapter and the whole analysis is amended with photos, tables, graphs and the list of reliques found in the region.

The theme of this thesis is difficult to compile because of a very large area of the region, which has over one hundred and fifty municipalities, and in each minucipaliti there is at least one church with inventories full of art pieces depicting czech patrons. Because of a

complication with getting licence for a research in these inventories from National historical institute, the art pieces belonging to this group weren't included. I would like to develop this theme in my diploma thesis to complete the whole artfical research in the region of Ústí nad Orlicí.

8. Použitá literatura, prameny a internetové zdroje

1. ATTAWER, Donald. *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus, Rudná u Prahy: Jeva, 1993. ISBN 80-901365-7-5.
2. BABORÁK, Zdeněk et al. *Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska*. Lanškroun, 2002. ISBN 80-238-9081-6.
3. BLAŽÍČEK, J. Oldřich. *Sochařství baroku v Čechách: Plastika 17. a 18. věku*. Praha, 1958.
4. BOHÁČ, Z. *Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlování*. In *Československý časopis historický* 21, 1973.
5. BUBEN - KUČERA, R. - KUKLA, A. O. *Svatí spojují národy: Portréty evropských světců*. Praha, 1995.
6. CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935.
7. ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. Nakladatelství Veduta, 2006. ISBN 80-86829-19-7.
8. DVOŘÁK, Radovan. *Poorličí do roku 1848: Nástin historického a kulturního vývoje v oblasti dnešního okresu Ústí nad Orlicí*. Choceň, 1970.
9. DVOŘÁK, Radovan. *Vysoké Mýto: Stručné dějiny města*. Hradec Králové: Kruh, 1974.
10. FIALA, Zdeněk. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Východní Čechy*. Díl VI. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89.
11. HALLAMOVÁ, Elizabeth. *Světcí: Kdo jsou a jak vám pomáhají. Více než sto padesát svatých od sv. Anežky po sv. Zitu*. Praha, 1996. ISBN 80-7207-028-2.
12. HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0205-5
13. JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. - DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: Od počátku států po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.
14. KADLEC, Jaroslav a kol. *Bohemia Sancta: Životopis českých světců a přátel Božích*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-032-X.
15. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 1*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.

16. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.
17. KIBIC, Karel. *Středověká venkovská sakrální architektura na Čáslavsku*. Praha, 2010. Svazek 17. ISBN 978-80-86204-23-0. s. 7-8
18. KOLOMÝ Jan - MACKOVÁ Marie - SEKOTOVÁ Věra, *Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně*, Lanškroun, 1996.
19. KOUDELKA, Zdeněk. *Průvodce územní samosprávou po 1. 1. 2003*. Praha : Linde, 2003. ISBN 80-7201-403-X.
20. KOŘÁN, Ivo. *Barok pod Orlickými horami*. In Orlické hory a Podorlicko: Sborník vlastivědných prací 3. 1970. s. 105-126
21. KOŘÁN, Ivo. *Barokní umění v kacířské zemi*. In Baroko v Itálii - baroko v Čechách: Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Praha, 2003. ISBN 80-7007-176-1. s. 559-567
22. KOŘÁN, Ivo. *Braunové*. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-85770-84-9.
23. KOUDELKA, Zdeněk. *Průvodce územní samosprávou po 1. 1. 2003*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-403-X.
24. MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2.
25. MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí I*. Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984.
26. MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí II*. Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984.
27. MUSIL, František - VOLÁK, Vlastimil. *Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí III*. Odbor kultury ONV Ústí n. Orl. a Okresní muzeum Vysoké Mýto, 1984.
28. NEJEDLÝ, Vratislav - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji*. Praha: ARGO, 2008. ISBN 978-80-257-0058-7.
29. NĚMEC, Jaroslav. *Cesta ke kanonizaci s abecedním seznamem světců kanonizovaných ve 20. století*. Olomouc, 1999.
30. NOVÁKOVÁ, Teréza - NOVÁK, Theodor - ADÁMEK - WIRTH, Zdeněk. *Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých: Východní Čechy*. Díl XIII. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1905.
31. OBRAZOVÁ, Pavla - VLK, Jan. *MAIOR GLORIA: Svatý kníže Václav*. Praha: Paseka, 1994. ISBN 80-85192-94-2.

32. PANOCH, Pavel - LUKEŠ, Zdeněk. *Slavné vily Pardubického kraje*. Foibos, 2009. ISBN 978-80-87073-12-4.
33. PÍTHA, Petr. *Čechy a jejich svatí*. Praha: COMDES, 1999. ISBN 80-902776-0-8.
34. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 1*. Academia: Praha, 1977.
35. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 2*. Academia: Praha, 1978.
36. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3*. Academia: Praha, 1980.
37. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 4*. Academia: Praha, 1982.
38. PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha, 1994. ISBN 80-85764-05-9.
39. PŘIBYL, Josef. *Východočeský kraj: Ústeckoorlicko*. Kruh, 1987.
40. RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 80-7309-343-X.
41. ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství KAROLINUM, 1999. ISBN 80-7184-662-7.
42. ROZEHNALOVÁ, E. - TOMÍŠKOVÁ, M. *Církevní stavby. Ústav územního rozvoje Brno*, 1995. ISBN 80-85124-48-3. S. 117
43. RULÍŠEK, Hynek. *České nebe: Slovník českých patronů*. Hluboká nad Vltavou, 1993. ISBN 80-900638-8-1.
44. RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. Nakladatelství Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.
45. SEIFERTO VÁ, Šárka. *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 2006. Vedoucí práce Richard Jeřábek. Dostupné online: <http://is.muni.cz/th/42893/>
46. SEKOTO VÁ, Věra. *Jan Leopold Mosbender: Vzpomínka k 220. výročí úmrtí*. Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí, č. 7, 1996. s. 24-30
47. SOMMER, Petr. *Svatý Prokop: Z počátků českého státu a církve*. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-732-0.
48. SOMMER, Petr. *Začátky křesťanství v Čechách: Kapitoly z dějin raně středověké duchovní kultury*. Praha: Nakladatelství Garamond, 2001. ISBN 80-86379-28-0.
49. STAŇKOVÁ, Jitka. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha, 1987.
50. STRNAD, Bohumír. *Kronika: Vznik kapliček a křížků*. Městský úřad Králíky, 1991.
51. STRNAD, Bohumír. *Průvodce: Den otevřených dveří památek dne 7. září 1991 v Králíkách*. Městský úřad Králíky, 1991.
52. ŠOUREK, Karel. *Umění národní a lidové: lidové umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Umělecká Beseda, 1950.

53. TARCALOVÁ, Ludmila. *Světcí v lidové tradici*. Slovácké muzeum, 1995. ISBN 80-901913-3-9.
54. TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. Svazek II., díl K-P. Nakladatelství Paseka, 1999. ISBN 80-7185-246-5. s. 593
55. VLNAS, Vít. *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-20-0358-2.
56. VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. České Budějovice: DONA, 1991. ISBN 80-85463-03-2.
57. WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století. XVI., Politický okres Vysokomýtský*. Praha: Česká akademie císaře F. Josefa, 1902.
58. ZEINER, Emanuel Karel. *Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky*. Rychnov nad Kněžnou, 1880.
59. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 I. díl: Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1869-2001 podle správního rozdělení České republiky k 1. 1. 2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006.
60. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 II. díl: Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006.
61. *Nové letopisy města Ústí nad Orlicí a jeho okolí*. Ústí nad Orlicí: OFTIS s.r.o., 1999.
62. *Východní Čechy: Okresy Polička, Litomyšl, Vysoké Mýto, Chrudim, Ústí nad Orlicí*. Okresní národní výbor v Poličce.

Prameny

1. Archiv městského muzea v Ústí nad Orlicí. D 3272. *Koncept evidenční listiny*.
Objekt: Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ústí nad Orlicí.
2. Archiv městského muzea v Ústí nad Orlicí. D 3271. *Koncept evidenční listiny*.
Objekt: Kostel Proměnění Páně, Sudslava.
3. Archiv městského muzea v Ústí nad orlicí. D 3270. *Koncept evidenční listiny*.
Objekt: Kostel sv. Jiří, Svatý Jiří.
4. Archiv městského muzea v Ústí nad Orlicí. D 3267. *Koncept evidenční listiny*.
Objekt: Kostel sv. Víta, Libchavy.

5. Archiv městského muzea v Ústí nad Orlicí. D 3264. *Koncept evidenční listiny.*
Objekt: Kostel Nanebevzetí Páně, Brandýs nad Orlicí.
6. Archiv městského muzea v Ústí nad Orlicí. D 3290. *Koncept evidenční listiny.*
Objekt: Kostel Nanebevzetí P. Marie, Hemže.
7. *Desetiletí duchovní obnovy* (příloha časopisu Souvislosti). Dostupné online:
<http://www.souvislosti.cz/197/197d.pdf>
8. Rentgenologický průzkum obrazu „Nanebevzetí Panny Marie“ od Petra Brandla, kostel sv. Vavřince, Vysoké Mýto. Tisková zpráva z 15. října 2009.
Dostupné online: old.vmyto.eu/portal/images/stories/zpravy/obraz_petra_brandla.pdf

Internetové zdroje

1. Český statistický úřad [online]. Aktualizováno 8. 6. 2011 [cit. 2011-10-18]. Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí. Dostupné z WWW: <czso.cz>.
2. Gymnázium Česká Třebová [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2013-02-09]. František Musil. Dostupné z WWW: <gymnct.cz>.
3. MonumNet [online]. Aktualizováno 2003 [cit. 2013 -02-18]. Nemovité památky. Dostupné z WWW: <monument.npu.cz>.
4. PROSTOR - architektura, interiér, design [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2013-02-09]. Akademik PhDr. Zdeněk Wirth. Dostupné z WWW: <prostor-ad.cz>.
5. Stání správa [online] 2011 [cit. 2011-10-18]. Okres Ústí nad Orlicí. Dostupné z WWW: <statnisprava.cz>.
6. Tiskové středisko České biskupské konference [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-02-24]. Zemřel papežský prelát Mons. Jaroslav Němec. Dostupné z WWW: <tisk.cirkev.cz>.
7. Tomáš Halík [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-02-26]. Ukázka z knihy. Dostupné z WWW: <halik.cz>.
8. Trstěnice [online]. 2012 [cit. 2012-01-06]. Trstěnická stezka. Dostupné z WWW: <trstenice.cz>.
9. Žamberk [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-01-28]. Historie města. Dostupné z WWW: <zamberk.cz>.
10. VLNAS, Vít. *Historik umění Josef Cibulka*. Dostupné online: <forum.cuni.cz/fukVI05/historia.html>

9. Seznam obrazové přílohy

Obr. č. 1: Josef Cibulka, fotografie z obalu knihy Professori Josef Cibulka ad Honorem. Kosmas - internetové knihkupectví [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z WWW: <kosmas.cz>.

Obr. č. 2: Zdeněk Wirth

Prostor - architektura, interiér, design [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Akademik PhDr. Zdeněk Wirth (1878-1961). Dostupné z WWW: <prostor-ad.cz>.

Obr. č. 3: František Musil

Hradecký deník [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Ocenění připadlo autorovi knihy Dějiny východních Čech. Dostupné z WWW: <hradecky.denik.cz>.

Obr. č. 4: Mapa administrativního rozdělení okresu Ústí nad Orlicí z 1. ledna 2008 Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-10-18]. Mapy okresů Pardubického kraje. Dostupné z WWW: <czso.cz >.

Obr. č. 5: Socha sv. Josefa z Vysokého Mýta (1738)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz >.

Obr. č. 6: Socha sv. Josefa z Horních Libchav (1757)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 7: Socha sv. Josefa z České Třebové (1899), vlastní fotografie

Obr. č. 8: Socha sv. Josefa z Ústí nad Orlicí

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 9: Socha sv. Josefa z Horní Dobrouče, součástí terasy se souborem soch, autorství připisováno Severinu Tischlerovi, donátor Matouš Josef Heyssig (1736)
Národní památkový ústav [online]. 2013 [cit. 2013-03-15]. Barokní socha v krajině. Dostupné z WWW: <npu.cz>.

Obr. č. 10: Socha sv. Josefa z Klášterce nad Orlicí, světec na levé straně fotografie.
MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel.
Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 64

Obr. č. 11: Socha sv. Josefa z Králik, tamtéž

Obr. č. 12: Socha sv. Josefa z obce sv. Jiří, Kostel sv. Jiří, počátek 16. století
WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století. XVI., Politický okres Vysokomýtský*. Praha: Česká akademie císaře F. Josefa, 1902. s. 58

Obr. č. 13: Socha sv. Josefa z obce Bystřec
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 14: Socha-reliéf sv. Josefa z Dolní Dobrouče.
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 15: Obraz sv. Josefa z Mladkova
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 16: Reliéf sv. Josefa z Rudoltic, vlastní fotografie.

Obr. č. 17: Vitráž z kostela sv. Václava v Lanškrouně, vyobrazení sv. Josefa
Seznam stránek farností České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Děkanský kostel sv. Václava. Dostupné z WWW: <farnost.katolik.cz>.

Obr. č. 18: Medailon z kostela sv. Václava v Lanškrouně s Josefem a Ježíškem
Seznam stránek farností České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Děkanský kostel sv. Václava. Dostupné z WWW: <farnost.katolik.cz>.

Obr. č. 19: Oltář í obraz sv. Josefa z kostela sv. Máří Magdalény v Lanškrouně.
CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. S. 153

Obr. č. 20: Sv. Ludmila na Mariánském sloupu v Chocni, sloup pochází z roku 1760, postava Ludmily přidána až později
MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 52

Obr. č. 21: Vitráž se sv. Vojtěchem v kostele sv. Václava, Lanškroun
Seznam stránek farností České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Děkanský kostel sv. Václava. Dostupné z WWW: <farnost.katolik.cz>.

Obr. č. 22: Sv. Vojtěch ve společnosti sv. Jana Nepomuckého a sv. Mikuláše, Dolní Libchavy, sousoší vysvěceno 1733
CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. S. 91

Obr. č. 23a: Oldřichovice, socha sv. Václava z první poloviny 19. století
CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. S. 179

Obr. č. 23b: Tatáž socha zachycena na historickém snímku z roku 1940, pořízeno Emanuelem Danihelovským
Archiv městského muzea Ústí nad Orlicí, inventární číslo F4748

Obr. č. 24: socha sv. Václava z Ústí nad Orlicí (1762)
CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 245

Obr. č. 25: Socha sv. Václava z Dolní Čermné, stojící na místním hřbitově
Lanškroun [online]. 2013 [cit. 2013-02-05]. Památky. Dostupné z WWW: <lanskroun.eu>.

Obr. č. 26: Socha sv. Václava z České Třebové z roku 1908, vlastní fotografie

Obr. č. 27: Sudislav, socha sv. Václava z roku 1856
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 28: Velká Skrovnice, socha sv. Václava z roku 1780
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 29: Žamberk, socha sv. Václava
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 30: Socha sv. Václava z Chocně, 1929
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 31: Lanšperk, socha sv. Václava (1749), socha byla roku 2012 ukradena
CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha:
Archeologická komise, 1935. s. 175

Obr. č. 32: Léčivý pramen v Kunvaldu s reliéfem sv. Václava na koni (1902)
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 33: Oltářní obraz Zavraždění sv. Václava, kostel sv. Václava v Lanškrouně
Seznam stránek farností České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Děkanský kostel
sv. Václava. Dostupné z WWW: <farnost.katolik.cz>.

Obr. č. 34a: Socha sv. Prokopa z Damníkova (1710)

MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 29

Obr. č. 34b: Detail sochy sv. Prokopa z Damníkova, je zde vidět ďábel na řetězu u světcových nohou, vlastní fotografie

Obr. č. 35: Socha sv. Prokopa z Dlouhé Třebové (1864)

Socha sv. Prokopa [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dlouhá Třebová. Dostupné z WWW: <commons.wikimedia.org>.

Obr. č. 36: Trojhranný podstavec sochy sv. Prokopa s reliéfy, Skuhrov prokpa

Mapy [online]. 2012 [cit. 2012-01-10]. Skuhrov - křížek. Dostupné z WWW: <fotomapy.cz>.

Obr. č. 37a: Brandýs nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí (1810)

Mapy [online]. 2012 [cit. 2012-01-10]. Brandýs nad Orlicí. Dostupné z WWW: <fotomapy.cz>.

Obr. č. 37b: Socha sv. Jana Nepomuckého z Brandýsa na historické fotografii z roku 1940

od Emanuela Vladimíra Danihelovského, touto dobou polychromovaná

Archiv městského muzea Ústí nad Orlicí, inventární číslo F5058

Obr. č. 38: Čenkovice, socha sv. Jana Nepomuckého (1736), klasické pojetí

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 39: Černovír, socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí (1749)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 40: České Libchavy, socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí (1765)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 41: Hnátnice, socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí
MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel.
Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí. Praha: Státní
ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 180

Obr. č. 42: Socha sv. Jana Nepomuckého z Horních Libchav (1729)
MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel.
Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí. Praha: Státní
ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2.

Obr. č. 43: Socha sv. Jana Nepomuckého z Rudoltic (1737), klasické pojetí avšak světec drží
v levici klíč, vlastní fotografie

Obr. č. 44: Šanov, socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí
Mapy [online]. 2012 [cit. 2012-01-10]. Šanov. Dostupné z WWW: <fotomapy.cz>.

Obr. č. 45: Socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí z obce Zámorsk (1727)
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 46: Socha sv. Jana Nepomuckého v klasickém pojetí z roku 1755, Žichlínek
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 47: Socha sv. Jana Nepomuckého z Klášterce nad Orlicí
MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel.
Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí. Praha: Státní
ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 62

Obr. č. 48: Socha sv. Jana Nepomuckého z Dlouhé Třebové (1826)
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW:
<ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 49: Socha sv. Jana Nepomuckého z Knapovce (1820)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 50: Líšnice, socha sv. Jana Nepomuckého (1883)

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 51: Socha sv. Jana Nepomuckého z České Třebové (1712), vlastní fotografie

Obr. č. 52: Podstavec sochy sv. Jana Nepomuckého z Rudoltic s prosbou k světcí, vlastní fotografie

Obr. č. 53: Česká Třebová, reliéf na podstavci sochy sv. Jana Nepomuckého, je zde vyobrazení svržení světce z mostu, vlastní fotografie

Obr. č. 54: Socha sv. Jana Nepomuckého z Ústí nad Orlicí, velice významné dílo pocházející z roku 1663, skleněný negativ z roku 1910, autor neznámý
Archiv městského muzea Ústí nad Orlicí, inventární číslo F8274

Obr. č. 55: Nekoř, socha sv. Jana Nepomuckého, disproporce těla

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 56: Ústí nad Orlicí, Děkanský kostel Nanebevzetí P. Marie, obraz sv. Jana Nepomuckého (V. Markovský, 1830)

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 220

Obr. č. 57: Kostel sv. Václava v Lanškrouně, u oltáře sv. Antonína socha sv. Jana Nepomuckého

Seznam stránek farností České republiky [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Děkanský kostel sv. Václava. Dostupné z WWW: <farnost.katolik.cz>.

Obr. č. 58: Boční oltář sv. Jana Nepomuckého s oltářním obrazem, Letohrad

Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Obrazy. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

Obr. č. 59: Obraz ze soukromé sbírky Evženie Rybičkové, Anděl ukazující klečícímu sv. Janu Nepomuckému obraz boleslavské P. Marie, olej na plátně, 104x80 cm, první polovina 19. století

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 72

Obr. č. 60: Reliéf sv. Jana Nepomuckého ze sochy v Lanškrouně

MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 177

Obr. č. 61: Mladkov, reliéf sv. Jana Nepomuckého, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty z poloviny 18. století

MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 113

Obr. č. 62: Sousoší Piety v Sázavě, dříve zde byl vyobrazen sv. Jan Nepomucký a další světci, nyní po opravě

Obec Sázava [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Památky. Dostupné z WWW: <obec-sazava.cz>.

Obr. č. 63: Socha sv. Jana Sarkandera (1722), Lanškroun, zde ještě polychromie

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 169

Obr. č. 64: Semanín, socha Nejsvětější Trojice (1895), po boku sv. Václav a sv. Josef

MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav - SUCHOMEL, Miloš - ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1998. ISBN 80-86234-00-2. s. 126

Obr. č. 65: Vysoké Mýto, kostel sv. Vavřince, cínová křtitelnice s reliéfy sv. Prokopa, sv. Vojtěcha, sv. Cyrila a Metoděje (1499)

WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století. XVI., Politický okres Vysokomýtský*. Praha: Česká akademie císaře F. Josefa, 1902. s. 136

Obr. č. 66: Horní Heřmanice, Farní kostel sv. Jiří, oltář sv. Rodiny, jsou zde sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého (1724)

CIBULKA, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*. Praha: Archeologická komise, 1935. s. 103

Obr. č. 67: Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava, Knířov

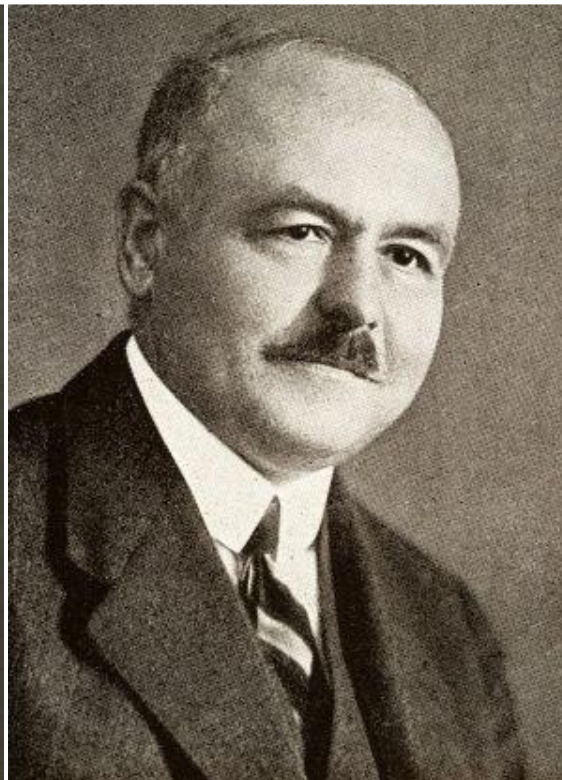
Fotografie Ing. Jiřího Jasana [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Obrazy. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz>.

10. Obrazová příloha

Obr. č. 1:

Obr. č. 2:

Obr. č. 3:

Obr. č. 4:

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU ÚSTÍ NAD ORLICÍ - STAV K 1.1.2008

Průměrný počet obyvatel obce = 1 207

Průměrná rozloha obce (ha) = 1 102

- Největší: 1. Česká Třebová = 16 328
 2. Ústí nad Orlicí = 14 707
 3. Vysoké Mýto = 12 521
- Nejmenší: 1. Trpík = 69
 2. Pustina = 76
 3. Pichovice = 81

- Největší: 1. Králíky = 5 277
 2. Červená Voda = 4 739
 3. Vysoké Mýto = 4 202
- Nejmenší: 1. Hrádek = 99
 2. Nasavky = 133
 3. Kosofín = 175

Počet obyvatel v obci

- 50 000 a více
- 20 000 - 49 999
- 10 000 - 19 999
- 5 000 - 9 999
- 2 000 - 4 999
- 1 000 - 1 999
- 500 - 999
- 200 - 499
- do 199

hranice okresu

hranice obce

NÁZEV MĚSTA

Název městyse

Název ostatních obcí

Obr. č. 5:

Obr. č. 6:

Obr. č. 7:

Obr. č. 8:

Obr. č. 9:

Obr. č. 10:

Obr. č. 11:

Obr. č. 12:

Obr. č. 13:

Obr. č. 14:

Obr. č. 15:

Obr. č. 16:

Obr. č. 17:

Obr. č. 18:

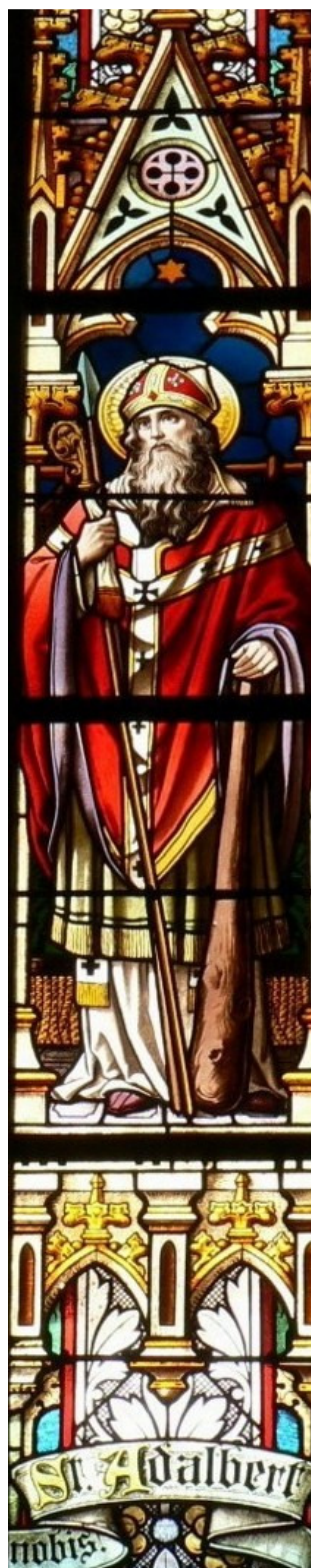
Obr. č. 19

Obr. č. 20:

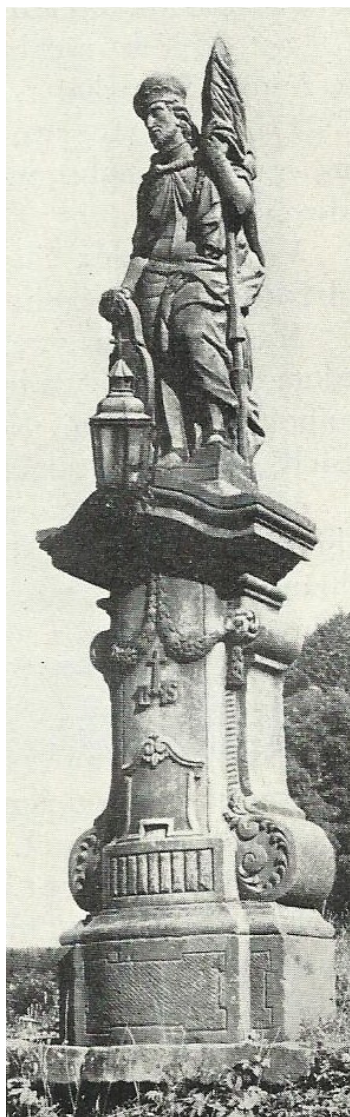
Obr. č. 21:

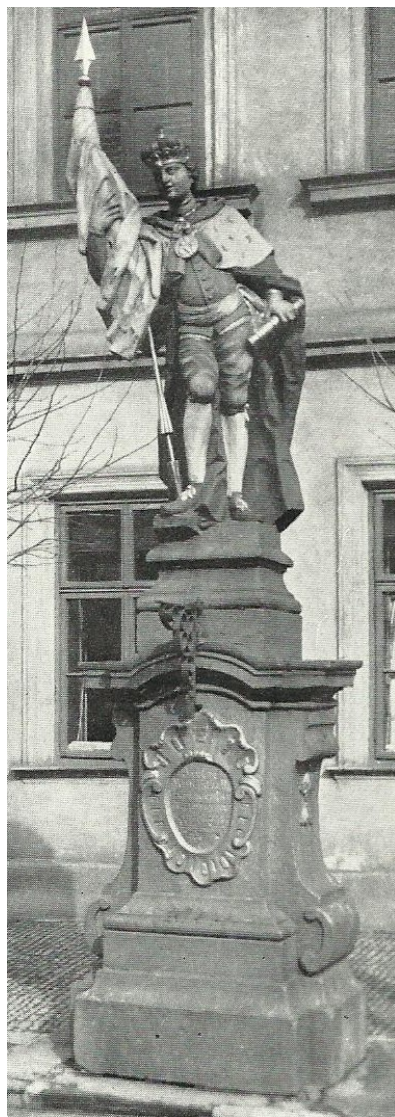
Obr. č. 22:

Obr. č. 23a:

Obr. č. 24:

Obr. č. 23b:

Obr. č. 25:

Obr. č. 26:

Obr. č. 27:

Obr. č. 28:

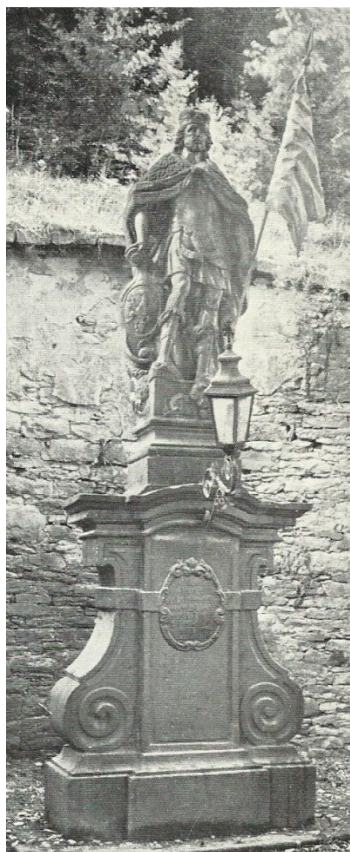
Obr. č. 29:

Obr. č. 30:

Obr. č. 31

Obr. č. 32:

Obr. č. 33:

Obr. č. 34a:

Obr. č. 34b:

Obr. č. 35:

Obr. č. 36:

Obr. č. 37a:

Obr. č. 37b:

Obr. č. 38:

Obr. č. 39:

Obr. č. 40:

Obr. č. 41:

Obr. č. 42:

Obr. č. 43:

Obr. č. 44:

Obr. č. 45:

Obr. č 46:

Obr. č. 47:

Obr. č. 48:

Obr. č. 49:

Obr. č. 50:

Obr. č. 51:

Obr. č. 52:

Obr. č. 53:

Obrázek č. 54:

Obr. č. 55:

Obr. č. 56:

Obr. č. 57:

Obr. č. 58:

Obr. č. 59:

Obr. č. 60:

Obr. č. 61:

Obr. č. 62:

Obr. č. 63:

Obr. č. 64:

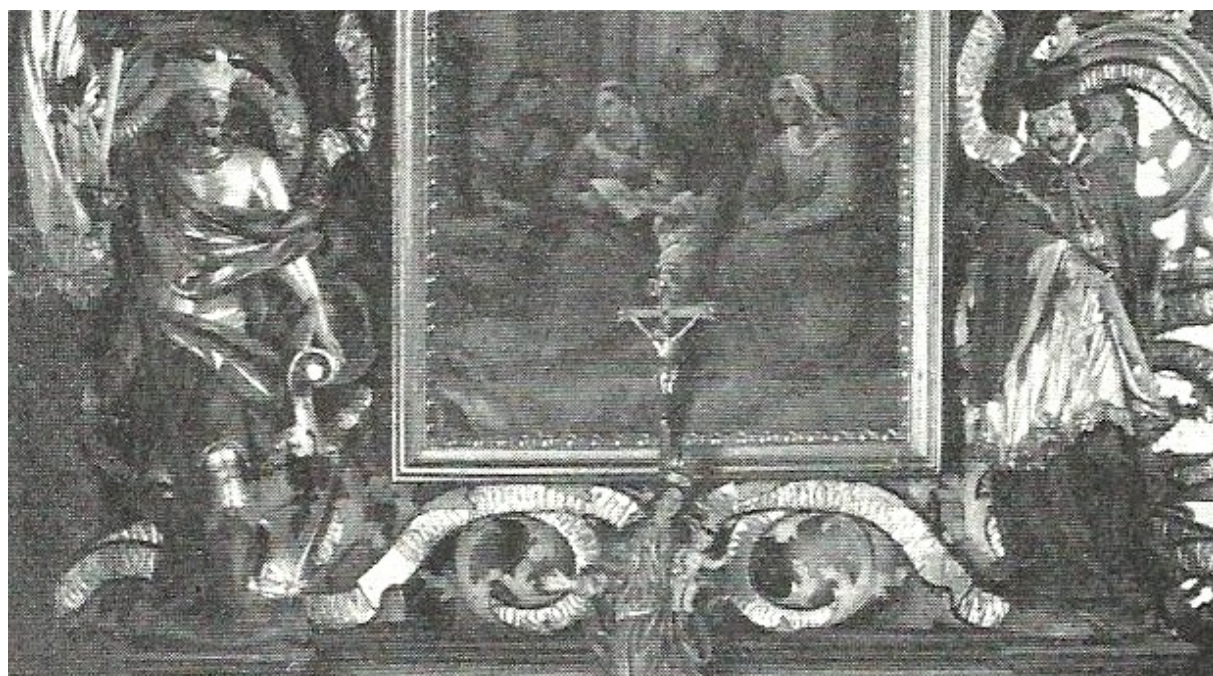
Obr. č. 65:

Obr. č. 66:

Obr. č. 67:

11. Tabulky

Tab.č. 1: Celkový počet památek s vyobrazením světců v okrese Ústí nad Orlicí dle jednotlivých správních oblastí, vlastní tabulka

	Česká Třebová	Lanškroun	Králíky	Ústí nad Orlicí	Vysoké Mýto	Žamberk	Počet celkem
Anežka Česká	-	-	-	-	-	1	1
Benedikt	-	-	-	-	-	-	0
Cyril a Metoděj	-	-	-	2	2	-	4
Gorazd	-	-	-	-	-	-	0
Hedvika Slezská	-	-	-	1	-	-	1
Hroznata	-	-	-	-	-	-	0
Ivan	-	-	-	-	-	1	1
Jan Nepomucký	8	36	24	28	42	44	182
Jan Sarkander	-	2	-	-	-	-	2
Josef	4	14	5	11	17	8	59
Klement	-	-	-	-	-	-	0
Kosma a Damián	-	-	-	-	-	1	1
Ludmila	-	1	-	2	6	2	11
Norbert	-	-	-	-	-	-	0
Prokop	2	3	1	3	5	3	17
Radim	-	-	-	-	-	-	0
Václav	4	11	2	13	29	10	69
Vintíř	-	-	-	-	-	-	0
Vít	-	2	-	3	10	-	15
Vojtěch	1	1	2	2	14	1	21
Wolfgang	-	-	-	-	-	-	0
Zdislava	-	-	-	-	-	-	0
Zikmund	-	-	-	1	1	-	2
Jan*		5			6	1	12

* Z popisu památek nelze vždy jednoznačně určit ikonografii sv. Jana (Jan Nepomucký, Jan Evangelista, Jan Křtitel apod.)

Tab.č. 2: Památky jednotlivých světců dle staletí, vlastní tabulka

	14. století	15. století	16. století	17. století	18. století	19. století	20. století
Anežka Česká						1	
Cyril a Metoděj		1			1		
Hedvika Slezská					1		
Ivan					1		
Jan Nepomucký		1		5	95	44	1
Jan Sarkander					2		
Josef		2	1	4	19	16	1
Klement							
Kosma a Damián						1	
Ludmila				3	5	2	
Prokop		2		1	7	4	1
Václav		1	2	5	23	14	3
Vít	1				4	2	1
Vojtěch		2		3	8	1	
Zikmund							

Tab.č. 3: Zobrazování zemských patronů dle typů památek, vlastní tabulka

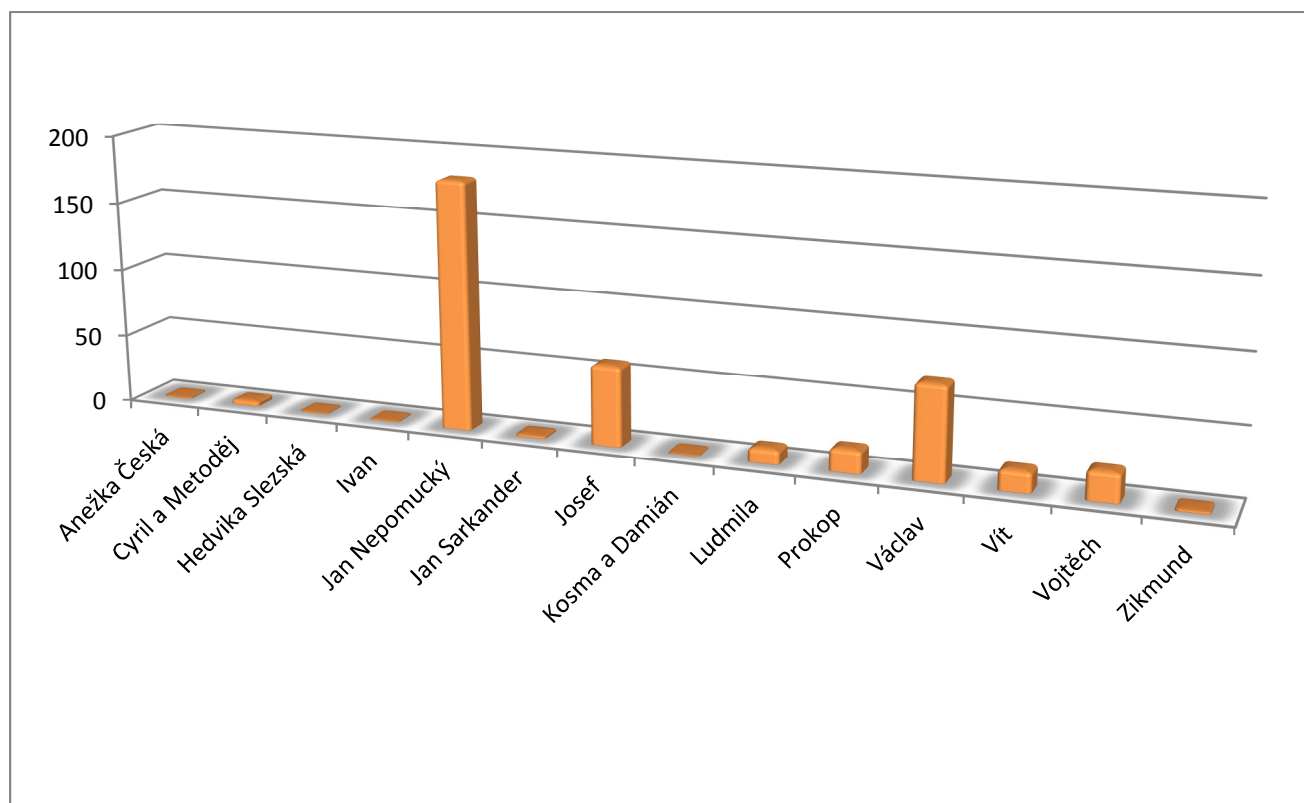
	Socha*	Reliéf	Obraz	Nástěnná malba	Patrocinium	Oltář	Název, místo	Zvon	Obřadní předmět**
Anežka Česká			1						
Cyril a Metoděj	2		1						1
Hedvika Slezská	1								
Ivan									1
Jan Nep.	104	24	18	4	6	12	1		3
Jan Sarkander	2								
Josef	30	9	11		4	4		1	2
Klement									
Kosma a Damián	1								
Ludmila	4	2	2					1	2
Prokop	11	2			3				2
Václav	31	10	9	1	4	3		4	4
Vít	6		3		2			1	2
Vojtěch	7	5	1	1	1	2		2	2
Zikmund	2				1				

* Do této kategorie jsou zařazeny sochy z exteriéru obcí a kostelních inventářů.

** Jedná se o ciboria, kalichy a křtitelnice, na nichž jsou podobizny svatých.

12. Grafy

Graf č. 1: Celkový počet vyobrazení zemských patronů v okrese, vlastní graf

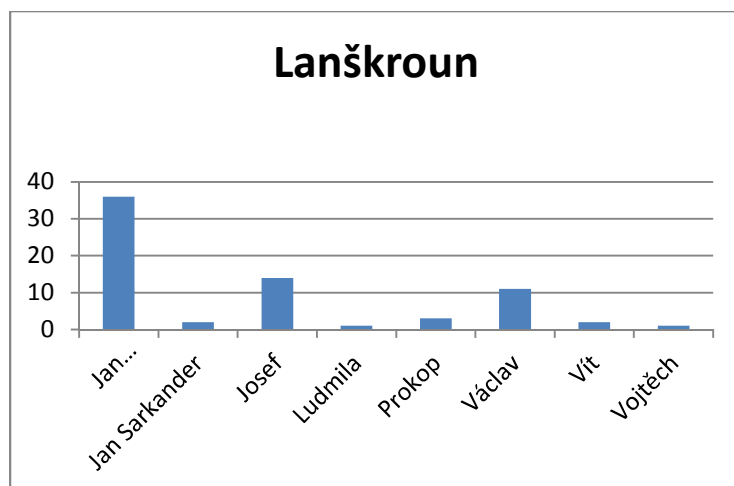

Poznámka: Osoby, jejichž vyobrazení se v okrese nevyskytuje ani jednou (v rámci mého průzkumu), nejsou do tohoto grafu zařazeny (sv. Benedikt, sv. Gorazd, sv. Hroznata, sv. Klement, sv. Norbert, sv. Radim, Vintíř, Wolfgang, Zdislava).

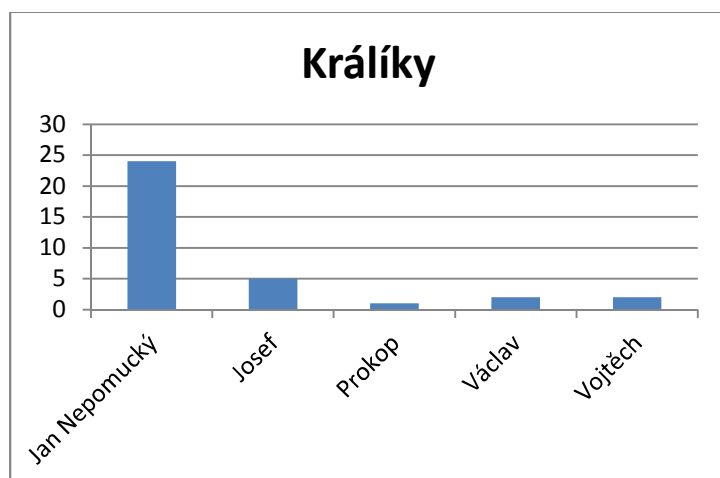
Graf č. 2: Správní oblast Česká Třebová

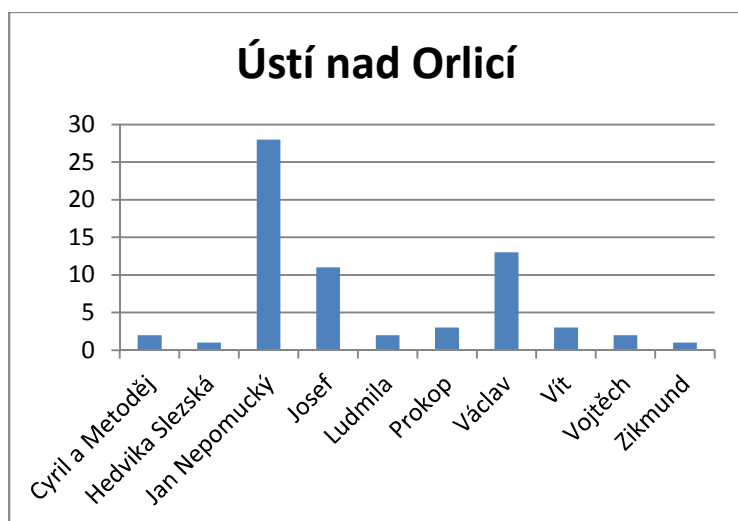
Graf č. 3: Správní oblast Lanškroun

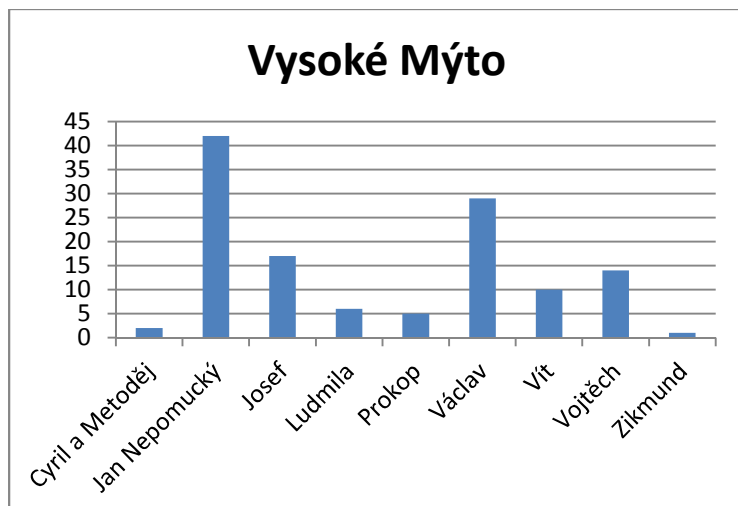
Graf č. 4: Správní oblast Králíky

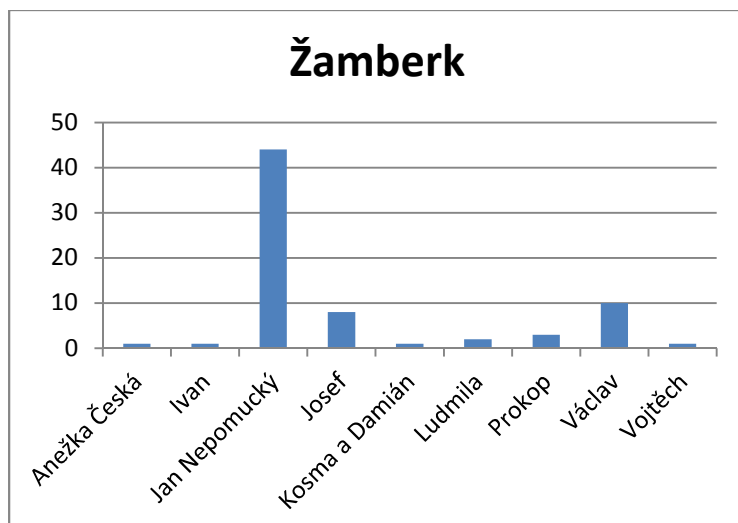
Graf č. 5: Správní oblast Ústí nad Orlicí

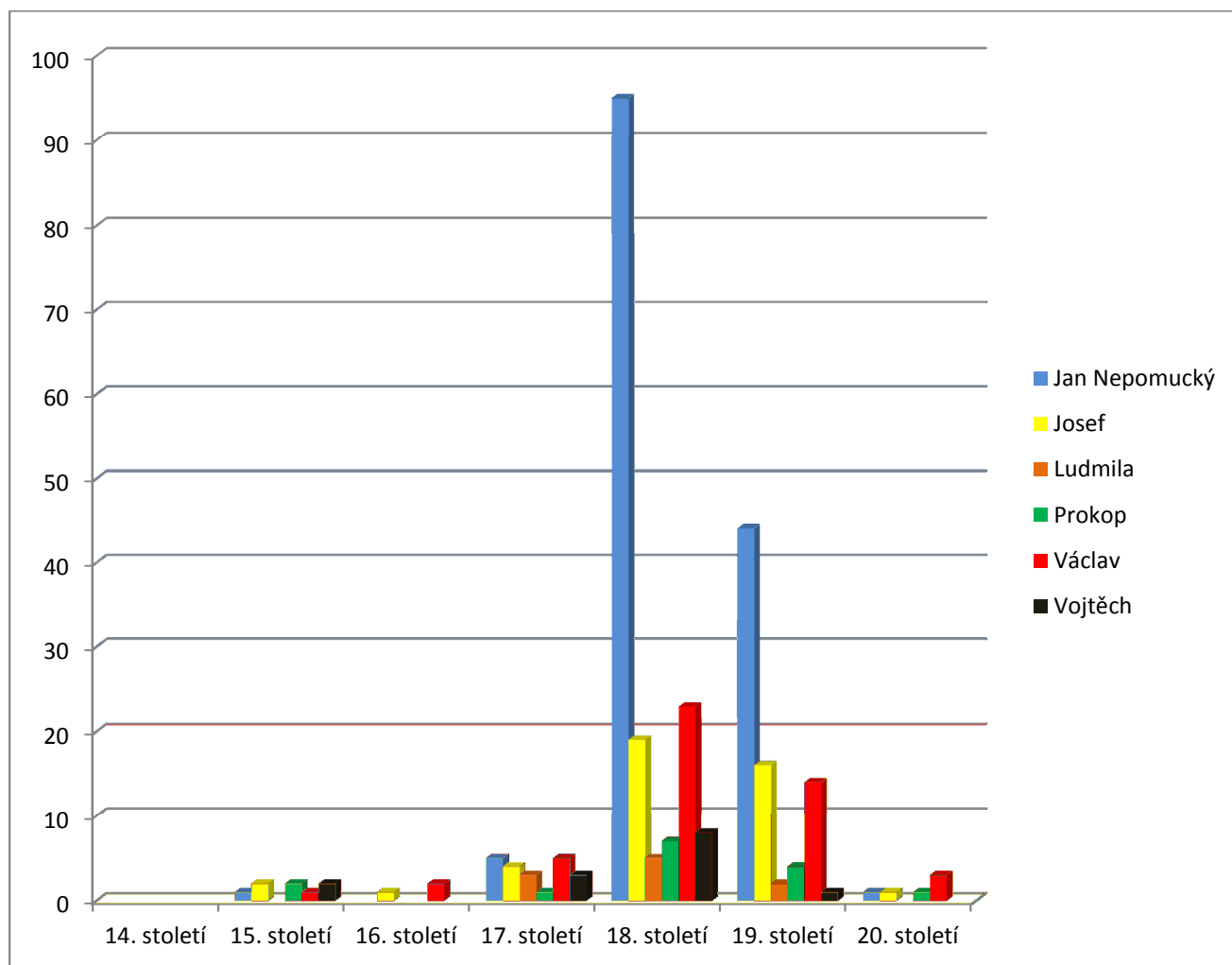
Graf č. 6: Správní oblast Vysoké Mýto

Graf č. 7: Správní oblast Žamberk

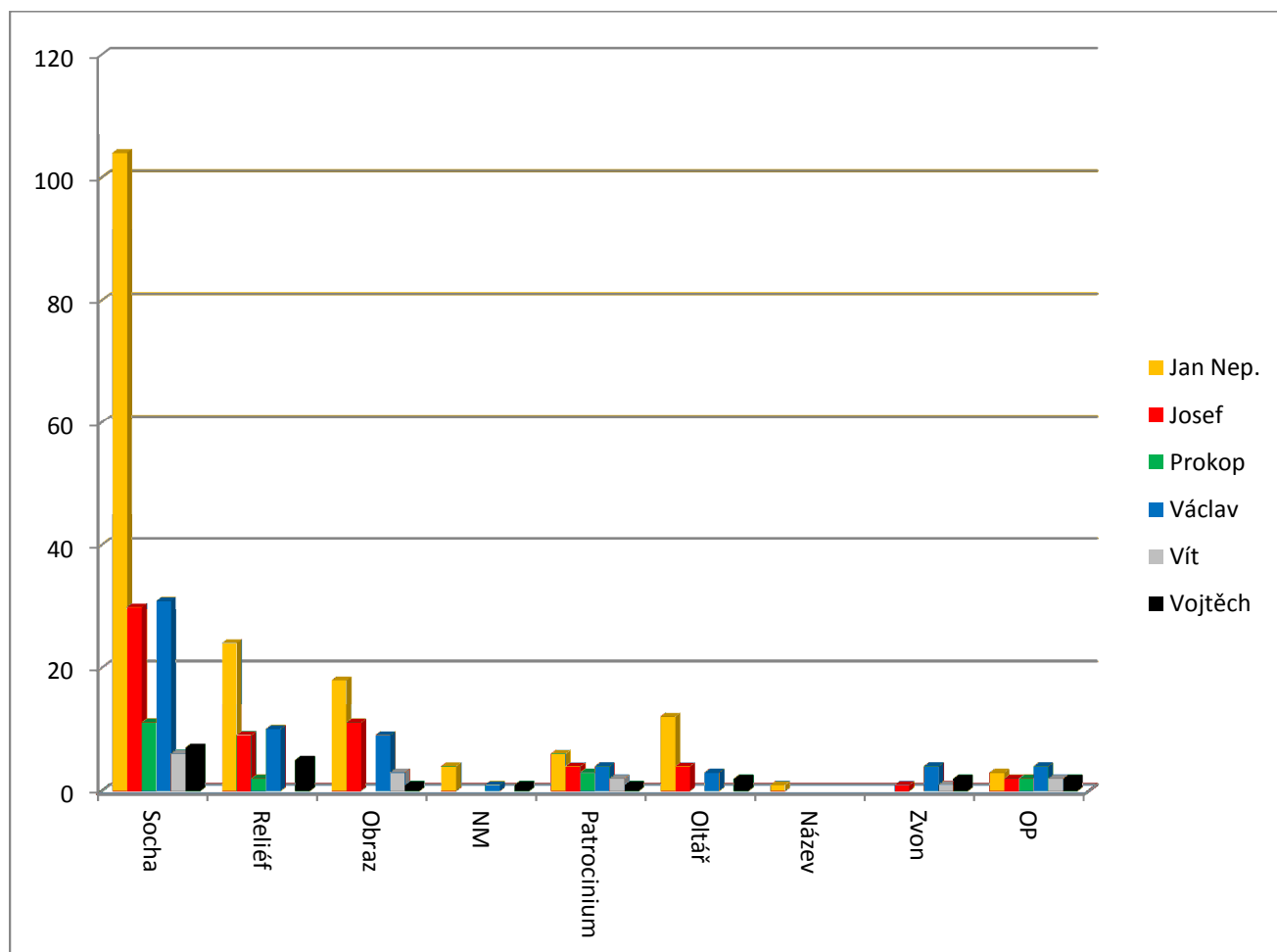

Graf č. 8: Zobrazování svatých na území okresu dle jednotlivých staletí, vlastní tvorba

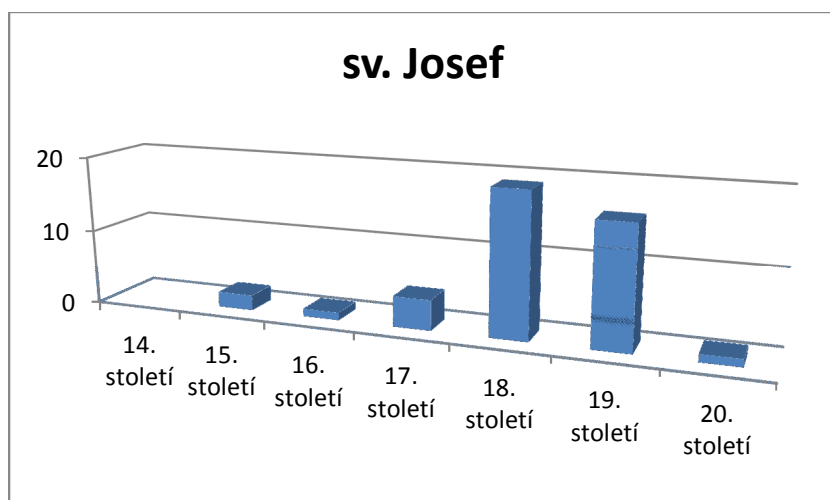
Poznámka: Mnoho památek v mém průzkumu je bez datace, takže nemohou být uvedeny v tomto grafu.

Graf č. 9:Dělení dle typů památek, vlastní graf

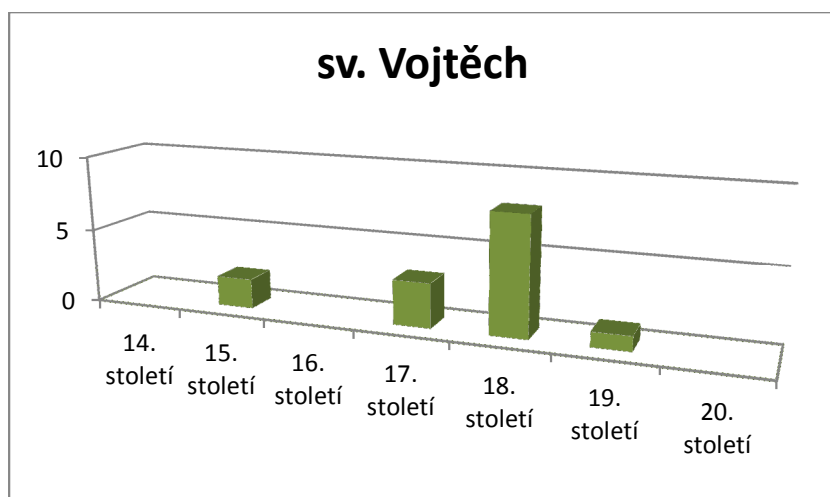

Poznámka: NM - Nástěnná malba; OP - Obřadní předmět

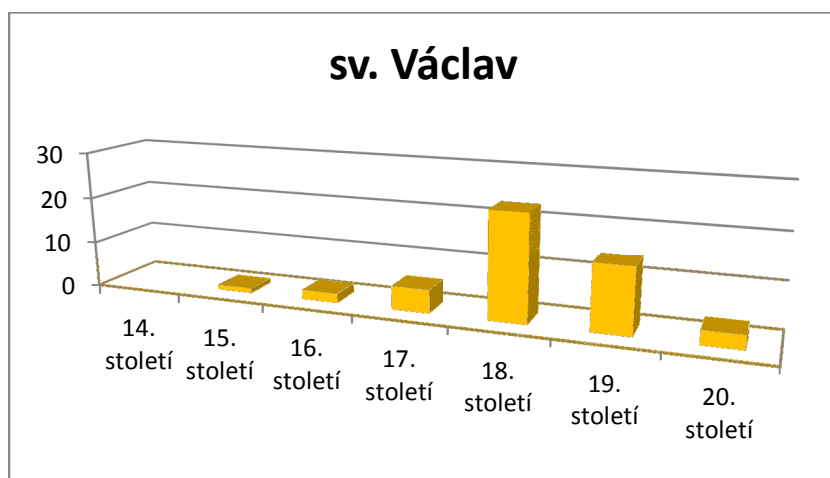
Graf č. 10: Památky s vyobrazením sv. Josefa, vlastní graf

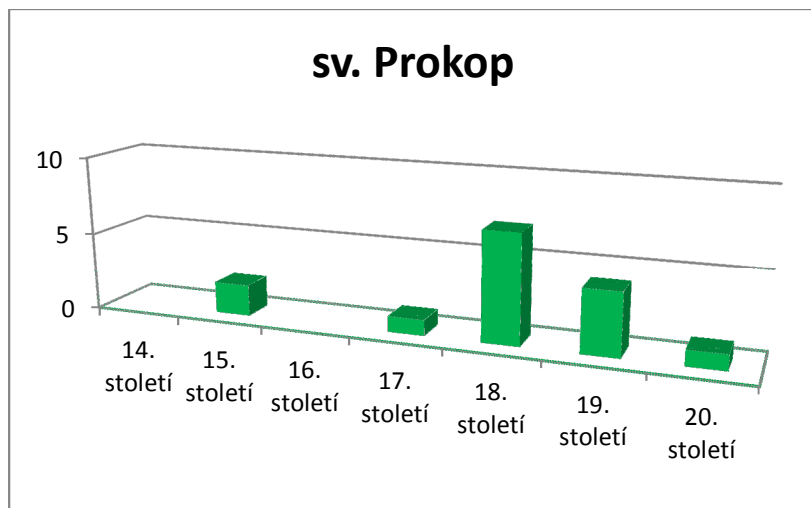
Graf č. 11: Památky s vyobrazením sv. Vojtěcha, vlastní graf

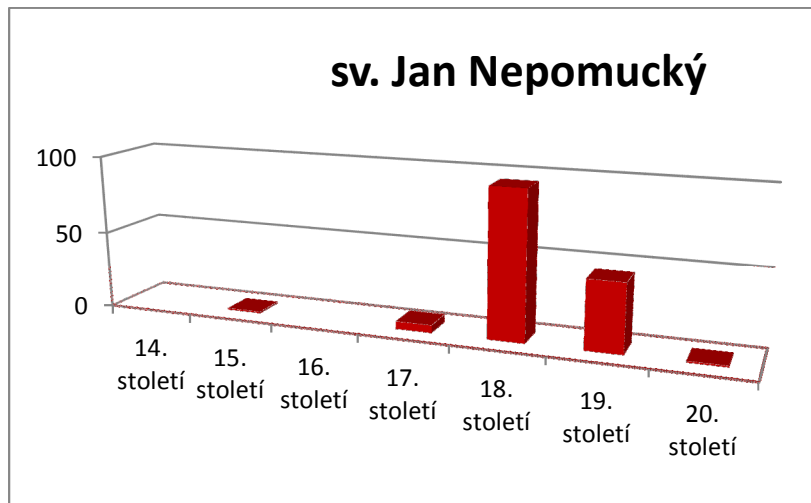
Graf č. 12: Památky s vyobrazením sv. Václava, vlastní graf

Graf č. 13: Památky s vyobrazením sv. Prokopa, vlastní graf

Graf č. 14: Památky s vyobrazením sv. Jana Nepomuckého, vlastní graf

13. Ostatní přílohy

Příloha č. 1: Seznam památek, vlastní tvorba

MĚSTO/OBEC	SO	PAMÁTKA	DATA	UMÍSTĚNÍ	ZDROJ
ANENSKÁ STUDÁNKA	LA	Sousoší Madony se sv. Janem Nepomuckým a jáhnem	1738	kolonáda u pramene	UPČ I. s. 27, CIB s. 119
ANENSKÁ STUDÁNKA	LA	Jan Nepomucký ve štítě střechy usedlosti		naproti kostelu	vlastní průzkum
BĚSTOVICE	VM	Sochy sv. Václav, sv. Prokopa, sv. Vít a sv. Zikmund u hlavního oltáře		v kostele Všech svatých	MonumNet; UPČ I. s. 67, WIRTH s. 2
BĚSTOVICE	VM	Dřevěné sochy sv. Vojtěch a sv. Václav na půdě kostela	konec 17. stol.	v kostele Všech svatých	WIRTH s. 2
BĚSTOVICE	VM	Sochy sv. Víta a sv. Zikmunda		márnice na hřbitově	UPČ I. s. 67
BĚSTOVICE	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1811	křížovatka	MonumNet; UPČ I. s. 67, WIRTH s. 3, MUSIL I. s. 22
BRANDÝS NAD ORLICÍ	UO	Obraz sv. Jana Nepomuckého na postranním olbátí, autor Jan Jiří Mayor		v kostele Nanebevstoupení Páně, Kostelní	MonumNet, WIRTH s. 4
BRANDÝS NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1810	niva Tiché Orlice	MonumNet, WIRTH s. 10
BUČINA	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1812	pod kostelem	MonumNet; UPČ I. s. 157
BYSTŘEC	ŽA	Relikviář s reliéfem sv. Ivana	18. století	kostel sv. Jakuba Většího	UPČ I. s. 157; CIB s. 27
BYSTŘEC	ŽA	Oltář sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava	pol. 19. stol.	kostel sv. Jakuba Většího	UPČ I. s. 157, CIB s. 26-27
BYSTŘEC	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	poč. 19. stol.	u mlýna uprostřed vsi	CIB s. 31, UPČ I s. 157
BYSTŘEC	ŽA	Socha sv. Josefa			ousti.rajce.idnes.cz
BYSTŘEC	ŽA	Krucifix s reliéfem sv. Jana Nepomuckého	1807	naproti Petříkovu mlýnu	CIB s. 31, MonumNet
BYSTŘEC	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1812	pod kostelem	CIB s. 30, MUSIL II. s. 3
BYSTŘEC	ŽA	Oltář sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava		farní kostel sv. Jakuba Většího (1827-32)	CIB s. 26
BYSTŘEC	ŽA	Reliéf sv. Jana Nepomuckého na soklu pilíře se sousoším Nejsvětější Trojice	pol. 19. stol.	na návrší v polích za kostelem	MAX-NEJ, s. 15
BYSTŘEC	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Josefa na pilíři se sousoším Nejsvětější Trojice	1874	vpravo u silnice na Výprachtice	MAX-NEJ s. 16, NEJ-ZAHR s. 41-42
COTKYTLE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého		před kostelem	MonumNet, MUSIL II. s. 4

ČENKOVICE	LA	Kalich s reliéfy sv. Václava a Jana	1820	v kostele sv. Vavřince (1780-1782)	MonumNet; UPČ I. s. 181, CIB s. 37
ČENKOVICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1736	nad čp. 79	MonumNet, CIB s. 38, MUSIL II. s. 4
ČERVENÁ VODA, MLÝNICKÝ DVŮR	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého	1800	náves	MAX-NEJ s. 22, NEJ-ZAHR s. 48
ČERVENÁ VODA, HORNÍ ORLICE	KR	Dřevěná soška sv. Jana Nepomuckého	2. pol. 18. stol.	kaple Korunované P. Marie (1756-1757)	UPČ I. s. 412
ČERVENÁ VODA, MORAVSKÝ KARLOV	KR	Kostel sv. Josefa	1793		MonumNet; www.cervenavoda.cz, MUSIL II. s. 7
ČERVENÁ VODA, ŠANOV	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého		proti čp. 108	MonumNet; www.cervenavoda.cz, MUSIL II. s. 8
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Oltář se sochami sv. Prokopa a sv. Vojtěcha	pol. 18. stol.	v kapli P. Marie Pomocné, Na horách (1811-1813)	MonumNet, CIB s. 55
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Socha sv. Václava	1899	u kostela sv. Jakuba Většího (1794-1801)	MonumNet; UPČ I. s. 200-201
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Socha sv. Jana Nepomuckého dřívě stál na mostě přes řeku Třebovku	1712	u kostela	UPČ I. s. 200-201, CIB s. 60, MUSIL I. s. 18
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Obraz - Anděl ukazující klečícímu sv. Janu Nepomuckému obraz boleslavské P. Marie, olej na plátně, 104x80 cm, český původ, ze soukromé sbírky Evženie Rybičkové	1. pol. 18. stol.		CIB s. 71
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Sv. Rodina se sv. Annou, vlevo na obraze je vyobrazen sv. Josef s dlátem, olej na plátně, 76x66 cm, soukromá sbírka Evženie Rybičkové, signováno: Guido Cagnaci			CIB s. 71
ČESKÁ TŘEBOVÁ	ČT	Socha sv. Václava		Václavská a Litomyšlská ulice	vlastní průzkum
ČESKÁ TŘEBOVÁ, SKUHROV	ČT	Kostel sv. Jana Nepomuckého	1740		MonumNet, UPČ III. s. 328, CIB s. 206, MUSIL III. s. 9
ČESKÁ TŘEBOVÁ, SKUHROV	ČT	Podstavec sochy sv. Prokopa	1. pol. 19. stol.	při cestě do Lanškrouna	UPČ III. s. 328, CIB s. 207
ČESKÁ TŘEBOVÁ, SKUHROV	ČT	Hlavní oltář s obrazem sv. Jana Nepomuckého a se sochami sv. Vojtěcha a Prokopa, od řezbáře J. Pirkla z Ústí nad Orlicí	1841	kostel sv. Jana Nepomuckého	MonumNet, UPČ III. s. 328, CIB s. 206

ČESKÉ HEŘMANICE	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého			ousti.rajce.idnes.cz
ČESKÉ LIBCHAVY	UO	Kostel sv. Víta	2. pol. 14. stol., oprava 1780		MonumNet; www.ceskelibchavy.cz; UPČ I. s. 209, MUSIL II. s. 9
ČESKÉ LIBCHAVY	UO	Obraz sv. Víta, zničen	2. pol. 18. stol.	v kostele sv. Víta, za hlavním oltářem	MonumNet; UPČ I. s. 209, CIB s. 76
ČESKÉ LIBCHAVY	UO	Obraz sv. Josefa, na zadní starně presbytáře olejové obrazy sv. Cyrila a Metoděje od J. Umlaufa		v kostele sv. Víta	CIB s. 76
ČESKÉ LIBCHAVY	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1765	proti čp. 65	MonumNet; www.ceskelibchavy.cz; UPČ I. s. 209, CIB s. 77, MUSIL II. s. 10
ČESKÉ PETROVICE	ŽA	Socha sv. Josefa		v kostele sv. Petra a Pavla (1732-1734)	MonumNet, UPČ III. s. 48
ČESKÉ PETROVICE	ŽA	Apoteóza sv. Jana Nepomuckého, U. Umlauf	1893	v kostele sv. Petra a Pavla u bočního oltáře v nástavci	UPČ III. s. 48
ČESKÉ PETROVICE	ŽA	Sousoší Kalvárie s bočními sochami P. Marie a sv. Jana Nepomuckého	1888	před kostelem	MonumNet, UPČ III. s. 48
DAMNÍKOV	LA	Sloup se sochou s. Prokopa	1710	naproti kostelu sv. Jana Křitele	MonumNet; UPČ I. s. 243, MAX-NEJ s. 29, CIB s. 82, MUSIL II. s. 11, NEJ-ZAHR s. 60
DAMNÍKOV	LA	Sloup sv. Jana Nepomuckého, existuje pouze podstavec pohozený za zdi hřbitova	1713		UPČ I. s. 243, MAX-NEJ s. 28, CIB s. 83, NEJ-ZAHR s. 58-59
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1826	u čp. 78	MonumNet; UPČ I. s. 262, CIB s. 83
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	UO	Socha sv. Prokopa, na soklu reliéf sv. Jana Nepomuckého	1864	u čp. 142	MonumNet; UPČ I. s. 262, CIB s. 83, MUSIL I. s. 15
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	UO	Zvon 45 cm vysoký, průměr 60 cm, na plášti reliéf sv. Prokopa	1753	kostel sv. Prokopa	UPČ I. s. 262, CIB s. 83
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	UO	hřbitovní kaple sv. Josefa		hřbitovní kaple sv. Josefa na návrší (1898)	vlastní průzkum
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	UO	Kostel sv. Prokopa	1905-1906		CIB s. 83
DOBŘÍKOV	VM	Socha sv. Víta, sv. Václava, sv. Jana		v kostele Církve československé husitské z Velké Kopaně	MonumNet; UPČ I. s. 278

DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Boční oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazy od J. Umlaufa, dále sochy sv. Vít a sv. Václava	1770	v kostele sv. Jiří (1687-1690)	MonumNet; UPČ I. s. 293, CIB s. 39
DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Zvon sv. Jana a Pavla, za války rekvírován	1595	v kostele sv. Jiří	CIB s. 41
DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Kalich s reliéfem sv. Jana		hřbitovní kaple sv. Barbory (1735-1742)	UPČ I. s. 293, CIB s. 42
DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1771	před školou	MonumNet; UPČ I. s. 293, CIB s. 44, MUSIL II. s. 13
DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Socha sv. Václava			ousti.rajce.idnes.cz
DOLNÍ ČERMNÁ	LA	Na podstavci pilíře se sousoším Nejsvětější Trojice reliéf sv. Jana Nepomuckého	1886	u čp. 201	MAX-NEJ s. 32, NEJ-ZAHR s. 62
DOLNÍ ČERMNÁ, JAKUBOVICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	2. pol. 18. stol.		UPČ I. s. 567, CIB s. 114
DOLNÍ DOBROUČ	UO	Hřbitovní kaple sv. Josefa			MonumNet, CIB s. 84, MUSIL II. s. 14
DOLNÍ DOBROUČ	UO	Oltářní obrazy smrti sv. Josefa, J. Umlauf	1881	v kapli sv. Josefa	MonumNet; UPČ I. s. 293-294
DOLNÍ DOBROUČ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1. pol. 19. stol.	u školy	UPČ I. s. 293-294
DOLNÍ DOBROUČ	UO	Socha sv. Václava		u potokoa	ousti.rajce.idnes.cz
DOLNÍ DOBROUČ	UO	Socha sv. Josefa		u silnice	ousti.rajce.idnes.cz
DOLNÍ DOBROUČ, HORNÍ DOBROUČ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1800	před čp. 156	MonumNet; UPČ I. s. 404-405, CIB s. 98, MUSIL II. s. 15
DOLNÍ DOBROUČ, HORNÍ DOBROUČ	UO	Terasa se souborem soch, je zde i sv. Josef, postaveno Matyášem Heissigem z Lanškroun	1730/1736	při silnici u rybníka	MonumNet; UPČ I. s. 404-405, CIB s. 98, MUSIL II. s. 15, MAX-NEJ s. 139-44, NEJ-ZAHR s. 90-98
DOLNÍ DOBROUČ, LANŠPERK	UO	Socha sv. Václava	1749	při silnici pod hradem nedaleko mostu	UPČ II. s. 207, CIB s. 175, MUSIL II. s. 16
DOLNÍ MORAVA, HORNÍ MORAVA	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého	1777	za vsí směrem k Malé Moravě	MUSIL II. s. 17
HELVÍKOVICE	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1717		UPČ I. s. 373
HNÁTNICE	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1730/1732	u kostela	UPČ I. s. 388, MUSIL II. s. 17
HNÁTNICE	UO	Zvon s obrazem sv. Václava, za války rekvírován	1770	v kostele sv. Petra a Pavla	MonumNet, CIB s. 95
HNÁTNICE	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1732	vedle školy	CIB s. 95-96, MAX-NEJ s. 38, NEJ-ZAHR s. 72
HORNÍ HEŘMANICE	LA	Oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazem	poč. 18. stol.	v kostele sv. Jiří (1706-1712)	MonumNet; UPČ I. s. 406, CIB s. 104

		sv. Jana Nepomuckého			
HORNÍ HEŘMANICE	LA	Socha sv. Václava		oltář sv. Rodiny v kostele sv. Jiří	CIB s. 104
HORNÍ HEŘMANICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1760	u fary	MonumNet, CIB s. 111, MUSIL II. s. 18
HORNÍ HEŘMANICE, CHUDOBA	LA	Na podstavci pilíře se sousoším Nejsvětější Trojice figura sv. Josefa s Ježíškem	19. století	u silnice u čp. 91	MAX-NEJ s. 47, NEJ-ZAHR s. 100
HRUŠOVÁ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava v nikách		kostel Nejsvětější Trojice (1839)	MonumNet; UPČ I. s. 475
CHOCEŇ	VM	Plochy dřevěný strop s obrazem sv. Víta, pravděpodobně již neexistuje		kostel Nejsvětější Trojice	WIRTH s. 27
CHOCEŇ	VM	Oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazem sv. Jana Nepomuckého - Almužníka, v nástavi reliéf svržení sv. Jana z mostu	1731	v kostele sv. Františka Serafinského, Leninova	MonumNet; UPČ I. s. 508-509, WIRTH s. 29
CHOCEŇ	VM	Oltář sv. Josefa	2. pol. 18. stol.	v kostele sv. Františka Serafinského	UPČ I. s. 508-509, WIRTH s. 29
CHOCEŇ	VM	Zvon s reliéfem sv. Jana Nepomuckého	konec 18. stol.	v kostele sv. Františka Serafinského	WIRTH s. 30
CHOCEŇ	VM	Zvon s reliéfem sv. Josefa	1739	v kostele sv. Františka Serafinského	WIRTH s. 30
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Ludmily	1. pol. 18. stol.	v kostele sv. Františka Serafinského	UPČ I. s. 508-509
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého		Pardubická	MonumNet
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého, vliv Pacáků		před zámkem	MUSIL I. s. 22
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého, z okruhu J. Pacáka	1733	vedle kostela sv. Františka Serafinského (1729-1733)	UPČ I. s. 508-509, WIRTH s. 32
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Václava, postaveno ke svatováclavskému miléniu, signováno J. Rejl	1929	u farní zahrady	UPČ I. s. 508-509
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Václava		v bývalém zámeckém parku, nyní Stromovce	B. Strnad, Kronika, 1991
CHOCEŇ	VM	Socha sv. Prokopa, r. 1860 nahrazeno novou	1775		UPČ I. s. 508-509, WIRTH s. 33

CHOCEŇ	VM	Mariánský sloup se sochami sv. Ludmily a sv. Václava, sv. Ludmila přidána až v roce 1905, J. Rejl	1760		náměstí	MonumNet, UPČ I. s. 508-509, WIRTH s. 32, MUSIL I. s. 21, MAX-NEJ s. 51-53, NEJ-ZAHR s. 116-131
CHOCEŇ, HEMŽE	VM	Nástěnná malba sv. Jana Nepomuckého a oltář se sochami sv. Víta a sv. Václava, v přízemí márnice, Pacákův okruh	1. pol. 19. stol.		v kostele Nanebevzetí Panny Marie (1683)	MonumNet; UPČ I. s. 373
JABLONNÉ NAD ORLICÍ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1729		nám. Čes. Bratří	MonumNet, MUSIL I. s. 26
JABLONNÉ NAD ORLICÍ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého na mostě	1840			MonumNet
JAMNÉ NAD ORLICÍ	UO	socha sv. Jana Nepomuckého	1872			ousti.rajce.idnes.cz
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ	ŽA	Oltář sv. Jana Nepomuckého, dále řezba sv. Jana Nepomuckého, který ukazuje zázračný jazyk Madoně	20./30. léta 18. století		kostel Nejsvětější Trojice, náves	MonumNet; UPČ II. s. 62-63
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ	ŽA	U paty sloupu se sochou Panny Marie stojí vlevo socha sv. Jana Nepomuckého	1721		u mostu přes Orlici	MAX-NEJ s. 61-62
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého			na mostě přes řeku Orlici	UPČ II. s. 62-63
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ	ŽA	Sloup se sochou Panny Marie (Nanebevzaté), na podstavci paty sloupu stojí zleva sv. Josef	1780		v místní části Lhotka u čp. 11	MAX-NEJ s. 64, NEJ-ZAHR s. 228-229
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ, ČIHÁK	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	poč. 19. stol.		při silnici	UPČ I. s. 232
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	KR	Socha sv. Josefa	1740		kaple sv. Anny, tyrolský oltář	UPČ II. s. 131-133
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	KR	Reliéf sv. Jana Nepomuckého ukazující Madoně neporušený jazyk	1700		nárožní kaple archandla Michaela	UPČ II. s. 131-133
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	KR	Oltář sv. patronů českých se sochami sv. Jana Nepomuckého a sv. Vojtěcha	oltář 1700, sv. Vojtěch 1730			
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	KR	Obraz sv. Jana Nepomuckého			kaplička u hřbitova	B. Strnad, Kronika, 1991
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	KR	Socha sv. Josefa	1893		pod Malýn náměstím	B. Strnad, Kronika, 1991
KRÁLÍKY	KR	Zvon sv. Vojtěch	1947		kostel archanděla Michaela, Velké náměstí (1600)	MonumNet; B. Strnad, Průvodce, 1991
KRÁLÍKY	KR	Oltář se sochami sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého, K. Scharf	1768		kostel archanděla Michaela	UPČ II. s. 131-133

KRÁLÍKY	KR	Obraz sv. Jana Nepomuckého, hrubě přemalováno E. Weisserem v 19. století		kostel archanděla Michaela	UPČ II. s. 131-133
KRÁLÍKY	KR	Most u sv. Jana Nepomuckého (Johannesbrücke)	1816	ulice Opletalova	
KRÁLÍKY	KR	Dvě sochy sv. Jana Nepomuckého	18. století	na mostě před kostelem	MUSIL I. s. 27
KRÁLÍKY	KR	Socha archanděla Michaela, na pilíři dole reliéfy sv. Václava (vpředu), sv. Jana Nepomuckého (po stranách)		v aleji na křížovatce poutní cesty Panny Marie Bolestné vedoucí na Hedeč	MonumNet; B. Strnad, Kronika, 1991, NEJ-ZAHR s. 236-237
KRÁLÍKY	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého	vrcholné baroko	ulice Hluboká, před kostelem	MonumNet; B. Strnad, Kronika, 1991
KRÁLÍKY	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého		barokní kaplička, Malé náměstí	B. Strnad, Kronika, 1991; UPČ II. s. 131-133
KRÁLÍKY	KR	Sloup se sochou P. Marie, vpředu na podstavci reliéf se sv. Josefem (vpravo)	1713-1714	Malé náměstí, u čp. 303	MonumNet, MAX-NEJ s. 65
KRÁLÍKY	KR	Kaple sv. Jana Nepomuckého	1777	Malé Náměstí	
KRÁLÍKY	KR	Sloup se sochou sv. Josefa	1893	Josefské náměstí	UPČ II. s. 131-133, MAX-NEJ s. 66, NEJ-ZAHR s. 232-233
KRÁLÍKY, DOLNÍ BOŘÍKOVICE	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého		v zahradě čp. 175	MonumNet; B. Strnad, Kronika, 1991, MUSIL I. s. 30
KRÁLÍKY, DOLNÍ BOŘÍKOVICE	KR	Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, vpředun a podstavci reliéf sv. Josefa s Ježíškem	1800	při čp. 36	MonumNet, MUSIL I. s. 30
KRÁLÍKY, DOLNÍ BOŘÍKOVICE	KR	Soška sv. Jana Nepomuckého, dřevěná a značně poškozená	poč. 18. stol.	kaplička, u silnice	B. Strnad, Kronika, 1991; UPČ I. s. 292
KRÁLÍKY, DOLNÍ BOŘÍKOVICE	KR	Socha sv. Anny, vpředu reliéf sv. Václava	1866	u cesty	B. Strnad, Kronika, 1991
KUNVALD	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1716	při čp. 137	MonumNet, MUSIL II. s. 23
KUNVALD	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1904	u léčivého pramene	ousti.rajce.idnes.cz
LANŠKROUN	LA	Boží muka, v nichž socha sv. Josefa	1804	při silnici k Ostrovu	CIB s. 172
LANŠKROUN	LA	Na oltáři sv. Josefa obraz sv. Josefa		kostel sv. Máří Magdalény, ulice 5. května	MonumNet, CIB s. 153-154
LANŠKROUN	LA	Kostel sv. Václava (1350)		náměstí Aloise Jiráska	MonumNet, CIB s. 119, MUSIL I. s. 31
LANŠKROUN	LA	Hlavní oltář s obrazem sv. Václava, J. Kastner, J. Dallinger	1781	kostel sv. Václava, náměstí Aloise Jiráska	MonumNet; UPČ II. s. 205-207, CIB s. 120-122

LANŠKROUN	LA	Konsoly se sochami sv. Jana Nepomuckého a Floriána		oltář sv. Antonína, v kostele sv. Václava	CIB s. 123
LANŠKROUN	LA	Obraz sv. Jana Nepomuckého v severní lodi, 100x115 cm	pol. 18. stol.	kostel sv. Václava, náměstí Aloise Jiráska	CIB s. 126
LANŠKROUN	LA	Kalich, na noze reliéf sv. Jana Nepomuckého, košík s medailony - mezi nimi i sv. Josef	poč. 18. stol.	v kostele sv. Václava	CIB s. 126
LANŠKROUN	LA	Ciborium, košík s reliéfy - mezi nimi i sv. Václav	1680	v kostele sv. Václava	CIB s. 126
LANŠKROUN	LA	Sochy sv. Jan Nepomucký, sv. Jan Sarkander	1714, 1722	náměstí Aloise Jiráska, v nádvoří muzea	MonumNet; UPČ II. s. 205-207, CIB s. 169, MUSIL I. s. 33
LANŠKROUN	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1772	při silnici k Jablonnému	UPČ II. s. 205-207, CIB s. 172
LANŠKROUN	LA	Sloup se sochou Nejsvětější Trojice, po stranách sv. Florián a sv. Jan Nepomucký	1720	ulice Dobrovského	MonumNet, CIB s. 169, MUSIL I. s. 33, MAX-NEJ s. 76-77, NEJ-ZAHR s. 270-275
LANŠKROUN	LA	Socha sv. Josefa		kostel sv. Anny (1700-1705), Dobrovského, v nice	MonumNet; UPČ II. s. 205-207, CIB s. 143
LANŠKROUN	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1827	u bočního oltáře, kostel sv. Anny	UPČ II. s. 205-207
LANŠKROUN	LA	Obraz sv. Josefa	1825	kostel sv. Anny	UPČ II. s. 205-207
LANŠKROUN	LA	Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého, dnes neexistuje	1710	u polní cesty nad lukovskou nivou	MAX-NEJ s. 92, NEJ-ZAHR s. 293
LETOHRAD	ŽA	Kostel sv. Václava	1680	Václavské náměstí	MonumNet; UPČ II. s. 224-225, MUSIL I. s. 36
LETOHRAD	ŽA	boční oltář sv. Jana Nepomuckého	1768	v kostele sv. Václava	UPČ II. 224-225
LETOHRAD	ŽA	Hlavní oltář se sochami sv. Vojtěcha a sv. Prokopa, oltářním obrazem Smrt sv. Václava, dále v nástavci obraz sv. Ludmily, autor Caspar Franz Sambach	obraz 1785	v kostele sv. Václava	MonumNet; Restaurátorská zpráva (2006); UPČ II. 224-225
LETOHRAD	ŽA	Kazatelna s malbou sv. Jana Nepomuckého jako almužníka	1734	v kostele sv. Václava	UPČ II. 224-225
LETOHRAD	ŽA	Kaple sv. Jana Nepomuckého	1734	Na kopečku	MonumNet, MUSIL I. s. 40
LETOHRAD	ŽA	Obraz sv. Ludmily, J. Umlauf	1868	v kapli sv. Jana Nepomuckého (1734)	MonumNet; UPČ II. 224-225
LETOHRAD	ŽA	Řezaná skupina Apoteózy sv. Jana Nepomuckého mezi anděly		oltář, v kapli sv. Jana Nepomuckého	UPČ II. 224-225

LETOHRAD, ORLICE	ŽA	Socha sv. Josefa		v kostele Nanebevzetí Panny Marie (1709-1711)	MonumNet; UPČ II. 540
LETOHRAD, ORLICE	ŽA	Obraz sv. Josefa, J. Umlauf	1885	boční oltář, v kostele	UPČ II. 540
LETOHRAD, KUNČICE	ŽA	Obraz sv. Václava, J. Umlauf	1855	kostel sv. Kateřiny	MonumNet; UPČ II. 224-225
LIBCHAVY, DOLNÍ LIBCHAVY	UO	Boční oltář sv. Vojtěcha		v kostele sv. Mikuláše (1803)	MonumNet; UPČ II. s. 300
LIBCHAVY, DOLNÍ LIBCHAVY	UO	Socha sv. Václava		naproti mostu	MonumNet
LIBCHAVY, DOLNÍ LIBCHAVY	UO	Sousoší sv. Jana Nepomuckého, sv. Vojtěcha a sv. Mikuláše	1733		MonumNet; UPČ II. s. 300, CIB s. 90, MUSIL II. s. 25
LIBCHAVY, HORNÍ LIBCHAVY	UO	Pilíř se sochou Panny Marie (Immaculata) se sochami Krista a sv. Jana Nepomuckého	1729		MAX-NEJ s. 49, NEJ- ZAHR s. 110-114
LIBCHAVY, HORNÍ LIBCHAVY	UO	Socha Panny Marie Immaculata, sv. Jan Nepomucký, sv. Metoděj	1731	při čp. 138, při silnici	MonumNet; UPČ II. s. 411, CIB s. 114
PROSTŘEDNÍ LIBCHAVY, HORNÍ LIBCHAVY	UO	Socha sv. Josefa	1757	zahrada u čp. 4	MonumNet; UPČ II. s. 411, CIB s. 185, MUSIL II. s. 26
LICHKOV	KR	Kostel sv. Josefa - dělníka			MonumNet
LICHKOV	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého	pol. 18. stol.	v kostele sv. Josefa - dělníka	MonumNet, UPČ II. s. 261
LICHKOV	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána	1733		UPČ II. s. 261
LÍŠNICE	ŽA	Obraz sv. Anežky České, J. Umlauf	1877	na kruchtě v kostele sv. Anny (1865-1868)	UPČ II. s. 268
LÍŠNICE	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1883		ousti.rajce.idnes.cz
LUKAVICE	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1. pol. 18. stol.	za potokem při cestě k Letohradu	UPČ II. s. 329
LUKAVICE	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1. pol. 19. stol.	v kapliče směrem k Žamberku	UPČ II. s. 329
LUKOVÁ	LA	Socha sv. Josefa a sv. Václava	1. pol. 18. stol.	v kostele sv. Markéty	UPČ II. s. 330, CIB s. 176
LUKOVÁ	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1810	nedaleko kostela	UPČ II. s. 330, CIB s. 176
LUKOVÁ	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1793		www.lanskroun.eu
LUKOVÁ	LA	Sousoší Nejsvětější Trojice, vpředu na podstavci reliéf se sv. Josefem s Ježíškem	1810	u železniční zastávky	www.lanskroun.eu, MAX-NEJ s. 110, NEJ-ZAHR s. 351
LUKOVÁ, KVĚTNÁ	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého			

MLADKOV	KR	Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, vpředu na podstavci reliéf se sv. Janem Nepomuckým	polovina 18. stol.	náměstí	MonumNet, MUSIL II. s. 28, MAX-NEJ s. 112-113, NEJ-ZAHR s. 363-366
MLADKOV	KR	Obrázek sv. Josefa		v obci u domu	ousti.rajce.idnes.cz
MLADKOV, PETROVIČKY	KR	Socha sv. Jana Nepomuckého	1760	u kapličky	UPČ III. s. 48, MUSIL II. s. 28
NEKOŘ	ŽA	Obraz sv. Jana Nepomuckého na bočním oltáři, J. Umlauf	1888-1890	v kostele sv. Mikuláše (1689)	MonumNet; UPČ II. s. 459
NEKOŘ	ŽA	Obraz sv. Jana Nepomuckého	konec 18. stol.	fara (1800)	UPČ II. s. 459
NEKOŘ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1724	při mostu přes Orlici	UPČ II. s. 459
NEKOŘ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého		naproti kostelu	MonumNet
NOVÉ HRADY	VM	Socha sv. Václava	18. století	v kostele sv. Jakuba Většího	WIRTH s. 17
NOVÉ HRADY	VM	Oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazem od Jana Andresa	1741	v kostele sv. Jakuba Většího	WIRTH s. 17
NOVÉ HRADY	VM	Zvon, na plášti reliéf se sv. Janem Nepomuckým	1797		WIRTH s. 19
NOVÉ HRADY	VM	Socha sv. Jana		zámecké prostranství	WIRTH s. 21
NOVÉ HRADY	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1727	u kostela	WIRTH s. 25
NOVÉ HRADY	VM	Na oltáři socha sv. Jana, na stěně obrazy: sv. Václav a sv. Vít		kaple v lese ze 17. století	WIRTH s. 26
ORLICKÉ PODHŮŘÍ, RVIŠTĚ	UO	Kříž s reliéfy sv. Jana Nepomuckého, sv. Václava	1860	v obci	UPČ III. s. 269
ORLICKÉ PODHŮŘÍ, ŘÍČKY	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1757		MonumNet, CIB s. 188, MUSIL III. s. 4
OSTROV	LA	Boční oltář sv. Jana Nepomuckého	2. pol. 18. stol.	kostel sv. Mikuláše (1773), náves	MonumNet; UPČ II. s. 561
ORLIČKY	ŽA	Obraz sv. Jana Nepomuckého, původní obraz poškozen přemalbou		kostel sv. Jana Nepomuckého (1775-1778)	UPČ II. s. 541, CIB s. 179
ORLIČKY	ŽA	Modrá korouhev s obrazy sv. Václava a Šebestiána	pol. 18. stol.	v kostele sv. Jana Nepomuckého	CIB s. 180
ORLIČKY	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1785		UPČ II. s. 541, CIB s. 181
ORLIČKY	ŽA	Kalvárie s reliéfem sv. Jana Nepomuckého	1834		ousti.rajce.idnes.cz
ORLIČKY	ŽA	Socha sv. Václava	1839		ousti.rajce.idnes.cz
ORLIČKY	ŽA	Kostel sv. Jana Nepomuckého	1775-1778		
PASTVINY	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1818		ousti.rajce.idnes.cz
PÍSEČNÁ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1717		UPČ III. s. 50

PŘÍVRAT	ČT	Kaple sv. Jana Nepomuckého			CIB s. 186
PLCHOVICE	VM	Obraz sv. Václava, J. Neumann	1914	kaplička	UPČ III. s. 78
RADHOŠŤ	VM	Obraz - v barokovém sále Jan Nepomucký před Václavem IV.	pol. 18. stol.	na faře	WIRTH s. 176
RUDOLTICE	LA	Socha sv. Josefa		kostel sv. Petra a Pavla (1807)	MonumNet, CIB s. 191
RUDOLTICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1737	v obci při silnici	UPČ III. s. 264, CIB s. 196-197
RUDOLTICE	LA	Sousoší s reliéfem sv. Josefa		ve hřbitovní zdi	vlastní průzkum
RYBNÍK	ČT	Pilíř se sochou sv. Jana Nepomuckého, na pilíři reliéf s jazykem sv. Jana Nepomuckého	19. století	v obci u mostu přes Třebovku	MAX-NEJ s. 122, NEJ-ZAHR s. 479
RYBNÍK	ČT	Pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice, na římse stojí vlevo socha sv. Jana Nepomuckého, vpravo sv. Václava, na pilíři reliéf se sv. Josefem	1875	v obci u čp. 67	CIB s. 203, MAX-NEJ s. 121, NEJ-ZAHR s. 477-479
ŘEPNÍKY	VM	Zvon, na plášti na východ reliéf sv. Jana		kostel sv. Vavřince	WIRTH s. 189
ŘETOVÁ	UO	Zvon Václav	1556	kostel sv. Máří Magdalény	MonumNet, CIB s. 187
ŘETOVÁ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1792		MonumNet, CIB s. 188
ŘETŮVKA	UO	Kaple sv. Václava	1796		UPČ III. s. 283, CIB s. 188
SÁZAVA	LA	Kaple sv. Prokopa	1858		www.obec-sazava.cz, UPČ III. s. 294, CIB s. 204
SÁZAVA	LA	Sv. Jan Nepomucký, obraz na plátně, 130x88 cm	poč. 19. stol.		CIB s. 206
SÁZAVA	LA	Sloup se sousoším Piety, dřívě polychromován a nacházel se zde obraz sv. Jana Nepomuckého	1681	při kapli	MonumNet, www.obec-sazava.cz, CIB s. 206, MUSIL I. s. 34, MAX-NEJ s. 123, NEJ-ZAHR s. 486-487
SEMANÍN	ČT	Sousoší Nejsvětější Trojice, na podstavci vlevo sv. Josef s Ježíškem, vpravo sv. Václav	1895	naproti čp. 99	MonumNet, MAX-NEJ s. 126, NEJ-ZAHR s. 490-491
SEMANÍN	ČT	Sousoší Nejsvětější Trojice, vlevo na podstavci reliéf sv. Josefa s Ježíškem, Jansa z České Třebové	1883	před severní branou hřbitova u kostela sv. Bartoloměje	MonumNet, MAX-NEJ s. 124-125, NEJ-ZAHR s. 488-490
SKOŘENICE	VM	Socha sv. Josefa		kostel sv. Máří Magdalény (1865-1866)	UPČ III. s. 326, WIRTH s. 190
SKOŘENICE	VM	Obraz sv. Josefa	1698	v kostele sv. Máří Magdalény	WIRTH s. 190

SKOŘENICE	VM	sanktusník, na plášti reliéf sv. Vojtěcha, sv. Jana Nepomuckého	1717	v kostele sv. Máří Magdalény	WIRTH s. 192
SLATINA	VM	Hlavní oltář se sochami sv. Cyrila a Metoděje		kostel sv. Petra a Pavla	MonumNet, UPČ III. s. 342
SLATINA	VM	Zvon, na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého	1814	kostel sv. Petra a Pavla	WIRTH s. 213
SLATINA	VM	Sanktusník, reliéf sv. Václava na plášti	1760	kostel sv. Petra a Pavla	WIRTH s. 213
SOBKOVICE	ŽA	Socha sv. Prokopa			MonumNet
SOBKOVICE	ŽA	Kostel sv. Prokopa	1774		UPČ III. s. 384
SOPOTNICE	UO	Kostel sv. Zikmunda			MonumNet, MUSIL III. s. 11
SOPOTNICE	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1780	při rozcestí k faře	UPČ III. s. 390, MAX-NEJ s. 130, NEJ-ZAHR s. 520-521
SRUBY	VM	Zvon, na plášti v medailonu reliéf sv. Václava v brnění	1795	kostel Nanebevstoupení Páně (1877-1878)	UPČ III. s. 396, WIRTH s. 215
STUDENÉ	ŽA	Socha sv. Alžběty a Kosmy	poč. 19. stol.		UPČ III. s. 459
SUDISLAV	UO	Socha sv. Václava	1856		ousti.rajce.idnes.cz
SUDSLAVA	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého		před farou	UPČ III. s. 462
SUDSLAVA	VM	Socha sv. Víta a Vojtěcha		hlavní oltář, kostel Proměnění Páně (1772)	MonumNet, UPČ III. s. 462
SUDSLAVA	VM	Obraz sv. Jana Nepomuckého	19. století	na severní oratoři v kostele Proměnění Páně	UPČ III. s. 462
SVATÝ JIŘÍ	VM	Socha sv. Víta a Václava		na oltáři v kostele sv. Jiří (1757)	MonumNet, UPČ III. s. 478, WIRTH s. 58
SVATÝ JIŘÍ	VM	Socha sv. Josefa s Ježíškem	poč. 16. stol.	v kostele sv. Jiří	UPČ III. s. 478, WIRTH s. 58
SVATÝ JIŘÍ	VM	Boční oltář sv. Jana Nepomuckého		v kostele sv. Jiří	UPČ III. s. 478
SVATÝ JIŘÍ	VM	Zvon s reliéfem sv. Jana Nepomuckého	1730	v kostele sv. Jiří	WIRTH s. 59
SVATÝ JIŘÍ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1852	při cestě k rybníku	UPČ III. s. 478, MUSIL II. s. 30
SVATÝ JIŘÍ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého		při hřbitově	MonumNet
ŠEDIVEC	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1754	na rozcestí k Vamberku	UPČ III. s. 497
TATENICE	LA	Fresky s výjevy ze života sv. Jana Nepomuckého, P. Marie a sv. Jana Křtitele, J. T. Supper	1763-1765	kostel sv. Jana Křtitele (1715-1723)	MonumNet, UPČ IV. s. 28-31
TATENICE	LA	Boční oltář sv. Jana Nepomuckého se sochou sv. Jana Nepomuckého	20. léta 18. stol.	kostel sv. Jana Křtitele	UPČ IV. s. 28-31
TATENICE	LA	V nikách oltáře Snímání z kříže socha a sv. Josefa		kostel sv. Jana Křtitele	UPČ IV. s. 28-31

TATENICE	LA	Obraz sv. Václava	1750	v sakristii kostela sv. Jana Křtitele	UPČ IV. s. 28-31
TATENICE	LA	Socha sv. Josefa s Ježíškem	2. pol. 18. stol.	fara	UPČ IV. s. 28-31
TATENICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého, reliéf svržení světce do Vltavy, Michal Meixner	1801	u zámku	UPČ IV. s. 28-31
TATENICE	LA	Soubor soch - Sv. Jan Nepomucký, sv. Florián, sv. Roch		mezi kostelem a zámkem	MonumNet
TĚCHONÍN	ŽA	Kostel sv. Jana Nepomuckého	1830		UPČ IV. s. 34
TĚCHONÍN	ŽA	Sloup se sochou Panny Marie, vpředu na podstavci reliéf s figurou sv. Jana Nepomuckého	1734	v obci u čp. 19	MAX-NEJ s. 131, NEJ-ZAHR s. 543-544
TĚCHONÍN, CELNÉ	ŽA	Obraz sv. Jana Nepomuckého		kaple Růžencové P. Marie	UPČ I. s. 160
TĚCHONÍN, CELNÉ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1. pol. 18. stol.	u kaple	UPČ I. s. 160
TĚCHONÍN, CELNÉ	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1744	u mlýna	UPČ I. s. 160
TISOVÁ	VM	Kostel sv. Vojtěcha	1754		MonumNet, WIRTH s. 219, MUSIL III. s. 16
TISOVÁ	VM	Hlavní oltář sv. Vojtěcha		kostel sv. Vojtěcha (1754-1755)	MonumNetUPČ IV. s. 65
TISOVÁ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1806		UPČ IV. s. 65, WIRTH s. 219
TISOVÁ	VM	Zvon, na plášti reliéf sv. Vojtěcha	1754	kostel sv. Vojtěcha	WIRTH s. 219
TISOVÁ	VM	Zvon, na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého	konec 18. stol.	kostel sv. Vojtěcha	WIRTH s. 219
TŘEBOVICE	ČT	Hlavní oltář se sochou sv. Jana Nepomuckého	2. pol. 18. stol.	kostel sv. Jiří (1834-1835), náves	MonumNet, UPČ IV. s. 105, CIB s. 208
ÚJEZD U CHOČNĚ	VM	Kostel sv. Víta mučedníka, vyhořel se zvony sv. Víta, Václava a Vojtěch			WIRTH s. 222
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Oltář sv. Jana Nepomuckého		kostel Nanebevzetí P. Marie, Kostelní (1770)	MonumNet, UPČ IV. s. 152-155, CIB s. 223
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Josefa		v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 219
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Obraz sv. Jana Nepomuckého	1830	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 220
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Ludmily a sv. Hedviky u oltáře sv. Anny	konec 18. stol.	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 223

ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Kalich, v kartuši smaltované destičky s obrazy - je zde i Jan Nepomucký	1782	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 227
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Kalich, na něm medailon se sv. Josefem	pol. 18. stol.	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 228
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého, dřevo		v Městském muzeu Ústí nad Orlicí	vlastní průzkum
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Pacifikál mosazný, zlacený, zdoben medailony s podobami sv. Václava, Ludmily, Jana Nepomuckého a sv. Víta	1. pol. 19. stol.	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 230
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Zvon Václav	1536	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 232
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Šturmováček, na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého	1730	v kostele Nanebevzetí P. Marie	CIB s. 232
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Josefa	pol. 19. stol.	proti hřbitovnímu vchodu	CIB s. 233
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Pilř se světeckým motivem		Wolkerovo údolí	vlastní průzkum
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého		u kostela	vlastní průzkum
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1663	Masarykovo náměstí	CIB s. 240, MUSIL I. s. 11
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	UO	Socha sv. Václava	1762	M. R. Štefánika	MonumNe, UPČ IV. s. 152-155, CIB s. 240-241, MUSIL I. s. 13
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, HYLVÁTY	UO	Socha sv. Josefa	1. pol. 18. stol.	v kostele sv. Anny, Třebovská	MonumNet, UPČ IV. s. 152-155, CIB s. 259
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, OLDŘICHOVICE	UO	Socha sv. Václava	1. pol. 19. stol.	parcela č. 624/1	UPČ IV. s. 517, CIB s. 178
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, OLDŘICHOVICE	UO	Pilř se sousoším Nejsvětější Trojice a Korunování Panny Marie, vpředu reliéfy s figurami sv. Kateřiny a sv. Jana Nepomuckého	1866	v zahradě domu Na Tiché Orlici čp. 4	MAX-NEJ s. 114, NEJ-ZAHR s. 559-560
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, ČERNOVÍR	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého	1749	při silnici k Ústí nad Orlicí	MonumNet; UPČ I. s. 188, CIB s. 45, MUSIL I. s. 15
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, KNAPOVEC	UO	Socha sv. Václava	konec 18. stol.	kostel sv. Petra a Pavla (1832-1834)	MonumNet; UPČ II. s. 73
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, KNAPOVEC	UO	Socha sv. Jana Nepomuckého, reliéf z povědi	1821	blízko kostela	MonumNet, CIB s. 117, MUSIL II. s. 21
VELKÁ MORAVA	KR	socha sv. Jana Nepomuckého		směrem k Malé Moravě	MonumNet

VELKÁ MORAVA	KR	Sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Jiří, sv. Prokopa, Archanděla Michaela			na zídce před kostelem	MonumNet
VELKÁ SKROVNICE	UO	Socha sv. Václava	1878			ousti.rajce.idnes.cz
VRACLAV	VM	Socha sv. Prokopa a sv. Vojtěcha	18. stol.		kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící	MonumNet, UPČ IV. s. 264-266, WIRTH s. 233
VRACLAV	VM	Postranní oltář sv. Václava, přenešen ze zrušeného kostela sv. Václava, 1786 odstraněn			kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící	WIRTH s. 233
VRACLAV	VM	Zvon, reliéf sv. Václava	1719		kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící	WIRTH s. 234
VRACLAV	VM	Nový zvon, původně měl nápis týkající se osoby sv. Václava (1743)			kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící	WIRTH s. 236
VRACLAV	VM	Kostel sv. Václava, dnes pouze fragmenty				MonumNet, WIRTH s. 236, MUSIL III. s. 19
VRACLAV	VM	Oltář sv. Mikuláše se sochami - sv. Jan Nepomucký	1738		kostel sv. Mikuláše (1724-1726)	UPČ IV. s. 264-266, WIRTH s. 239
VRACLAV	VM	Kříž, na podstavci ve výklenku reliéf sv. Jana	1818		na návsi	WIRTH s. 240
VRAČOVICE	VM	Boční oltář sv. Josefa s obrazem sv. Josefa se sochami sv. Václava a sv. Ludmily	17. stol.		kostel sv. Jana Křtitele	MonumNet, UPČ IV. s. 266-267, WIRTH s. 229
VRAČOVICE	VM	Obraz sv. Jana Nepomuckého	18. stol.		kostel sv. Jana Křtitele	WIRTH s. 229
VRAČOVICE	VM	Zvon, na plášti reliéf sv. Jana			kostel sv. Jana Křtitele	WIRTH s. 229-230
VÝPRACHTICE	LA	Kalich, na noze tři medailony s obrazy sv. Václava, Víta a Ludmily, dále medailony na košíku s obrazy sv. Jana Nepomuckého, Blažeje a Vojtěcha	konec 18. stol.		kostel Proměnění Páně (1815-1817)	MonumNet, UPČ IV. s. 291, CIB s. 262
VÝPRACHTICE	LA	Monstrance s tepanými obrazy mezi nimiž sv. Prokopa, později přidán obraz sv. Jana	kolem 1700			CIB s. 263
VÝPRACHTICE	LA	Socha sv. Josefa	1881			ousti.rajce.idnes.cz
VÝPRACHTICE	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1793		při silnici k Heřmanicím	MonumNet, UPČ IV. s. 291, CIB s. 265, MUSIL III. s. 20
VYSOKÉ MÝTO, CHOCEŇSKÉ PŘEDMĚSTÍ	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého				MonumNet

VYSOKÉ MÝTO, LITOMYŠLSKÉ PŘEDMĚSTÍ	VM	Socha sv. Josefa			MonumNet
VYSOKÉ MÝTO	VM	Novorenesanční štít zdobený postavami sv. Václava, sv. Vojtěcha, B. Vlček		kostel Nejsvětější Trojice, Jungmanova	MonumNet, UPČ IV. s. 297-303
VYSOKÉ MÝTO	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1736	u kostela Nejsvětější Trojice	UPČ IV. s. 297-303, MUSIL I. s. 47
VYSOKÉ MÝTO	VM	Oltář sv. Josefa, dílna B. Kafky z Červeného Kostelce	1940	kostel sv. Vavřince, náměstí Otakara Vaňorného	MonumNet, UPČ IV. s. 297-303
VYSOKÉ MÝTO	VM	Fragment - je zde i sv. Josef		v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 109
VYSOKÉ MÝTO	VM	Socha sv. Jana po stranách oltáře sv. Kříže	18. století	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 133
VYSOKÉ MÝTO	VM	cínová křitelnice, na plášti vyobrazen i Prokop, sv. Vojtěch, Methoděj, Cyrill a Josef	1499	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 135
VYSOKÉ MÝTO	VM	Zvon Vavřinec - na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého, Prokopa, Václava, Vojtěcha, Josefa, autor Ondřej Ptáček z Kutné Hory	slit 1501, znovu přelit 1752	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 136-137
VYSOKÉ MÝTO	VM	Zvon Ludmila, na plášti reliéf sv. Ludmily	1689	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 139-140
VYSOKÉ MÝTO	VM	Zvon Josef		v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 140
VYSOKÉ MÝTO	VM	Menší zvonek, na plášti reliéf křucifixu a sv. Václava	1799	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 140
VYSOKÉ MÝTO	VM	Obraz N. Trojice s klečícími postavami sv. Václava, Vojtěcha, P. Marie a Vavřince, nyní v městském muzeu	1745	hlavní oltář, v kostele Nejsvětější Trojice (1543)	UPČ IV. s. 297-303, WIRTH s. 143
VYSOKÉ MÝTO	VM	Oltář s obrazem sv. Jana Nepomuckého		v kostele Nejsvětější Trojice	WIRTH s. 144
VYSOKÉ MÝTO	VM	Sanktusník, na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého, přelit 1782	1736	v kostele sv. Vavřince	WIRTH s. 140
VYSOKÉ MÝTO	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1726/1730	Jungmanovy sady	MonumNet, WIRTH s. 160
VYSOKÉ MÝTO	VM	Sloup se sochou Panny Marie, na podstavci vpravo socha sv. Jana Nepomuckého, vlevo socha sv. Josefa, Adam Štůna	1714	náměstí Přemysla Otakara II.	MonumNet, UPČ IV. s. 297-303, WIRTH s. 160, MAX-NEJ s. 141- 148
VYSOKÉ MÝTO	VM	Brokátová kasule - je zde plačící sv. Jan	15. a 16. stol.	městské muzeum	WIRTH s.149-151
VYSOKÉ MÝTO	VM	Kalich, je zde reliéf se sv. Vojtěchem	2. pol. 17. stol.	městské muzeum	WIRTH s. 152

VYSOKÉ MÝTO	VM	Kalich, s vytepanými reliéfy sv. Václava, Vojtěcha a Ludmily	konec 17. stol.	městské muzeum	WIRTH s. 152
VYSOKÉ MÝTO	VM	Kalich, v medailonu sv. Václav	konec 18. stol.	městské muzeum	WIRTH s. 152
VYSOKÉ MÝTO	VM	Obraz sv. Josefa ve skříni s pěkně řezaným akantovým rámem	pol. 18. stol.	městské muzeum	WIRTH s. 140 a 158
VYSOKÉ MÝTO	VM	Kostel sv. Jana Nepomuckého se sochou	socha 1736	u Vísnerova mlýna	UPČ IV. s. 297-303, WIRTH s. 161
VYSOKÉ MÝTO, KNÍŘOV	VM	Socha sv. Josefa, sv. Jana Nepomuckého	18. stol.	kostel Zvěstování Panny Marie	MonumNet; UPČ II. s. 75
VYSOKÉ MÝTO, KNÍŘOV	VM	Obraz sv. Jana Nepomuckého	1750	v severní oratoři, kostel Zvěstování Panny Marie	UPČ II. s. 75
VYSOKÉ MÝTO, KNÍŘOV	VM	Obraz sv. Václava s Radslavem Zlickým	18. stol.	v jižní oratoři, kostel Zvěstování Panny Marie	UPČ II. s. 75
VYSOKÉ MÝTO, KNÍŘOV	VM	Socha sv. Josefa	1738		UPČ II. s. 75, MUSIL II. s. 24
VYSOKÉ MÝTO, LHŮTA	VM	Sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého	poč. 19. stol.	u studánky pod Knířovem	UPČ II. s. 230
ZÁMRSK	VM	Zvon, na plášti reliéf sv. Jana Nepomuckého	1839	kostel sv. Martina biskupa (1782)	MonumNet, www.zamrsk.cz, WIRTH s. 243
ZÁMRSK	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého	1727	před kostelem	UPČ IV. s. 337-338, WIRTH s. 245-246, MUSIL III. s. 24
ZÁMRSK	VM	Socha sv. Jana Nepomuckého, dílo V. I. Zaacha z Vysokého Mýta	30. léta 19. stol.	Gottlova hrobka, hrobka rodiny Zásadských z Gamsendorfu se schodištěm s kaplí sv. Floriána (1832)	MonumNet
ŽAMBERK	ŽA	Kostel sv. Václava	1706-1759	Kostelní	MonumNet, MUSIL I. s. 48
ŽAMBERK	ŽA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1770	Zámecká	MonumNet, MUSIL I. s. 49
ŽAMBERK	ŽA	Sousoší sv. Jana a Pavla	1759	Klostermanova, u čp. 1032	MonumNet, MUSIL I. s. 50
ŽAMBERK	ŽA	Socha sv. Václava			ousti.rajce.idnes.cz
ŽAMBERK	ŽA	Sloup se sochou P. Marie Immaculaty, na rozích podstavce sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého	1712	Masarykovo náměstí	MonumNet, MAX-NEJ s. 149-152, NEJ-ZAHR s. 582-587
ŽAMPACH	ŽA	Na bočním oltáři obraz sv. Josefa, Umlauf	17. století	zámecká kaple sv. Bartoloměje (1672-1701)	UPČ IV. s. 391
ŽAMPACH	ŽA	Socha sv. Josefa	19. století	zámecká zahrada	UPČ IV. s. 391
ŽICHLÍNEK	LA	Kasulový obraz sv. Jana Nepomuckého se sv. Janem	pol. 18. stol.	na kruchtě v kostele sv. Jana Křtitele (1718-25)	MonumNet, UPČ IV. s. 421, CIB s. 270

ŽICHLÍNEK	LA	Socha bl. Jana Sarkandra	pol. 18. stol.	oltář sv. Františka Xer. V kostele sv. Jana Křtitele	CIB s. 268
ŽICHLÍNEK	LA	Obraz Hostina svatého Václava	1750	fara, čp. 1	MonumNet, CIB s. 271
ŽICHLÍNEK	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Evangelisty	Nepomucký 1755	před kostelem	UPČ IV. s. 421, CIB s. 271, MUSIL III. s. 26
ŽICHLÍNEK	LA	Socha sv. Jana Nepomuckého	1824	jižní kraj obce	UPČ IV. s. 421

Poznámka: Růžově zabarvená pole značí nejasnosti se zařazením světce (sv. Jan versus sv. Jan Nepomucký).

Seznam zkratk:

- **SO** - správní oblast
- **LA** - Lanškroun
- **VM** - Vysoké Mýto
- **UO** - Ústí nad Orlicí
- **ŽA** - Žamberk
- **ČT** - Česká Třebová
- **KR** - Králíky

Seznam zkratk literatury (kompletní citace v seznamu použité literatury)

1. **UPČ I. - IV.** - POCHE, Emanuel. Umělecké památky Čech I. - IV.
2. **CIB** - CIBULKA, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském.
3. **WIRTH** - WIRTH, Zdeněk. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století. XVI., Politický okres Vysokomýtský.
4. **MUSIL I. - II.** - MUSIL, František - VOLÁK, Karel. Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí I. - II.
5. **MAX-NEJ** - MAXOVÁ, Ivana - NEJEDLÝ, Vratislav. Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí.
6. **NEJ-ZAHR** - NEJEDLÝ, Vratislav - ZAHRADNÍK, Pavel. Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji.
7. **B. Strnad, Kronika** - STRNAD, Bohumír. Kronika: Vznik kapliček a křížků.
8. **B. Strnad, Průvodce** - STRNAD, Bohumír. Průvodce: Den otevřených dveří památek dne 7. září 1991 v Králíkách.
9. **Restaurační zpráva** - Rentgenologický průzkum obrazu „Nanebevzetí Panny Marie“ od Petra Brandla, kostel sv. Vavřince

Internetové zdroje:

11. Česká Třebová [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2012-04-28]. Městská památková zóna. Dostupné z WWW: <ceska-trebova.cz >.
12. Město Lanškroun [online]. Aktualizováno 23. 8. 2011 [cit. 2011-04-28]. Památky a zajímavosti. Dostupné z WWW: <lanskroun.eu >.
13. České Libchavy [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2012-04-10]. Historie. Dostupné z WWW: <ceskelibchavy.cz >.
14. Červená Voda [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-01-28]. Památky. Dostupné z WWW: <cervenavoda.cz >.
15. Sázava [online]. Aktualizováno 2013 [cit. 2013-01-29]. Památky obce. Dostupné z WWW: <obec-sazava.cz >.
16. Zámrska [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2012-06-22]. Památky v obci. Dostupné z WWW: <zamrsk.cz >.
17. Ing. Jiří Jasan [online]. Aktualizováno 2012 [cit. 2012-06-22]. Skulptury. Dostupné z WWW: <ousti.rajce.idnes.cz >.

Příloha č. 2: Seznam kostelů a kaplí, vlastní tvorba

Seznam kostelů a kaplí v okrese Ústí nad Orlicí, jejichž inventář by bylo dobré prozkoumat. Vybavení těchto památek je zapsáno v seznamu Národního památkového ústavu v Pardubicích.	
ALBRECHTICE	Kostel sv. Anny
ANENSKÁ STUDÁNKA	Kaple Panny Marie Pomocné, Kostel sv. Vavřince
ANENSKÁ STUDÁNKA, HELVÍKOV	Kaple Nanebevzetí Panny Marie
BĚSTOVICE	Kostel Všech svatých
BRANDÝS NAD ORLICÍ	Farní kostel Nanebevzetí Páně, zámek
BYSTRĚC	Farní kostel sv. Jakuba Většího
BOŠÍN	Kaple sv. Filomény
COTKYTLE	Farní kostel sv. Jana Nepomuckého
ČENKOVICE	Filiální kostel sv. Vavřince
ČESKÉ HEŘMANICE	Filiální kostel sv. Jakuba Staršího
ČESKÉ LIBCHAVY	Filiální kostel sv. Víta
ČERVENÁ VODA	Farní kostel sv. Matouše
ČERVENÁ VODY, MLÝNICKÝ DVŮR	Filiální kostel Narození P. Marie
ČERVENÁ VODA, ŠANOV	Kostel Nanebevzetí P. Marie
ČESKÁ TŘEBOVÁ	Farní kostel sv. Jakuba Většího, Kaple sv. Kateřiny, Kaple P. M. Pomocné
ČESKÁ TŘEBOVÁ, KOZLOV	Kaple P. Marie
ČESKÁ TŘEBOVÁ, LHOTKA	Kaple sv. Barbory
DAMNÍKOV	Kostel sv. Jana Křtitele
DOBŘÍKOV	Kostel československé církve
DOLNÍ BOŘÍKOVICE	Kostel Ukřižování Páně
DOLNÍ ČERMNÁ	Farní kostel sv. Jiří
DOLNÍ DOBROUČ	Farní kostel sv. Mikuláše
DOLNÍ LIBCHAVY	Filiální kostel sv. Mikuláše
DOLNÍ MORAVA	Farní kostel sv. Aloise
DLOUHÁ TŘEBOVÁ	Filiální kostel sv. Prokopa
DOMORADICE	Zvonička
HEMŽE	Filiální kostel Nanebevzetí P. Marie
HNÁTNICE	Filiální kostel sv. Petra a Pavla
HORNÍ DOBROUČ	Filiální kostel sv. Jakuba Křtitele
HORNÍ HEŘMANICE	Farní kostel sv. Jiří
CHOCEŇ	Děkanský kostel sv. Františka Serafinského
HRUŠOVÁ	Kaple Nejsvětější Trojice
JABLONNÉ NAD ORLICÍ	Farní kostel sv. Bartoloměje
JAVORNÍK	Zvonice
KLÁŠTEREC NAD ORLICÍ	Farní kostel Nejsvětější Trojice
KNAPOVEC	Filiální kostel sv. Petra a Pavla

KRÁLÍKY	Farní kostel sv. Michaela
KRÁLÍKY, DOLNÍ HEDEČ	Klášteří kostel P. Marie
KRASÍKOV	Kaple Bolestné P. Marie
KUNVALD	Kostel sv. Jiří
LANŠKROUN	Děkanský kostel sv. Václava, Koseť sv. Anny, Kostel sv. Máří Magdaleny
LETOHRAD	Farní kostel sv. Václava, Kaple Jana Nepomuckého
KUNČICE	Kostel sv. Katařiny
ORLICE	Filiální kostel Nanebevzetí P. Marie
LUKAVICE	Kostel sv. Filipa a Jakuba
LUKOVÁ	Filiální kostel sv. Markéty
LHŮTA	Filiální kostel Zvěstování P. Marie
MLADKOV	Kostel sv. Jana Křtitele
NEKOŘ	Kostel sv. Mikuláše
NOVÝ JIŘÍ	Farní kostel sv. Jiří
ORLIČKY	Filiální kostel sv. Jana Nepomuckého
OSTROV	Filiální kostel sv. Mikuláše
PETROVICE	Filiální kostel sv. Petra a Pavla
RUDOLTICE	Filiální kostel sv. Petra a Pavla
ŘETOVÁ	Filiální kostel sv. Máří Magdalény
SEMANÍN	Zvonička u kostela sv. Bartoloměje
SKOŘENICE	Filiální kostel sv. Marie Magdaleny
SOPOTNICE	Filiální kostel sv. Zikmunda
SRUBY	Filiální kostel Nanebevzetí P. Marie
SUDSLAVA	Farní kostel Proměnění Páně
TATENICE	Farní kostel sv. Jana Křtitele, Kaple P. Marie Ochránitelky při kostele sv. Jana Křtitele
TĚCHONÍN	Kostel sv. Markéty
ÚSTÍ NAD ORLICÍ	Děkanský kostel Nanebevzetí P. Marie, Kaple sv. Jana Křtitele v lázních
ÚSTÍ NAD ORLICÍ, HALVÁTÝ	Kostel sv. Anny
VRAČOVICE	Kostel sv. Jana Křtitele
VERMĚŘOVICE	Filiální kostel sv. Jana Křtitele
VRACLAV	Filiální kostel Nanebevzetí P. Marie, Filiální kostel sv. Mikuláše
VÝPRACHTICE	Filiální kostel Proměnění Páně
VYSOKÉ MÝTO	Kostel Nejsvětější Trojice, Děkanský kostel sv. Vavřince, Hřbitovní kaple Nejsvětější Trojice
ZÁMRSK	Filiální kostel sv. Martina
ŽAMBERK	Děkanský kostel sv. Václava, zámecká kaple P. Marie
ŽICHLÍNEK	Filiální kostel sv. Jana Křtitele

Poznámka: Informace získány ze soupisu Národního památkového ústavu v Pardubicích.